

Szín

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

2003. ÁPRILIS

8/2

TARTALOM

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET MŰHELYÉBŐL

Beke Pál: Köztes-Európánkról 1

Művészeti bázis – Munkaanyag és együttgondolkodás (Összeállította: Tóth Erzsébet és Tóth Zsuzsanna) 5

ARCKÉPEK

Kiss István (1939-1993)

A népművelés utolsó mohikánja (T. Kiss Tamás) 9

In memoriam...(Andrássy Mária) 10

MŰVÉSZET ÉS TÁRSADALOM

Bicskei Zoltán: Röpirat a filmért 12

A SZAKMA ÜNNEPEI

Csokonai Vitéz Mihály díjasok 2003-ban

Ferrum Színházi társulás Szombathely (Tóth Zsuzsanna) 18

Vízvári László köszöntése (Tömöry Márta) 20

Vízvári, a bábajos bábos (Molnár Gál Péter) 21

Barsi Hajna: A díszítőművészet méltatása Ózdon – Kiállítás megnyitó 23

KÖNYVISMERTETÉS

Palackposta – Török József: Porlódi vitairatok a városról, kulturájáról, közművelődéséről (Andrássy Mária) 26

Embermértékű helyek – A közművelődés házai Budapesten 1. (Jankó Ágnes) 28

SZAKMAI BESZÁMOLÓK

Falusi és Kisvárosi színjátszócsoporthok Hárommegyés Találkozója (Németh József) 30

Regionális Színjátszó Találkozó – Vasvár 2003. március 21-23. (Katona Imre) 30

Jegyzőkönyv a Regionális Színjátszó Találkozó eredményeiről 31

A Népi Iparművészeti Bemutatóterem kiállításának megnyitása Skorutyák János, Tomó Zsolt, Vass János népi iparművészek munkáiból – 2003. március 12. (Kecskés Péter) 32

A Magyar Művelődési Társaság Illyés Gyula pályázatáról (Földesdy Gabriella) 34

SZAKMAI HÍREK

A Magyar Művelődési Intézet Művészeti Osztálya által összeállított szakmai hírek (Tóth Zsuzsanna) 35

Válogatott mesebibliográfia 37

SZERZŐINK 17

Németh László: Az értelmiség hivatása

SZÍN 8/2 – 2003. április

SZÍN – a Magyar Művelődési Intézet folyóirata. Megjelenik kéthavonta.
Szerkesztőbizottság: Elnöke: Beke Pál. Tagjai: Dr. Balipap Ferenc, Barsi Hajna,
Egyed Albert, Komjáti Gabriella, Péterfi Ferenc, Tóth Zsóka, Tóth Zsuzsanna.
Főszerkesztő: MÁTYUS ALIZ.

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet. Felelős kiadó: BEKE PÁL.
A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Szerkesztőségi titkár: Boldis Judith.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Tel: 201-5053. Fax: 201-5764.

E-mail: kalmarij@mmi.hu és matyus@enternet.hu

Megrendelhető a szerkesztőség címén. Megrendelőlap letölthető a honlapról:

Magyar Művelődési Hálózat Információs Rendszere MMHIR www.mmi.hu

Borítóterv: Szüts Eszter.

E számunkat Kígyós Sándor szobrászművész rajzaival illusztráltuk.

Készült a Somogy-Print Bt. nyomdaüzemében. 1165 Budapest, Hangulat u. 4.

ISSN 1416-6925

BEKE PÁL

KÖZTES-EURÓPÁNKRÓL*

bizonyára mindannyiunknak vannak élményei és benyomásai; lehetőségeihez és korához képest kinek több, kinek kevesebb. Ha megszámlolom az e tájakra eső szakmai tapasztalataimat, bizony nem túl sokra jutok. Eszembe jutnak óriási (és jobbára üres) lengyelországi, kelet-német kultúrházak, völgyekbe-hegyoldalakra telepített észtországi szabadtéri színpadok. Táncsoportok, kórusbemutatók. Az azóta nagymamányi-korú, de akkor még fiatal lányokból álló rzeszówi majorette-csoport, amitől Gyarmati Kálmánnak nagy kedve támadt itthon is meghonosítani ezt a műfajt. És eszembe jutnak a hajdani Csehszlovákia cseh országrészéből a polgári múltat idéző tánciskolák, és panel-lakóklubok Rostockból, úttörőház Kelet-Berlinből. Homályosan néhány odavalósi kollega is rémlik az elmúlt negyedszázad szakmai tapasztalatcseréiből. Emlékszem a népművelési intézetek igazgatóinak balatonalmádi tanácskozására, amely "nyitott ház" intézményi kísérleteink számukra történő ismertetése miatt a bolgár Zsivkova asszony részéről moszkvai feljelentésünkkel járt. Ám leginkább a Varsóban lengyelül látott Márványemberre emlékezem, amit delegációnknak értelmezhetővé tolmácsunk tett. Le is piszsgették a körülöttünk ülők, de miután azzal mentegette magát, hogy magyaroknak fordít, minket a sötétben vállon veregettek, neki pedig hagyták, hogy tegye a dolgát. Jól emlékszem a vetítést követő hosszú vastapsra is; Tomás említette, hogy ez mindig így megy, meg is kellett nyújtaniuk a következő előadásig való időt. És eszembe jut a varsói intézetigazgató, aki a vajdasági művelődésiközpont-vezetők és a magyar MMK igazgatók közös galíciai tanácskozásán a fényképező embereket hozta szóba. Reá hivatkozva emlegetem magam is immár évtizedek óta azt a milliányi fényképezőgép-tulajdonost, akivel (intézetünk egyetlen fotoreferensén kívül) gyakorlatilag senki sem tördök, pusztán a műves fotósok klubjait gondozzák intézményeink. És jutnak eszembe a Moldova-menti Týnben többször megélt május nyolcadika koszorúzásai, a főteri katonaszküük, az orosz helyőrség-parancsnok ünnepi beszéde alatt Szejket idéző csoszogás és terefere. A rajtunk lévő kokárda magyarként azonosított bennünket ebben a magyarok-felszabadította városkában, könnyen rántaláltak tehát a szlovák országrészéből idehozott, frissen esküdt kiskatonák. Közöttük sok volt a cigány, ám mindegyik tudott magyarul. Ettől volt, hogy délutánonként a múzeum árnyas virágos kertjében mulatva az időt, mindig vitába bonyolódunk a helybéli vezető értelmiséggel a magyarok cigány voltáról, egyidejűleg a csehek (és persze a magyarok) föld- és tájrajzi, társadalomismereti hiányosságairól beszélve. A nyolcvanas évek elejéről való emlékekhez

tavaly újabb történet társult: egy e tájékról való, tehát cseh orvost helyeztek valamikor a szlovák országrészbe, onnan nézvést Ázsiába, ráadásul magyarok lakta vidékre (akik az otthonmaradt rokonság szerint nyersen eszik a húst!), s aki aztán ötven esztendő Komárom környéki körorvosi szolgálatot követően gyakorlatilag magyarrá lett, magyar igazolványt kért és kapott. Itt és így élünk hát egymás hegyén-hátán egymásról tudva vagy tudatlanul, a történelmi léptékben persze változó határok között mi köztes-európaiak, miközben azt kell megélnünk, hogy éppen a valamikor oly' komolyan vett határok vannak tűnőben. Ám emlékeink, beidegzettségeink, gesztusaink mind régiak.

Szörványos emlékeim arra nem alkalmasak, hogy e tájék országainak mindegyikében fellelhető szakmánk tizenkilencedik században történt, és bizonyára rokonítható vonásokat hordozó kialakulását; az ezt követő, az első világháború utáni időszak országonkénti eltéréseit; a második világháborút kísérő szovjetizáció már bizonyosan mindenhol hasonló sematizációját Köztes-Európa valamennyi országában tudnám és ismerném. Erre még szakmánk nagy enciklopédistája, Kovalcsik József sem tudna tán kutakodás nélkül válaszolni. Félő, hogy amit a közönségi művelődés odavalósi előzményeiről, gyakorlatáról és szándékairól a hetvenes-nyolcvanas évek tapasztalatcseréin hallhattunk, az is (hogy finoman fogalmazzak) szűrt, (vagy hogy durvábban írjam) torzított információ volt. Valószínű, hogy ma Magyarországon többet tudunk szakmánk nyugat-európai történetéről és gyakorlatáról, mint a közeli, az utóbbi fél évszázadban velünk rokon sorsú országok közművelődési fejlődéséről és állapotáról. Számunkra azonban tán éppen az lenne a fontos, ha azt ismernénk és tudnánk: a velünk hasonló kényszerpályát megjárt országok miként lettek úrrá a művelődés szocialista sematizációján, s hogy azóta miként fejlesztették intézményeiket, azok irányítását, finanszírozását; miként társadalmiasították azokat; miként kutatják és/vagy fejlesztik településeik-térségeik kulturális állapotát? Mi történt náluk azóta tehát, hogy túlléptek a szocialistának mondott birodalmi állapotokon? Különösen, mert közülük több országgal együtt éppen európai integrációra készülünk.

*

A nyolcvanas években számomra a véletlenszerű szakmai-baráti kötődések miatt Franciaországra nyílt Európa értelme, és hozama nem az volt, hogy bámuljam és dicsérjem az ottani (egyébként érthető módon irigylésre méltó) állapotokat, hanem az, hogy volt mihez mérjem hazai körülményeinket. Bár az összehasonlítás a második világháborút megelőző és különösen az azt követő idők eltérő állapota és fejlődése miatt jobbára lehetetlen, amiben

* A tanulmány a Visegrádi Országok közművelődésével és együttműködésével foglalkozó új rovatunk nyitó írása.

mégis lehetséges, abban nem vizsgáztunk rosszul. Ott és itthon is a *népművelő egyénisége, habitusa, jóra való képessége a döntő* intézménye teljesítményében. Ott is jártak tévutakat (például éppen a nagy épületkomplexumok építésével); a kívánalmakhoz képest ott is szorít a pénz. Amit onnan hoztam, az még mindig megvalósíthatatlan nálunk; e szakmában itthon még mindig nincs lehetőség valódi stratégiai gondolkodásra; az emberek képességfejlesztésére és az elsajátítandó demokrácia kulturális-művelődési tevékenységek ürügyén való fejlesztésére még mindig nincs megfogalmazott, bátorított, támogatott igény; lehetetlen sokasítani a társadalmiasítottan működtetett intézményeket, és lehetetlen megteremteni ezek államilag garantált, automatizmusok útján történő finanszírozását (és e két negatívum egyidejűleg egymást erősíti); hogy bár itthon a népművelőképzés és szinonimáinak oktatása soha nem látott méreteket öltött, közülük csekély számban kerül ki valóban gyakorló népművelő – miközben az egymásra épülő és lépcsőzetes francia animátor- majd 'technikusképzés' éppen a gyakorlatra orientál; ügyetlenek és arisztokratikusak szabályozásaink, és még mindig a *polgároktól feltjük ezt a leginkább érettük kialakult szakmát*. A francia szakmai gyakorlatban semmi más nem érdekelt tehát, csak az, hogy *mit miként lehet honosítani abból*, korántsem a frankofónia, hanem a *magyar polgárok érdekében*. Amikor majd arról írok a későbbiekben tehát, hogy az elmúlt félszáz évben a jobbára hasonló történelem miatt rokon szakmai múltat átélt országok szakmaiságával kéne (végre) összekössük magunkat, akkor sem a szlovák, a cseh, a lengyel, a szlovén, az észt, a lett, a litván eljárások, a feltételezett eredmények kritikátlan átvételére, *pusztán azok megismerésére gondolok, amibe persze feltételelesen belefér a sikeresnek ítélt eljárások honosítása* is. Különösen, hogy hamarost újból egy akolba kerülünk.

Mert persze *egy dolog a szervesen fejlődő, tehát korábbi állapotából (bizonyára viták és konfliktusok eredményeképp, de mégis) egy másik, változott állapotba jutó, s ezt újra folyamatosan kiigazító franciaországi szakmai helyzet, s egészen más dolog a kényszerpályákat megjárt államosított népművelés művi és gyors megújítása: társadalmiasítása, a polgárok kezébe történő visszaadása; állami, megyei, helyi támogatásának, szakmai felügyeletének átigazítása; a sohasem-volt-hatalmú önkormányzatokhoz való új intézményi és népművelői viszony kialakítása*. Itthon mi még nem tudtunk igazából megbirkózni ezekkel a feladatokkal. A közművelődés, a közösségi művelődés területén még nem történt meg a rendszerváltozás. Nagy kérdés, hogy miként jártak ezzel szomszédaink? – s közülük és rajtuk túl azok, akikkel együtt leszünk a nyugat-európai társadalmi-gazdasági-politikai rendszer tagjai. Miután az Unióban nincs kötelező penzum a társadalmi cselekvés ezen szeletére, *csatlakozásunkkal nem kerül és nem is kerülhet sor a közművelődés, a közösségi művelődés intézményrendszerének, finanszírozásának, irányításának kötelező érvényű, szabványosított átalakítására*. Erről nem

lesz olyan direktíva tehát, mint ami a hazai sajtgyártást, a szemétkézelést vagy bármi mást illet. Akár minden maradhat a régiiben.

Maradhat?

Szerintem nem. Ám aki szerint igen, annak sem lehet közömbös a szakma utóbbi évtizedének a környező országokban megesett útja-sora. Tudom én, hogy itthon korántsem értünk az eldöntendő kérdések végére (és vannak olyanok, akik szerint *még el sem kezdtük* az átgondolást – e sorok írója is inkább ezek közé tartozik), ám ez nem jelentheti azt, hogy ne néznénk körül Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban, elsősorban tehát a „visegrádiaknál”, ám persze tovább: Szlovéniában, Észtországban, Lettországban és Litvániában, hogy lássuk: *miben jutottak*.

*

Mire jutottak a *városi művelődési otthonok* esetében, ha úgy alakult sorsuk, mint itthon: az egyetlen intézménynek helyben nincs, vagy alig fordul elő alternatívája; hogy inkább csökken az intézmény helyi-önkormányzati költségvetési támogatása és szakalkalmazottainak száma; hogy mint esetleg nálunk jó néhány helyütt, a túlélés reményében bizonytalan sorsú szervezeti átszervezésbe kezdtek. Visszalépve az előző mondatba, meg is toldom azt: vajon kinek a túlélését jelenti az új szervezeti forma: az évtizedes folyamatokét? a működő közösségeké? esetleg a népművelőkét? vagy azok egy töredékéét? Nyugat-európai kollegáinknál nem találunk ezekre a kérdéseinkre választ, lévén, hogy az odavalósi közösségi művelődési rendszer más struktúrájú, és már régóta a polgárok igényeire figyelmesen alakult; finanszírozása több csatornás, és általában előre garantált.

Vajon miképp oldották meg Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban, elsősorban tehát a „visegrádiaknál”, ám persze tovább: Szlovéniában, Észtországban, Lettországban és Litvániában az intézmények és a szakemberek *helyi hatalomhoz* való viszonyát? A társadalmiasíttottság magas foka és a tevékenység finanszírozásának régóta kialakított garanciái miatt ez az általam ismert Franciaországban irigylésre méltóan működik, ám (mint látszik) az eljárás egyelőre honosíthatatlan. Vajon mire jutottak ebben a hozzánk hasonló struktúrát és szakmaiságot örökölt, a korábbi idők kényszerű sematizációjában velünk együtt részes külhoni kollegák? Van-e példájuk, mintájuk, kidolgozott és alkalmazott szisztémájuk, eljárásuk arra, hogy miként oldható meg a választások eredményeképp változó helyi hatalomnak (izlésének, akaratának, kapcsolatainak, elkötelezettségeinek stb.) való tökéletes intézményi és szakemberi kiszolgáltatottság oldása? Mit találtak ki a helyi hatalomtól való maximális szakmai függetlenség, egyidejűleg mit alkalmaznak a helybéli polgároknak való maximális intézményi-népművelői megfélemlés biztosítására? Vajon ott is a helyi önkormányzat feladata-e a közösségi művelődés feltételrendszerének

biztosítása? – s ha igen, vajon ebből náluk is az következ-e, mint idehaza, hogy jobbára tulajdonosa is annak?

Vajon törekednek-e, s ha igen, azt miként teszik az intézmények társadalmiasított működtetése, ebben a népművelői szakértelem biztosítása, valamint a működtetés anyagi biztonsága és garanciái tárgyában? A már többször említett francia gyakorlat éppen ezekben jeles, de (mint említettem) honosítására mindeközéig nem kerülhetett sor. A rendszernek nem egy, hanem valamennyi elemét kell(ene) átültetni viszonyainkra, s ez meghaladta eleddig valamennyi hazai kulturális kormányzatnak nemcsak teherbírását, hanem érdeklődését is. Ám ha komplex megoldást mi magunk nem találhattunk az elmúlt tizenhárom esztendő alatt, vajon milyen, ehhez közelítő technikákat alkalmaztak másutt? – pusztán az azonos cipőben járás okán sem lenne haszontalan, ha ezt tudhatnánk.

Vajon a visegrádi négyeknél és a csatlakozásra váró egyéb (volt szocialista) országok körében mi a helyzet a város és vidéke viszonylatban? Mi történik náluk a közművelődési szempontból ellátatlan, a tevékenység- és lehetőséghiányos térségekben? – mert ne álltassuk magunkat! Már a nyolcvanas évek elején is gond volt ez, hiszen mi másért dolgozta ki a baranyai Bokor Béla – Mezei József szerzőpáros a Pécsről nem is oly messzi Újpetre közművelődési ellátási modelljét? (És még hol volt oda az Ormánság vagy éppen a Zselic már akkor is régóta „ellátatlan” térsége!) Anyagi hiányosságok és a téma iránti közömbösség miatt tervük csak szándék maradt. E témában üdítő különlegesség Derecske napjainkban történő kezdeményezése, amely néhány ambiciózus népművelő és a felelősen gondolkodó helyi önkormányzat szokatlan áldozatvállalásával szinte egyedüli hazai példája a városkörnyék településeinek kulturális fejlesztésére. Miatán a hazaihoz hasonló hiányokat és megoldatlanságokat tapasztaltunk már a hetvenes évek utolsó harmadában Délkelet-Lengyelországban, az északi cseh országrészen, és mert bizonyára ott is törekedni kell az esélyegyenlőségre (avagy cinikusabban fogalmazva: a lakosság helyben-tartására), vajon mire jutottak függetlenségük utóbbi évtizedében? Mire, hogyan és miképp?

Vajon mivé váltak odakünn a korábban ott ugyancsak létező, de Magyarországon az átalakulás egyik motorjának mondható Önkormányzati törvény áldozatául esett, s megyénként immár egymásra sem hasonlító megyei módszertani intézményhálózat intézményei? Jól emlékszem, hogy hányszor és hányan voltunk évtizedeken át kritikus segítői ennek az azóta jobbára tönkrement rendszernek. Nem, nem volt tökéletes, de legalább létezett! Sokszor körülírtuk (ebben is) az ideálisat, és sokszor haragudtunk, hogy a valóság nem a vágyainkhoz igazodik. A felszámolás azonban sohasem volt célunk. Vajon miképp oldották meg Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban, elsősorban tehát a „visegrádiaknál”, ám persze tovább: Szlovéniában, Észtországban, Lettországban és Litvániában a közművelődés, a közösségi művelődés megyei-nagy-

táji segítségét? Ki tartja fenn, ki működteti, ki vezérli, ki finanszírozza ezeket? Vannak-e még intézményeik (mint néhol itthon), avagy visszaállt a 'tanácsadó' rendszere" (mint a hatvanas években nálunk s most ismét néhány helyütt)? Mi a tipikus tevékenységük? Szervezik-e a valamikor náluk is honos amatőrművészeti felmenő rendszerű bemutatókat, versenyeket? A kutatás, a szakmafejlesztés része-e feladatkörüknek? Pályázatok, tehát fejlesztési pénzalapok kezelői-e, vagy mint itthon, csak pályázhatnak?

Vajon megteremtették-e Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban, elsősorban tehát a „visegrádiaknál”, ám persze tovább: Szlovéniában, Észtországban, Lettországban és Litvániában a szakmafejlesztés regionális szervezeteit, s ha igen, miképpen? Állami intézményként, országos rendszer részeként, központi fenntartásban? A regionális hivatalok vagy önkormányzatok működtetésében? Esetleg a régió különféle állami, önkormányzati és civil tényezőinek nonprofit együttműködése ad lételemhátort számukra? Rendelkeznek-e általuk kihelyezhető (vagy csak pályázható?) tevékenységserkentő pénzalappal? Kutatási funkciójuk van-e, s ha igen, helyben és országosan kik partnereik ebben? Intézményfenntartási feladattal terheltek-e? Szakmafejlesztő regionális szervezetek lebonyolítottak-e sikeres brüsszeli pályázatot? Összekötötték-e ezen intézmények figyelmét a munkaügyi-átképzési és egyéb felnőttképzési, szociális, vidékfejlesztési perifériákkal? Feladatuk-e a helybéli civil világ bátorítása, önállósítása? Mi magunk is hasonló kérdések előtt állunk; bizony jó lenne tudni, hogy ki, miként, mit alakított. Tudnunk kéne azt is, hogy vajon elégedettek-e kiépített struktúrájukkal és feladatrendszerével, s tudnunk kellene, hogy ha most szerveznék, mit miért csinálnának másképp.

Vajon megalakultak-e náluk a közművelődés szakmai szervezetei intézménytípusonként úgy, mint nálunk, s ha igen, miféle tevékenykedést folytatnak? Vannak-e módszertani, kutatási-fejlesztési és képzési központjaik (mint például Franciaországban), van-e függetlenített struktúrájuk, garantált állami pénzellátásuk, szakmai kísérleteik, konferenciáik, vitafórumaik, szakmai nyilvánosságuk? – ami nálunk is mind kívánatos lenne. A francia (vagy más nyugat-európai) példa ez esetben sem követhető, hiszen nincs négy-hat évtizedünk a szerves fejlődés kivárására; hasznos lenne tudnunk, hogy a miénkhez rokonítható intézményi-szakmai környezetből Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban, elsősorban tehát a „visegrádiaknál”, ám persze tovább: Szlovéniában, Észtországban, Lettországban és Litvániában ebben mire jutottak.

Ám kitekinthetnénk a művelődési otthonokon túlra is; vajon milyen alternatív közösségi művelődési intézményfélék alakultak náluk? A „faluház” és az ÁMK egymásnak ugyan ellentmondva, de mégis alternatívaként jelent meg Magyarországon a nyolcvanas évek elején; van-e

náluk hasonló, egyéb közintézményekkel és különösen az iskolával összevont tünemény? Hogyan állnak a volt szakszervezeti intézményekkel? Helyreállt-e odakünn a félszázaddal korábbi egyesületi intézményrendszer? Van-e új, előzmény nélküli szervezet (mint nálunk például a teleház); feléledtek-e a mozgóellátási hagyományok?

Több mint évtizede hiányzik Magyarországon a *szakma havonta megjelenő írásos, elemző fóruma* (aminek pótlására már tettünk 2001-2002 folyamán bátortalanak bizonyult sikertelen kísérletet). Lehetőségeink szerint újra megpróbáljuk ennek megteremtését, de vajon mivé lettek a hajdani Népművelés társlapjai odakünn? Van-e az 1992-ben Magyar Művelődési Intézetté átalakult Országos Közművelődési Központnak és jogelődjének, a *Népművelési Intézetnek társintézménye* a hajdani (és újra) 'baráti' országokban? Nálunk a szakmai kutatás akadémiái feladattá emelkedett. És önáluk? Nálunk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma felügyeli ezt az ágazatot. Vajon a közösségi művelődés náluk is mintha múzeumi tárgy, műemlék, 'örökség' lenne? – esetleg operatívabb helyen gondozzák-fejlesztik-e ezt a *társadalomfejlesztés szempontjából nélkülözhetetlen tevékenységet*?

*

Bár a felsorolt kérdések töredékére a még megmaradt kapcsolatok, az azóta teremtett új ismeretségek, testvérvárosi és határmenti együttműködések miatt mi s még nyilván sokan mások külön-külön tudjuk a választ, ismeretem szerint nem állunk úgy, hogy akár közös brüsszeli pályázatokban közös kutatást, összehangolt intézmény- és tevékenységfejlesztést, együttes képzést végezhetnénk velük, arról nem beszélve, hogy mindenekelőtt éppenhogy össze kellene hordani, *összesíteni kellene ismereteinket*. A csatlakozás előtt álló országok egymással rokonítható intézmény- és tevékenységrendszere jobbára csak egymás által kódolható (hiszen jól tudom, hogy például a franciák számára hosszan kell értelmezni struktúránkat), ám bizonyos, hogy az integráció előrehaladtával egyre inkább a nyugat-európai rendszerekhez és gyakorlatokhoz kell igazodjunk. Nem azért, mintha kötelező lenne, hanem például a pályázhatóság miatt, és mert ebben is *felhasználóbaráttá* kell váljunk.

Hajdani munkahelyemen, a Józsefvárosi Művelődési Házban egy helytörténeti kiállítás előkészítése során tudtam meg, hogy a korabeli városatyák az akkor még önálló település fővárosi integrációját megelőzően, tehát 1871-ben a nyugat-európai városok közigazgatási, ügykezelési, oktatási stb. rendszereit tanulmányozandó egy évre kiküldtek egy ifjú fogalmazót. Ő hazatérve felépítette azt a rendszert, amit a később nyolcadikként sorszámozott kerület 1950-ig közmegelegedésre használt. Ha nem is tudjuk ilyen huszárosan megoldani ezt a némiképp bonyolultabb problémát, összeadni még összeadhatjuk, amit tudunk. És elindulhatnak északra, keletre, délre kollegák autóval, vonattal a helyzetet megismerni: *ki falusi, ki kistérségi, ki*

kisvárosi, ki nagytáji-megyei, ki megyeszékhelyi, ki regionális környezetbe, ki nagyvárosba, ki nagyvárosi kerületbe; de lehetne országos módszertani központba, intézmény-úpusonkénti vagy tevékenységfajta szerinti egyesületbe is látogatni. Őszre már összehívhatnánk Magyarországra az így megismert kollegákat, hiszen bizonyos, hogy nemcsak mi maradtunk ki belőlük, hanem ők is egymásból.

Civil minőségemben egy olyan hazai önkormányzati szövetség működését segítem, amelyik a helyi ifjúság lehetőségeinek fejlesztésére alakult nemzeti szervezetek európai egyesületének is tagja. Nem véletlen, hogy az alapító atyák a pályázat- és pénzforrás Brüsszelbe helyezték a kapcsolatfejlesztő egyesület európai központját, s hogy főütkárul egy sármos fickót választottak. Ügyességét dicséri, hogy januárt követően júniusban ismét kiutazhat tucatnyi magyar kollega az egyesületi alapon működő francia ifjúsági- és művelődési házak struktúrájának és tevékenységrendszerének tanulmányozására, hogy az ősszel Budapesten tucatnyi országból érkező szakemberük segítségével konferenciát rendezhetünk szervezésükben (és finanszírozásukban!) az ifjúság helybéli aktivizálásának európai példáiból. Elemi érdekünk, hogy sokasítsuk az ilyen alkalmakat, hiszen ezek mindegyike behoz néhány hónapot évtizedes lemaradásunkból. Ám nem szabad azt hinnünk, hogy csak tőlük honosíthatunk megoldásokat! Biztos vagyok abban, hogy a valamikor igényesként, invenciózusként és innovatívoként megismert szlovák, cseh, lengyel, szlovén, észt, lett és litván kollegáknál, egyesületeiknél, intézményeikben és módszertani központjaikban is találunk tanulni- és elsajátítanivalót.

Ami tennivalónk ebből számunkra adódik, azt már tesszük, és tesszük továbbra is. Időnként hírt adunk róla ezeken a hasábokon. Ha valaki csatlakozni akar e munkához (különösen, ha nemcsak kollega, hanem a nyelvet is beszéli, esetleg oda való, ott tanult, onnan házasodott) szóljon, jelentkezzen. Ha valaki előrehaladt valamilyen részletkérdés megismerésében, írja meg most vagy később, közölni fogjuk cikkét. Ha együttműködő barátokkal rendelkezik valaki, ha tudatos vagy véletlenszerű ismeretségből köztes-európai együttműködés részese ő maga, intézménye, települése, csoportja, egyesülete, hivatala: írja meg, hogy az miként alakult, annak milyen hozadéka volt, s hogy miben milyen terveik, reményeik vannak. Honlapunkon is külön fejezetet nyitunk a köztes-európai szakmai együttműködésnek, és talán végre pénz kerül annak nemcsak angol (francia? német?) rezüméjére, hanem azon a szlovák, a cseh, a lengyel, a szlovén, az észt, a lett és a litván nyelvű intézet- és szakmaismertetésre is.

MŰVÉSZETI BÁZIS

Munkaanyag és együttgondolkodás

A Hagyományok Háza épül, és megerősített információk szerint 2004 tavaszán átadásra kerül. 2002-ben partnereink elé tártuk ötletünket arra vonatkozóan, hogy milyen tartalmakkal és funkcióval töltenénk meg a Budai Vigadó épületét a Hagyományok Háza távozása után. (Az első munkaanyagot a nemzeti kulturális örökség miniszteréhez is eljuttattuk.) Elképzeléseinket a szakma keretein belül tovább pontosítottuk, s ma ismét további együttgondolkodást igényelnek. A felvetések szerint valóban hiánypótló intézményt kívánnánk megvalósítani, létrehozni, közös akarral, egyeztetett elképzelések után.

Elgondolásunk szerint **az amatőr művészetek, a közművelődés és a közösségfejlesztés szakmailag hiteles bázisává, oktatási központjává fejlesztenénk az épületet, amelyben a Magyar Művelődési Intézet, mint a közművelődés és a művészeti szakterületek, mozgalmak országos hatókörű intézménye funkcionálna.**

Az ez ügyben történt első egyeztetés alkalmával felváltunk egy a művészeti bázis (munkacím-elnevezés) fogalommal jelölt nagyívű, távlati elképzelést. A megbeszélésen kialakult koncepciót továbbgondolva egyénibb, művészeti ágakra szabottabb terv-vázlatok születtek. Időszerűnek tartottuk, hogy a vázlatos felvetésektől elinduljunk a konkrétabb tervezés irányába, közelítve az amatőr művészetek és a közművelődés felől érkező alternatívákat. (Ebből végül keveset kaptunk...)

Ahhoz, hogy az a fontos lépés is megtörténjen, miszerint meg kell fogalmazni a működés elvi és technikai hátterét, szükségleteit (például: fotólabor, fénymásológépek, táncterem stb...) – viszonylag konkrét működést kell egyeztetnünk, meg kell nézni, hogy a kívánt funkcióknak építészetiileg megfelel-e a épület – illetve milyen átalakításokra van szükség, továbbá vázolni kell az átalakítás és a működtetés hozzávetőleges költségvonzatát is.

Az első körben született elképzelésekről, tevékenységi területekről, azok tartalmáról az intézet munkatársai bővített működési vázlatot készítettek, ezeknek az összegzését adjuk alább közre.

A tervezett működés – az amatőr művészeti területen – három nagy tevékenységi formát tartalmaz:

1. **Nyitott tevékenységek** (bemutatószínpad, kiállító terem, könyv- és hangtár, kávéház...)
2. **Szakmai tevékenységek** (oktatási formák, kiadványozások, műhelymunkák...)
3. **Információs tevékenységek** (adatbázisok, szabad civil irodák...)

1. **A nyitott tevékenységek** jelentenek a létrehozandó amatőr művészeti bázis kapcsolat-felvételi lehetőségeit – alkotókkal és a befogadói oldallal – hazai és nemzetközi

szinten egyaránt.

Az épület szabad bejárású tereiben több funkciójú kávéházat, éttermet kellene működtetni, itt az alapfunkció megvalósulásán túl számos egyéb is történhetne: a fotósok (talán mások is) havi rendszerességgel asztaltársaságot hívnának össze, a versmondók irodalmi esteket rendezhetnének, azon kívül természetesen a kötetlen találkozásoknak is színtere lehet. A tanfolyamokon, konferenciákon, kiállításokon megjelenő résztvevők étkezése, a kisebb fogadások lebonyolítása is történhetne itt.

Idé kapcsolható az a terv, elképzelés, amely szerint az épület átalakításával célszerű volna egy a padlástérben elhelyezett vendég-rész kialakítása is. Előnyeit nem is kell sokat ecsetelni, a tanfolyamok résztvevőinek, messziről jött vendégeknek, egy-egy fellépő csoportnak, konferenciavendégnek lehetne itt nem túl drága szállást biztosítani. (Az esetleges üres időszakok kiadásának biztosítása sem okozhatna túl nagy gondot...)

Az új épületben passage forgalmú szakmai könyvesboltot (összművészeti és művelődési szakirányú), szakkönyv-, film- és hangtárat működtetnénk. A művészeti területekhez kapcsolódó gyűjtemény, a Művészeti Bázisban folyó oktatások szakanyagai, saját kiadású módszertani irodalom, a nagyrendezvények hozzáférhető dokumentációja (pl. betlehemes találkozók videó-anyaga) válna így hozzáférhetővé – egy helyen gyűjtve és rendszerezve. A teljesség érdekében nyilvánvalóan a civil szervezetek által kiadott anyagokat is gyűjtenénk, amelyek másutt talán nem is kerülnek kereskedelmi forgalomba.

A könyvesbolttal egy vezetés alatt, de mindenképpen szoros szimbiózisban működne a szakkönyvtár, az említett anyagok kölcsönözhető változataival, olvasóteremmel, folyóirat-olvasóval – „libri-kávézó”-val, ami természetesen újabb előadások, író-olvasó találkozók helyszíne lehet.

A színháztermet az átépítés során alkalmassá kell tenni összművészeti fesztiválok és konferenciák befogadására. Technikai feltételeit – nézőterét, hang- és fénytechnikáját is – a többfunkciós elvárásnak kell megfeleltetni, a megfelelő háttérrel (öltözők, zuhanyozók, vendégbüfé, toalett stb.). Az előadóművészetek (színház, versmondás, ránc, ének, zenekar stb.) rendszeresen kapnának bemutatkozási lehetőséget – fesztiválokat lehetne itt rendezni, gálaműsorokat, de akár nagytermi filmvetítésre is legyen megfelelő a tér.

A hazai alkotókat érintő programokon túl külföldi vendégzereplőket hívni – például „ismerd meg az EU nem hivatalos művészetét” címmel sorozatot indítani, amikor egy-két hónapos intervallumokban egy-egy ország amatőr művészei mutatkoznának be: előadásokkal, kiállí-

tásokkal, work-shopokkal, civil szervezeteik küldöttei találkoznának a hazai partner-képes szervezetekkel. E történéseknek egy része lenne a színpadon – de természetesen a más funkciójú tereket (galéria, kávéház...) is igénybe lehetne venni.

Az épületben képzőművészeti kiállításokra alkalmas teret kell létrehozni, kialakítani, ahol a festmények, rajzok, kisplasztikák, fotók kiállítása mellett azok értékesítése is folyna. (Természetesen ez megkívánna egy előzsűri-zést a szakmai szervezetektől. És egy szerződést a kiállító művész valamint a kiállítóhely működtetője között.)

Az egyes művészeti területek bemutatkozó fórumainak és a mezsgyén lévő (az amatőr művészeti tevékenységen túl mutató) produkciók, work-shopok befogadására, film- és videó vetítésekre kell teremteni lehetőséget, esetleg kistermes megoldásokat.

2. A szakmai tevékenységeket nagyrészt az intézetben és a civil szervezeteknél meglévő és működő oktatási és módszertani munkára alapoznánk. Az oktatási tevékenységet a szakterületek igényeinek és specialitásainak megfelelően kialakított szaktantérmekben, műhelyekben, tánc- és egyéb stúdiókban, műhelyekben végeznénk. A tánchoz feltétlenül tükrös terem kell, de ha és amennyiben ez a tükrözés egy körfüggönnyel eltartható, akkor a terem színjátész rendezői oktatásra, más tevékenységre is alkalmas. A fotózáshoz laboratóriumot, a képzőművészet-höz műhelyt kell működtetni, ugyancsak a bábozás technikai oldala is megkívánja ezt.

Szerkesztőség szintjén kell működtetni egy kiadványozási részleget, amely az oktatáshoz, a módszertani munkához a csoportok, közösségek tevékenységéhez szükséges kiadványok megvalósítását biztosítja. Vannak elképzelések, amelyek szerint saját kiadói tevékenységbe kellene kezdeni, tervezővel, grafikkal, szinte teljes kivitelezéssel. Az elképzelések egy bizonyos szintig működtethetők csak gazdaságosan, erre külön tervet kellene készíteni.

A nyomdai előkészítést bizonyos szintig mindenképpen önálló részlegnek kellene biztosítani, főként a piaci-nál alacsonyabb kiadói ár elérése érdekében.

Az oktatást és a módszertani munkát segítő, valamint a bemutatkozásokat rögzítő hangzó-, fotó- és filmes anyagok készítése is e körön belül történik. Az ilyen anyagok készítésére, sokszorosítására természetesen szakembereket kell felkérni. Elképzelhető azonban, hogy ez a tevékenység ismét kapcsolódik oktatási tevékenységhez (például a filmes területen), ahol a munkát végzők egyben oktatók is. Így jelentős mértékben lehetne a tevékenység költségeit csökkenteni.

Az oktatási munkákhoz kapcsolódóan műhelyfoglalkozásokra (work-shopokra), bemutatókra, szakmai gyakorlati tevékenységekre is alkalmas teret kell teremteni. Ezeket az alkalmakat a már említett terek átalakításával, esetlegesen több funkciók profilúságukkal kell biztosítani.

Az oktatási tevékenységek között különböző akkredi-

tált tanfolyamok mellett ún. szabadegyetemi képzések, filmklubok, ágazati és összművészeti-művelődési kurzusok, de akár drámaíró vagy szakírói (kritikus) műhely beindítására, működtetésére is sort kell keríteni. Ez utóbbi azért is különösen fontos volna, mert az amatőr művészek kritikai megítélése igen hiányos.

A különböző művészeti ágak fejlődése érdekében az oktatások mellett pályázatok kiírását is ösztönözni kell; pl.: irodalmi és fotópályázatok, filmforgatókönyvek pályázata stb.

Rendkívül fontos, nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a folyamatos tevékenységhez, a bemutatókhoz, foglalkozásokhoz, szinte valamennyi nyitott és szakmai tevékenység végzéséhez szükséges az épületen belül megfelelő raktározási lehetőségek kialakítása is. (Kiállítási anyagok, dokumentáció, könyvek, eszközök... stb.)

3. Az információs tevékenységek között az első és legfontosabb, hogy infrastrukturális háttérrel biztosítunk a civil szervezeteknek – mintegy „inkubátor” jelleggel. (Szakmai fórumaiknak a nyitott tevékenységek között keresünk lehetőséget.) A Bázissal együttműködési megállapodást kötött civil szervezeteket nem befogadjuk, hanem egy közös irodában biztosítjuk a működésükhöz szükséges alapfeltételeket (pl. számítógép, Internet, telefon, fénymásolás...) – amely szolgáltatásokat szabadon, tevékenységükhöz alakított ritmusban vehetik igénybe. Egyes nézetek szerint (pl. a fotós civil szervezet részéről) fontosnak találhatik, hogy külön iroda álljon rendelkezésére. Ez a kérdés mindenképpen vitára érdemes.

A civil szervezetek hozzájárulnak a bázison működtetett információs központ adatállományához. Az elektronikusan feldolgozott adatokat, a létrehozandó virtuális galériákat a nyitott tevékenységek keretében működtető könyv- és CD tárban tesszük mindenki számára hozzáférhetővé. Az információs tevékenység egésze: begyűjt – rendszerez – továbbít, akár nyomtatott, akár elektronikus formában.

A működés feltételeiről

Természetesen naivitás volna azt feltételezni, hogy egy ilyen átfogó elképzelés minden eleme ingyenes legyen, s mindenki rendelkezésére álljon. Törekedni kell azonban arra, hogy az igénybevevők számára minél kevesebb költségterhet jelentkezzen – pályázatok, a fenntartótól kapott támogatás és a gazdasági tevékenységek nyereség-hányadából szerevezve a fedezetet.

Egyes tevékenységeket közhasznúságukra való tekintettel lehetne legalább nullszaldósan működtetni, másokból jelentős bevételt is lehetne képezni – amelyek természetesen később meghatározandó arányban, szerződés szerint kerülnének felhasználásra, pl. a szállodát működtető és az intézménye vezetősége között. A nyereségből befolyó összegek tehetik alacsonyabbá a felhasználói oldal terheit.

A demokratikus működés érdekében művészeti tanács létrehozására volna szükség, amely a delegált civil szervezeti tagokból állna, vetésforgó-rendszerben felügyelve a Ház működését.

*

A Művészeti Bázisról – a javaslatok, észrevételek és vélemények tükrében

Megköszönve a fenti munkacímvel fogalmazódó elképzelés megformálásában együttgondolkodásra hívott és várt szervezetek és intézmények munkatársainak – örömtünkre szép számmal olvasták és véleményezték a tervezetet – megtisztelő figyelmét és érdeklődését, a következőkben összegezzük a hozzászólásokat.

A tervezetben vázolt tevékenységi körökkel (nyitott, szakmai és információs), illetve ezek alapvető tartalmával – szinte kivétel nélkül – minden hozzászóló egyetértett.

A nyitott tevékenységek, bemutatószínpad, kiállítóterem stb. fontossága mellett a véleményekben nagy hangsúlyt helyeznek az országos megmérettetésekre, amelyek itt különös jelentőséget nyerhetnek, nagyobb figyelem fordulhat az itt bemutatkozókra. Ebből a szempontból értékes az a konkretizálás, miszerint a megyék, a régiók és a határon túli magyarok mintegy vetésforgóban kapjanak lehetőséget a bemutatkozásokra. Ezt a gondolatot ugyan tartalmazta az eredeti elképzelés is, de mások is megerősítették, tehát nyilvánvalóan nem volt egyértelmű a szándék körvonalazása.

Támogatták többen is, miszerint a tevékenységi kör kialakításában az alkotói, befogadói és kultúraközvetítői oldalt egyaránt vegyük figyelembe.

Megerősítést nyert, hogy a nyitott tevékenységek között a sokszínű rendezvények lebonyolítására tervezett különféle terek valóban szükségesek; lásd: kávéházi estek, kiállítás megnyitók, színházi előadások, filmvetítések, éttermi „törzsasztal”-beszélgetések stb.

Javasolták a tevékenységek bővítését pl. színház- és koncertjegy árusítással, ezektől természetesen nem zárkózunk el, de csak a döntés utáni további gondolkodás részei lehetnek.

A nyitott tevékenységi körön belül a kávéház, étterem, szállodai rész létjogosultságával és működtetésével kapcsolatos kételyek mutatkoztak. Igénybe vehető-e a szállás kollégák részére is, lesz-e szakvezetése az említett részlegnek stb. Az elképzelések szerint természetesen hozzáértő vezetéssel kívánják működtetni a vendéglátó egységeket, és nyitottságukról is gondoskodunk. Az is elképzelhető (és a tervezés e fázisában ezt meg is engedhetjük magunknak), hogy mindezek beruházására a működtetést is vállaló befektetőt keresünk, aki(k) szoros szerződéssel, kívánalmainkra figyelemmel végzik a tevékenységet.

Konkrét véleményeket idézve: „A Művészeti Bázis országos bemutatózó hely legyen, a rendezés, szervezés, rek-

lám és kritika fellelvára, a klubszerű életforma otthona.”

„Legyen az amatőr művészetek háza, ahol megvalósulhat és gyümölcsözően működhet az alkotók, a kultúraközvetítők és a befogadók (nem beszélve az alkotások) kapcsolata.”

„Megoldást nyerne az országos fesztiválok, kiállítások, nagyobb összművészeti rendezvények lebonyolítása is, nem akadályozva és kizárva természetesen az egyéb helyszíneken és szervezetek által meghirdetett hagyományos vagy újonnan születő fesztiválok megvalósulását.”

„Ez a forma a közművelődést is reprezentálná a maga művészeti területeivel, populáris, közönséget vonzó jelleggel; a rendszeres bemutatkozási lehetőség által a megyékkel is intenzívebb kapcsolat alakulna ki.”

A szakmai tevékenységekkel kapcsolatos véleményekből szintén egyetértés olvasható ki, noha itt több kritikai észrevétel is szerepelt. Nagy empátiával és örömmel fogadták a szabadegyetemi kurzusok gondolatát a kollégák, valamint a műhelymunkák és a szakmai gyakorlati bemutatók meglétét.

Kevésbé voltak elfogadók a központi táruk (könyvtár, videotár, CD-tár stb.) tervével, mondván, hogy egyes megyékben már folyik a gyűjtőmunka. Ezt a véleményt nem oszthatjuk teljes mértékben, hiszen a kulturális központként működő Bázisnak nyilvánvalóan országos gyűjtőkörrel kell rendelkeznie, és a lehető legteljesebb spektrum közzétételével kell szolgálnia a látogatók körét.

A képzésekkel kapcsolatban megerősítést nyert a különböző szaktermek kialakításának szükségessége, ám felhívták a figyelmet arra, hogy „felesleges a civil szervezeteknél már meglévő és működő oktatási és módszertani munkákra alapozni, és felesleges azonos tevékenységet kialakítani”. El kell oszlatnunk ezt a félreértést; nem állt szándékunkban – a tervezés során sem, és a megvalósítás lehetősége során sem – abban gondolkodni, hogy nem saját, ha úgy tetszik a Bázis által kialakított képzésekről van szó.

Sokan felhívták a figyelmet arra, hogy a civil szervezetek segítéséhez elengedhetetlenül szükséges különféle raktárak és műhelyterek kialakítása is, nem szólva, hogy elengedhetetlen a megfelelő parkoló és behajtás a rakodások idejére – kérdése.

Egyértelműen pozitív volt a kiadványozások gondozásának terve – valamennyien érezzük, hogy valóban szükség volna a módszertani és a gyakorlati munkát egyaránt segítő kiadványokra.

Volta, akikben felmerült az a félelem, miszerint a tevékenységi kör korlátozódna Budapestre és szűk vonzáskörzetére. Szándékaink ezzel éppen ellentétesek. Az ország központjában működő, de vidékorientált, befogadó és kisugárzó tevékenységek állnak elképzeléseink központjában.

„Az újjal, a nemzetközivel, a kísérlettel való ismerkedés mindannyiunk számára elengedhetetlenül fontos” – írja egyik hozzászólónk a képzésekkel, szakmai tanácskozá-

sokkal, tanfolyamokkal kapcsolatban. Mi is ezt szorgalmaznánk.

Az információs tevékenységeket – mint a Bázis harmadik tevékenységi körét – illetően a következők fogalmazódtak meg.

Helyesnek találják az információs tevékenység kiemelését, különös tekintettel az archiválásra, a kutatási tevékenységek biztosítására, a publikálásokra és az eredmények népszerűsítésére.

Valóban eldöntetlen (pillanatnyilag eldönthetetlen) kérdés, hogy a civil szervezetek jelenlétét hogyan tudjuk megoldani; saját irodát minden országos civil szervezetnek egyértelműen nem tudunk biztosítani. De a tervek nyitottságot mutatnak a civil tevékenységek segítésére – akár alkalmi irodahasználat, fénymásolás, pályázati segítségnyújtás, Internet-használat stb. terén.

Kiemelten fontosnak találtuk a naprakész információk meglétét és továbbítását minden művészeti ágban és minden érdeklődő számára – amelyhez szinte kivétel nélkül csatlakoztak a hozzászólók.

Közművelődési műsorszolgáltató (közvetítő) irodát is szükségesnek ítélnék meg néhányan, annak érdekében, hogy tartalmasabb produkciók irányába orientálják a művelődési házakat. Az elképzelés megfontolásra érdemes, egyes területeken szórványosan már működik is hasonló „ajánló” tevékenység.

Egyetlen olyan hozzászólást kaptunk, amely alapvetően tévesnek ítéli meg az elképzelést, „mivel nem egy országos módszertani tevékenység továbbfejlesztését szolgálja.”

Ez a vélemény abból adódhat, hogy nem írtuk le terveink elméleti háttérét, maradván a tervezéshez jobban használható gyakorlatiasabb szintnél.

Itt viszont fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy egyedülálló lenne a Művészeti Bázis olyan tekintetben, hogy a hangsúlyt az amatőr művészet társadalomfejlesztésben betöltött-betölthető helyére-szerepére helyezné, megteremtve így annak a lehetőségét is, hogy az amatőr művészetet támogató lokális társadalom visszaépíthesse a művészet által generált – másképp létre nem hozható – értékeket a helyi társadalomba.

Kifogásként merült fel, miszerint az elképzelés nem tér ki az EU-csatlakozásból adódó feladatokra.

A dolgot fontosnak ítéljük. Intézetünkben éppen a Visegrádi Országok közti közművelődési együttműködés koncepció-alkotása folyik, melynek tartozéka az amatőr művészetre való végig gondolás is.

Eljutott hozzánk a létrehozandó Művészeti Tanács tagjaival kapcsolatosan is javaslat, miszerint a meghívandó szakemberek körét (alkotók, civil szervezők) bővítsük a kultúráközvetítők képviselőivel. Örültünk a javaslatnak.

A hozzászólások során is felmerült – ahogy már korábban is – az a fontos kérdés, mi is a viszonya egymáshoz a Művészeti Bázisnak, s a Magyar Művelődési Intézet a mű-

vészeti osztályokon kívüli részének. Hogyan kapcsolódnak egymáshoz?

Nos, az átalakított épület természetesen a Magyar Művelődési Intézet – mint országos kulturális központ – székhelye lenne. S ahogy az az előbbiekből látszik, az intézetben folyó tevékenységek a társadalmi hatékonyság mentén alakítanak közös medret.

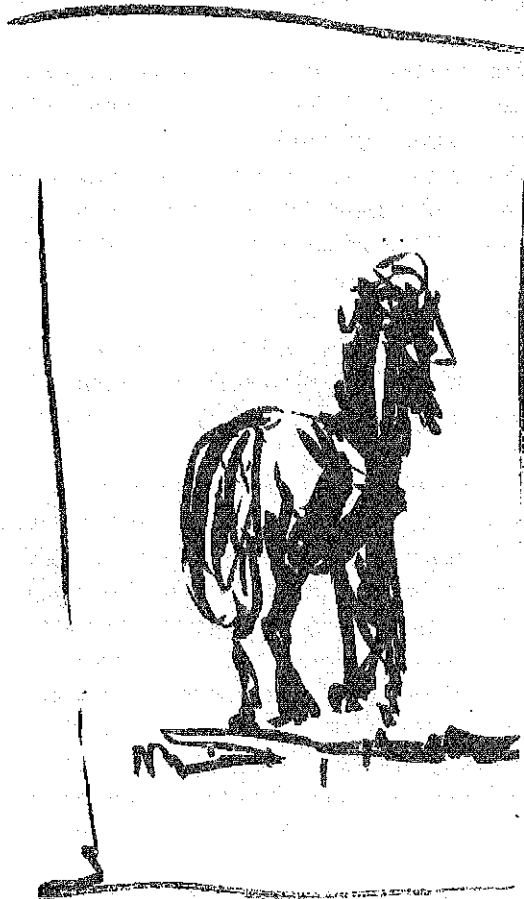
Jelen elképzelések (Művészeti Bázis) a művészeti munka végiggondolását célozták, s a munkaanyag ennek a vázlatos terve. De elképzeléseinkre az jellemző, hogy ezeket megvalósítani csak a többi intézeti egységgel közösen, „egy tető alá hozva” lehetséges.

(A Művészeti Bázis, mint elnevezés hangsúlyozottan munkacím, annak idején majd pályázattal szeretnénk megtalálni a megfelelő elnevezést.)

Többen tették fel a kérdést, hogy honnan lesz a megvalósításhoz pénz? Úgy gondoljuk, a szándék meglétében, az úgy fontosságának felismerése mellett a kulturális tárcától remélhetjük a támogatást. Az ő figyelmükbe ajánljuk nemzeti értékeink e nem népművészet-alapú tevékenységét, a közösség-teremtő és megtartó erővel bíró művészeti tevékenységek körét.

Budapest, 2003. március 26.

Összeállította: Tóth Erzsébet és Tóth Zsuzsanna.

KISS ISTVÁN (1939–1993)

A népművelés utolsó mohikánja

Aligha van okom kétségbe vonni, hogy itt Balástyán a mai összejövetelelen Kiss Pistának számos barátja, értékrendjével azonosuló és szellemével együtt érző ember jelent meg. A jelenlévők azonban nem vonhatják meg tölem annak a feltételezését, hogy ülhetnek itt a teremben olyanok is, akik őt kevésbé kedvelték, felfogásával és nézeteivel szemben kifogásokat támasztottak. Ám mégis eljöttek, hogy emléke előtt fejet hajtsanak, vállalták, hogy megnyilatkozzanak.

Arra sincs okom és jogom, hogy az emlékezés jegyében úgy szóljak kettőnk kapcsolatáról, személyes élményeimről, hogy azokat általános érvényű megállapításokká emeljem. Mert ugyan kinek az egyéni tapasztalata felel meg a megfellebbezhetetlen igazságnak?

Kiss Pistával 1972 tavaszán találkoztam és ismerkedtem meg. Fiatalon, tele ambícióval és „cingár pestiként” 1971 őszén kerültem a Balástyától néhány kilométerre található Bordány községbe. Bemutakozó látogatásaim elvezettek Zákányszékre Szabó Pistához, Mórahalomra Szabó Vilmoshoz, Üllésre Dinnyés Gézához, Forráskútra Petres Józsefhez, Kistelekre Papp Pistához és Balástyára Kiss Pistához.

Pistáról szerzett benyomásom az volt, hogy hihetetlenül kövér ember. Ez némi gondot is okozott, amikor megismerkedésünket követően Bordányból egy trabanttal azért mentem érte Balástyára – ő abban az időben kiváló subaszőnyegeket tervezett – hogy tudását nálam is kamatoztathassa. Viszonylag rövid idő teltevel és gyorsan kiderült: lebilincselő szellemiségű, világra nyitott ember. Szakmai kapcsolatunk idővel egyre tartalmasabbá és mind intenzívebbé vált. Együttműködésünk főbb állomásai: számos közös rendezvény (ifjúsági klubok vetélkedői, kiállítások), a viszontagságokkal megjelenő Klubélet, majd a 360^{lok} számainak összehozása. Számomra egyik legemlékezetesebb közös munkánk az 1980-as évek legelejére datálódik. Néhányan kezdeményeztük a Csongrád Megyei Tanácsadó Központ megreformálását. A sokszorosított kiadványban megfogalmazottnak következményekkel jártak. A Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya részéről Pistát (és másokat is, akik részt vettek a munkában) komoly retorziók érték.

Kiss Pista sokoldalú, sokféle érdeklődéssel bíró, tehetséggel megáldott – és talán ezért sokak számára problémás – ember volt! Mindig azt nézte, hogy szükségszerű-e a megszokott. Rengeteg mondanivalója volt, ezért állandóan építkezett és épített, miközben hatalmas energiával próbálta „repsztogetni a falakat”. Tele volt alkotói feszültséggel. Arra törekedett, hogy lehetőleg minél többet kihozzon magából, és közösségei számára hasznossá, fontossá váljon. Emlékszem, amikor a balástyai házasságkötő terem számára elkészítette alkotását, azt a szegedi művé-

szek ellenük szóló merényletnek tekintették. „Mit képzél magáról ez a dilettáns!” – hangoztatták úton-útfélen. Publikált, rádióműsorokat szerkesztett, riporterkedett és filmeket forgatott, faragott, festett, tervekét készített, ha kellett bármilyen hangszeren játszott – és tette ezt igényességre törekvően mindig és mindenkor.

Olyan, mint egy bohóc – mondták róla egyesek. Kritikusai kivételesen nem jártak messze az igazságtól. A bohóc mesterség szolgálat, tehetséget és eredeti szellemet kíván! Dacból összegyűjtötte, hogy mi mindenbe és mennyiféle foglalkozásba kellett magát „beleártania”. Amikor a kötetét megjelentette a Népművelési Intézet, akkor én már a szegedi főiskola közművelődés szakán tanítottam. Bejött a taniszékre. Mindenféléről beszélgettünk. Egyik mondata azonban fennmaradt az emlékezés hálóján. „Vádiratnak szántam a könyvecskémet!” – mondta.

Pista jól tudta, hogy a vége felé jár a klasszikus népművelés ideje. Felismerte, hogy amíg egy áttekinthetőnek tűnő környezetben él, mindenhez értő, utat és világot mutató „prédikátor” típusú polihisztor személyiség még képes arra, hogy eligazodjon és eligazítást nyújtson az emberek számára, addig a mind bonyolultabbá és összetettebbé váló világban már csupán afféle valsi Diogenészként tud csak csetelni-botlani.

Pista hazája és közössége a gyűlölt-szeretett Balástya. Bosszantotta a településen lakók időnkénti kicsinyessége, a szűk látókörűség, hogy igazságtalanul megvádolják. Ő ennek ellenére is vállalta a balástyai embereket, értük perlekedett, részt vett konfliktusaik megoldásában. Röviden: tette a dolgát.

Megmaradni úgy tudott, hogy a „tenyérmű” fizikai mozgásterét szellemi „univerzumná” bővítette. Kiss Pistának a „kisvilág” és a „nagyvilág” között feszülő híd szerepét betöltő „balástyai világpolgárrá” kellett válnia. A tehertétel óriási, szinte elviselhetetlen, még akkor is, ha mikrovilágát emberi melegséggel kibélelt közösség, egy régen óhajtott család biztosítja.

Érzékletesen fogalmazza meg ezt a helyzetet, a tragikus körülmények között elhunyt erdélyi költő, Szabédi László *Hasonlatok* című versében.

*„Hasonlítom magam kergült kerékhez,
mely gyors iramban hasztalan szalad:
hozzátapadva szilárd tengelyéhez
-- bár menekülne – egyhelyben marad:*

*hasonlítom magam saját magamhoz,
világnak indult árva két lábamhoz,
láket be sokszor hitt a messzeség!”*

(Szabédi László: *Enyém ez a történelem. Válogatott művek.* Magvető Kiadó, Bp. 1980. 61. o.)

Tisztelt jelenlévők!

A mondandómat befejező gondolatok eredőjét egy máig érvényes tapasztalatra építem, amely így szól: „messzire kell menni ahhoz, hogy az ember látszódjék!” Az 1970-es évek elején Szegedtől néhány kilométerre, a bordányi külterület egyik dűlőjében hajdanán szebb napokat élt roskadozó tanya idős gazdája fogalmazott így, amikor a település múltját kutató beszélgetést követően elköszöntünk egymástól.

Meddig kell még messzire mennie egy embernek, ahhoz, hogy látszódjék? – kérdezem ma 2003-ban, itt Balástyán.

Továbbra is távozni kényszerül a településről, a régióból vagy az országból az, aki a közössége köré emelt falakat megpróbálja megrepesztetni? A szűkebb és a tágabb világ csupán akkor emlékezik rá, ismeri el eredményeit, amikor külföldön is elismert emberré válik, vagy már nincsen az élők sorában?

A kiállítás elmulasztását, a lelkiismereti vétségeket lehet tudni emléktábla avatással vagy egy szobor felállítással? Az emlékülések válhatnak a gyónás sajátos intézményeivé? Az átírt történések, a vizuálisan retusált képek meddig képviselik még az igazságot?

Kérdezem ismét, és újra, hogy meddig kell még messzire mennie Magyarországon egy embernek, hogy látszódjék?

Egy ismert mondás szerint, *akinek (aminek) nincsen múltja, annak szegényebb a jelene is!* A Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ rendezvényével emléket állít a megyei közművelődés egyik innovatív szakemberének. A kezdeményezés akár úttörő is lehetne, ha a továbbiakban az intézmény arcképcsarnok összeállítására vállalkozna, koronként bemutatva azok tevékenységét, akik a ki egyezés óta hatékonyan vettek részt a térség népművelési, iskolán kívüli népművelési, népművelési majd közművelődési életének alakításában. A Tanácsadó Központ ezzel példamutató módon járulhatna hozzá egy korszerű szakmai identitáskép felépítéséhez.

Végül engedjék meg, hogy Kiss Pistára emlékezve *Ady Endre Tűzcsiholó* című verséből idézhessek néhány sort.

„Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.”

(*Ady összes versei. Szépirodalmi Könyvtudó, Bp. 580. o.*)

A kérdés csupán annyi, hogy meddig szükségszerű, hogy ez így maradjon !!

T. Kiss Tamás

IN MEMORIAM...

A közösség szolgálatában. In memoriam Kiss István (1939-1993). (Balástya Község Közművelődéséért és Fejlődéséért Közalapítvány, 2003)

Soha nem jártam Balástyán, s bár életemből harminc esztendő a közművelődésben és/vagy határterületein éltem le, Kiss Istvánt nem volt szerencsém ismerhetni. Arca, jelentősége számomra a tiszteletére kiadott kötetből rajzolódik ki. Sorsa, sajnos, általánosítható.

Európa keleti felén a huszadik század második felében bőven születtek, éltek azok az emblemikus személyiségek, akik hittek és meghasonlottak, önpusztítóan élve magas hőfokon égtek, s végül vagy önkezükkkel vetettek véget létüknek, vagy nagyon fiatalon vitték el őket a pszichoszomatikus betegségek.

Elsősorban azok jutnak eszünkbe, akik hivatásuknál fogva a nyilvánosság előtt éltek: Sarkadi Imre és Pilinszky János; Sós Imre és Latinovits Zoltán; Bódy Gábor és Huszárik Zoltán – s az egyik leghíresebb, Vlagyimir Viszockij.

Minden értelmiségi a saját szakmájából is azonnal tud újabb példákat mondani, például én szociológusként az életének önkezeléssel véget vető Tánkos Gábort, s az ötvenedik születésnapja előtt „természetes halállal”, hirtelen eltávozott Józsa Pétert említeném. Micsoda sorsok a két név mögött!

Most pedig a népművelő szakma hajtja meg fejét ezzel

a kötettel a hasonló életpályát befutott, 53 évesen meghalt Kiss István előtt. 2002-ben kiadott fotóalbuma bevezetőjét Török József így indítja: „40 éve már, hogy 1962. január 16-án egy 23 éves makói fiatalember munkába állt a balástyai művelődési házban, s csak egészsége – no meg a friss hatalom – kényszerítette arra, hogy 1991. január 31-én abba hagyja. Majd' három évtizeden át végezte munkáját Balástya javára. Tette mindezt abban a tudatban, hogy ő sem lett próféta a maga választotta hazájában.

Ki volt ez a férfi?

A nyolcvanas években (több írásból „összevágva”) így mutatja be önmagát: „Kiss István vagyok, 1980 óta okleveles népművelő. Balástyán dolgozom, egyszemélyes művelődési házam van. Negyvenhárom éves vagyok (látszik rajtam), nős (másodsor), egy fiam van, hatéves. A társadalom figyelme eddig hét alkalommal fordult felém négy fegyelmi, egy felmondólevél, egy Szocialista Kultúráért kitüntetés és egy Ifjúsági Díj formájában. ... én a meztelen fenekű, makói proligyerek – apám kőműves segédmunkás, anyám takarítónő volt – sok-sok próbálgatás után és több szakmával a hátam mögött jöttem ide népművelni. Az őszinte rajongástól a buta gyűlöletig én mindent kiváltottam már ebben a faluban. Én a faluban 21 év óta nem tartozom fehérabrosz társasághoz, nem is fogok halálomig.”

Halálakor a Szegedi Körzeti Rádióban búcsúzva tőle Kruszlicz Pál így méltatta: „...polihistor volt. Nem a tu-

dományt kereste, hanem a kezével teremtett harmóniát. Filmet készített, plakátot rajzolt tollal, krétával. Fényképezőgéppel írta le a látványt, és a közeli világnak kesergő, derűs rezdüléseit. Muzsikált, szavalt, énekelt, színjátszott, agyagba mintázott. Formálta és rögzítette a világot. Írt. Jelenetet, tréfát, forgatókönyvet, naplót. Igényesen, hitelesen és színvonalasan. Görgette maga előtt a klubmozgalmat. Meghatározó egyénisége volt az amatőr filmes világnak. Akit megérintett kétméteres egyénisége, nem tudja elfelejteni...”

Kiss István portréját a *Szín* hasábjain T. Kiss Tamás megrajzolta, nekem az emlékkötet bemutatása a feladatom. Egyetlen szóval lehet legjobban jellemezni: elegyes művek tára (miként egy tizenkilencedik századi kötet tartalomjegyzékében szerepelt valahol).

Olvasható a kötetben egy 1966-ban készült *Klubnapló* részlete fénymásolatban, beragasztott fényképekkel, karikatúrákkal.

Tíz rövid újságcikk Kiss Istvánról, tevékenységéről, a művelődési házról országos és megyei lapokból, a legkorábbi 1968-ból, a legutolsó 1991-ből. Három nekrológ amely megjelent, elhangzott újságban, rádióban, folyóiratban, s Török József előszava Kiss István *Balástyai képek* című, 2002-ben kiadott fotóalbumához.

Miután az összeállítók ragaszkodtak a merev időrendhez, a kötetben sajnos elszórva találhatók Kiss István írásai. Nem láttam Kiss István fényképeit, amatőr filmjeit, képző- és iparművészeti alkotásait, nem hallottam zenélni. A nekrológokból egybehangzóan az tűnik ki, hogy mindezekben minőséget hozott létre. Bár egyik fentebb idézett méltatója azt írta róla, „Nem a tudományt kereste...”, a közreadott írások azt bizonyítják, hogy a tudományt is kereste, és a körülményeket figyelembe véve itt is magas szinten tette a dolgát.

A *klub szerepe a falusi ifjúság életében* címen megjelent írás (1973) nem tudni milyen oktatási intézmény részére készült szakdolgozata. Jól ismerem a kor művelődésszociológiai szakirodalmát, biztosan állítom, felveszi a versenyt bármely hasonló alkotással. Tisztességgel használja az akkor legkorszerűbb módszereket, és végkövetkeztetései több mint negyedszázaddal ezelőtt igen csak merészek.

A Népművelési Intézet háziyomdájából 1983-ban került ki az a több mint kétszáz oldalas „sokszorosítottvány”, amelyből a kötetben *Tények, adatok egy falusi népművelő szakmai életéből* címmel részleteket olvashatunk. A munka híre végigsöpört a szakmán, országos lapok foglalkoztak vele, és még ismertebbé tette Kiss Istvánt. Az ötlet óriási: önfelmérést végzett, nyolc évre visszamenően összegyűjtötte, hogy pontosan mivel is foglalkozott, illetve 1983-ból három hét tevékenységét nagyon részletesen feljegyezte – határidő naplójának feljegyzései segítségével.

Csak példaként álljon itt néhány rémisztő adat.

Kigyűjtötte, hogy évenként milyen szakmákba kellett magát „beleártania”. Nyolcvan sorol fel, jó néhány közülük fizikai tevékenység, megtalálható itt szinte valamennyi

építőipari szakma. Az pedig „természetes”, hogy a népművelő egyben műsorszerkesztő, lakberendező, közönség-szervező, alkalmazott grafikus, vetítő-gépész, hargtechnikus, zenei szerkesztő stb., stb.

Kimutatás készült azokról a természetes és jogi személyekről, akik elvártak, kértek – munkát, segítséget, közreműködést. A lista több mint száz tételt tartalmaz. Párt, KISZ, társadalmi szervezetek, ÁFESZ, Takarékszövetkezet, Polgári Védelem, Népi Ellenőrzés. Tudta ezt mindenki, de így összeszedve a lista félelmetes. Nyolc év alatt 2644 órát töltött el értekezleteken, ami az időszak kötelező munkaidejének 7 százaléka. Egy esztendő alatt 8880 (!) hivatalos találkozása volt.

Mekkora lehetett a határidő naplója, ha három hét alatt majd kétszáz bejegyzés volt benne? Érdemi, szellemi feladatokat végzett, és gondnoki tevékenységet folytatott. Legalább három ember munkáját vezette.

S a végkövetkeztetés: „Adják meg nekem – és minden kollégámnak – azt az örömet, hogy a 100% feletti teljesítményeket a magunk akaratából adhatjuk a közönségnek, ezt ne kérhesse számon senki. Mert ez nagyon megalázó.

Olvasható továbbá a kötetben Kiss István tollából a *Volt! Van... lesz... egy klub Balástyán?* című cikk, amely a *Klubélet* című folyóiratban, 1981-ben jelent meg, és a *Mire ösztönöz a helyi társadalom? Vita a közművelődésről*, amely Csongrád Megyei Hírlapban (1987) látott napvilágot.

Végül, de nem utolsó sorban olvashatók a könyvben a Magyar Rádióban – vélhetőleg a *Húszas Stúdió* sorozatban – elhangzott műsorok, vagy részleteik. Hegyi Imre 1976-ban készült interjúja (ismétlés és/vagy adás 2000-ben). F. Almási Éva interjúja (készült 1982-ben, adás 1984-ben). Hegyi Imre interjúja, készült és adás 1992-ben).

Mindhárom kiváló munka, azonban a legizgalmasabb az utolsó. A kilencvenes fordulat emberi és társadalmi hatásairól, a rendszerváltozás szellemi és anyagi veszteseiről ritkán olvasható ilyen szívbe markoló írás. Túl egy infarktuson Kiss István 53 évesen összegzi életének eredményeit, de inkább eredménytelenségét.

„A lelki tartalékokat nem jól használtuk mindannyian, és éppen ezért, van aki öngyilkos lesz. Én is jártam már a balástyai síneken, bár Szárszóra kellett volna menni. Az messze volt, itt nem jött a vonat. Teljesen átfáztam, és hazakullogtam. Hazafelé már szórakoztam az egészen, hogy mégiscsak örület, hogy egyszer akarok öngyilkos lenni, és nem jön a vonat. Ez is egy vicce az életnek.”

A „vonat” nem késett soká, 1993-ban jött, és ötvennégy évesen elvitte Kiss Istvánt.

Andrássy Mária

RÖPIRAT A FILMÉRT

A filmművészet ma halott. Megölte a filmekbe fektetett sok pénz. Fontosabban mindazok, akik alkotókként, mecénásként, fesztiválszervezőkként, kritikusokként és nem utolsósorban nézőkként elárulták a filmben rejlő szellemiséget, meghajoltak a pénz szempontja előtt, utat engedve ezzel a pénz mindenható egyeduralmához a filmnél is. Nincs ma olyan forgalmazásban lévő film a világ mozijaiban, bármely témával, bármely országban készült is, amely többé vagy kevésbé ne ugyanazt a szellemtelen, kiürült szemléletet sugározná. Szinte nincs olyan forgalmazott film, készüljön az Kínában vagy Új-Zélandon, Iránban vagy Afrikában, netán Dániában vagy Brazíliában, amely megjelenítéskor nagyobbrészt ne Los Angeles külvárosi filmnyelvjárásában beszélne. Csak a látszat ornamense változhat, a lényeg nem. A gyártatók tisztában vannak vele: a kézírás, a képnyelv az maga a gondolat, a gondolkodásmód. A képírás egyenlő a mögötte lévő szellemi, erkölcsi tartással. Ez ma zavaró, tehát nincs szükség rá. A mellőző gesztus mélyén a kisajátító szükség lapul, egy globálissá terpeszkedett szűk kis zseb provincialitása csimpszakodik fixa ideájába. A mai filmgyártó világ már nem engedi meg, hogy az apró, becsempészett tartalmak megbontsák a minden ugyanaz, a minden felcserélhető, azaz minden eladó és megvásárolható szemlélet üzenetét. Személyes hitelű, igaz film pedig esélyt sem kap a nyilvánosságra. Híre ugyan eljut egy-egy kivételnek, hogy pl. egy úzbég fiatal filmes saját hűtőszekrényében őrzi egyetlen szakadozott kópiájú művészfilmjének negatívját, de ilyesmi széles forgalmazásba még véletlenül sem kerülhet be.

Az utolsó filmtörténeti jelentőségű film Akira Kurosava Ran (Káosz) című filmje volt 1985-ben. Jellemző a helyzetre, hogy míg pl. Fellininek (!) nem engedték elkészíteni két utolsó filmtervét, Kurosava utolsó filmjét a Messter (Madadayo) címűt Európában csupán egy-kétszer vetítették fesztiválokon, máig sem hozzáférhető, még videokonzerven sem. A sor folytatható. Gyakorlatilag a filmművészet egészét eltakarították a vetítővásznakról: vidéki kis klubokba, „exkluzív” csatornákra száműzték. Az utóbbi 20 év jól fésült, egyenruhás filmjeit láthatja szinte kizárólag a nagyközönség, minden más törölve, vagy csupán véletlenszerűen jelenik meg. A Haszon konjunktúralogvagyjai pontosan tudták mekkora hatalma van a képnek, hiszen ahhoz, hogy egy válogatás nélkül mindentevő, kép által bővült zombi korosztályt felnevelhessenek, a szellemet ébresztő alkotásokat vasfüggöny mögé kellett zárni. Az értelmet és a szív igazságát blokkolni, az idegeket, érzékeket, reflexeket a pusztá anyagba visszaszorítani. Világméretben sem volt ez nehéz dolog, ha tudjuk, hogy az egész világ filmforgalmazása (mint Francis Ford Coppola elmondta) mindössze 3-4 ember kezében van. A mérvadó

televízió társaságok, és az őket működtető pár bankkonzorcium sem más, mint egy végső zseb s pár aktív kéz által megszabott világhálózat. Általuk utazik, a világ médiumainak egyöntetű akarata által szűrve, vezényelve, csatornától csatornáig ugyanaz a gyorsélettermi, óriás filmszalag-csomag. Egyik sikeres fiatal hollywoodi filmproducer így ír esszéjében: „Úgy gondolom, hogy az a rengeteg sekélyes, üres és felületes szar, amivel elárasztjuk a mozivásznakat, komolyan hátráltatja a világ fejlődését. Vajon milyen lennék most, ha oly régen hallgattam volna a szívemre?”

Bár a jelenség ma világméretű, kicsiben megéltük már ezt a kommunizmusban, s tenni akkor is, most is lehetett-lehet.

A film területén mindent újra kell kezdeni. Jogos a kérdés: ha minden a kufárok kezében van, hogyan?

Ott kell kezdeni, ahová nem ér el a kezük, vagy legalábbis gyöngül az akaratauk. A családban. Először a szemeiket kell felnyitni. Minél többet a természetben lenni. Hagyni, hogy a kozmikus világ belénk ivódjon. Lehetővé tenni, hogy gyermekeinket a természet lélegzete, s ne a gép fűjtatása; a képlékeny természeti anyag, s ne az érzéketlen műanyag tapintása vezesse. A nyíló lélek vezetését pedig kezdjük a szülők meséikkel, diavetítésekkel, vagy pl. egy hokedli kis játékkerén elférő mozdulatlan bábuk, játékok, virágok élőképeinek beállításával. Ne a kép, a gyermek figyelme mozduljon. A mozdulatlanság gazdag világában a fantáziája készíttse el önfelelt, szabad szárnyalású meséit, „kisfilmjeit”, amelyek világképének első alapvetései lesznek majdanán. Mindemellett a szülőnek a mai képszenyezés áradatától is védenie kell gyermeke szemét és szellemét. Minél kevesebb mozgóképet lásson az óvodás, a kisiskolás. A mozgókép ugyanis valóság alapú látványával, a kép végleges megformálásával a formálódó gyermeklelkénél megöli a mélyebb látást, a képalkotó fantáziát. A mozgókép kész formát ad. A még kiforratlan, zsenge léleknel lebénítja a belső látomást, a képzelődést, végső soron a LÉLEK születését, képződését. A képnek, a képzeteknek, a világról alkotott képzetünknek – összhangban a világgal – általunk s bévül kell megszületnie. Ebben helyettesíthetetlen a láthatatlant láttató költői kép, de a film műfajában csak egy bizonyos koron felül. Még a minőséges mozgókép is – nem beszélve a TV, a mozi, a videó holt képsivatagáról – árt a kisgyermekeknek: eliszaposítja a szem fehérjét, a lélek mélyét. A koragyermekkorban élénk tárt mozgókép, légyen az meg nem értett költői kép vagy holt sablon, készen adott mintájával aktív részvételünket, végső soron saját világunkat szűkíti, gátolja. Ráadásul, a mozgóképek majd egésze nem a mögöttest sugárzó költői képpel, hanem üres kaluppal él.

Azzal, hogy nem tudjuk, mit jelent a mozgókép maga, maradandó lelki nyomorúságot okozhatunk saját gyermekünknek. Ismétlem: nincs jobb módja ősidőktől a gyermek lelki épülésének és gondozásának a mesénél és az éneknél. Kisgyermeknél pedig mindenféleképp maradjunk a mozdulatlan képnél: rajznál, diánál, játékos élőképnél, amelyet nézve a szemlélő belül mozdul, belül épül. A költői mozgókép a néző teljes részvételét igényli, ezért lényegében csak a serdülőkor megnyíló korosztályait képes megérinteni. A fiatal emberek érlelődő lelkivilágának a belső kép erőteljesebb, mélyebb megformálásához elengedhetetlenül szüksége van a művészet magról fakadt sugárzására. Ekkortájt válik hasznossá a házimozizás. Szándékosan nem videózást mondom, noha a mai filmforgalmazásban egy házi filmtörténeti jellegű videotéka hasznos menedék. Nyilvánvaló, hogy nem érhet el mindenhová a filmműzeumok tárháza, de az biztos, hogy a házimozizást minden szinten fel kell éleszteni. A világ filmforgalmazó mamuthálózatát máshogy nem lehet kikerülni. Városi, kisvárosi, falusi kultúrszervezőknek elő kell keresniük a még mozdítható, megjavítható 16 mm-es vetítőgépeket, felkutatni a még létező 16 mm-es kópiákat, és kölcsönzött filmműzeumi értékű alkotásokkal járni a családi házakat. A filmnél méginkább, mint más művészeti műfajoknál hiányzik az arctól arcig érő varázs, a személyes találkozás, a közvetlen kapcsolat. Országos mozgalmat kellene indítani, és házról házra járva, otthonokba vinni a régi jó filmeket, még a könnyebben emészthető, emberarcú filmeket is. Pályázatok, alapítványok, intézmények, filmklubok segítségével elérhető mindez. Egy tál pogácsa mellett az összegyűjtött rokonsággal, szomszédsággal beszélni, mesélni, akár muzsikálni is lehet a látott film kapcsán: a filmkép, a költészet, a közösség megtartó erejére bízva magunkat.

Biztos vagyok benne, hogy egy évi házimozizás után bármely kis helységben megindítható egy nyilvános filmklub igaz filmekkel. Állítsuk vissza a régi gyermekfilmek jó matinéit. A jelenlegi helyzetben sokat segíthet még egy-egy helyi kábeltelevíziós csatorna is, amelyik megengedheti magának a minőségesebb filmek vetítését. Olyan vidéki tapasztalataim is vannak, hogy a földi és műholdas televíziókban időnként föltűnő kiváló filmeket, önzetlenül külön kiemelve reklámozzák a helyi kábelcsatornák.

Mert másfajta nézők, másfajta emberek kellene. Minél tisztább egy szem fehérje, annál valószínűbb egy művészi film megjelenése is. Sok lúd itt is disznót győzhet.

Bár vannak olyan reménykeltő jelek Közép és Kelet-Európában, miszerint a többszázézes nagyvárosokon kívül mindenhol drasztikusan csökken a mozilátogatók száma. Alig maroknyian nézik vidéki mozikban a mai egyenruhás filmeket. És ez nem a kevésbé kényelmes vidéki mozi velejárója, hiszen a felújított kisvárosi filmszínházakban sincs ez másként. Egyértelmű jelzése ez annak, hogy a televízióból és a moziból ömlő gyorsékezős filmekből felfújódott, megcsömörlött az embereknek egy nagy része. Úgy is mondhatnánk, hogy az elrákosodott mozi megette

éltető sejtjeit. De ne ringassuk magunkat téves reményekben: van még elég képező mindenfelé, s míg pénz van a képszemétkben, a gyártók nem változtatnák. A tömeg pedig mindig követő. Ami egyben esély is.

Ne hívjuk elő a mindenki benn megbúvó gyengeségeket. Tiszta képpel kell otthonaikba mennünk, és kevésbé a személytelen TV villanydobozán keresztül, sokkalta inkább személyesen, az újkori vándormozizók trubadúrjával.

Viszatrérhetnénk a filmkorszak kezdetének tisztására, ahol még kézenfekvő volt e műfaj eredendő álomszerűsége. Gyógyító és fantáziát felszabadító lenne, ha újból forgatnánk némafilmeket. De az emberi beszédet visszaszorító, alig hangosított film is nagy lehetőségeket rejt, a csönd segítene megnyitni a tisztánlátás végtelen forrását.

Másfelől kisfilmek készítését és forgalmazását kellene elősegíteni. Még hozzá a mai, nehezebben beszerezhető szuper 8 mm-es és 16 mm-es filmszalagokkal. A korai kisfilmek a formálódó alkotók első önálló szempáztázásai. A kisfilm tömörségre tanít. A legtöbb rendező opusa ilyen rövid lélegzetvételekkel indult. Változó, zűrzavaros körökben az invenció rövid lélegzetvételei, a kisformák, biztos abroncsot, megfelelő formát is jelentenek egyben.

Elsősorban persze másfajta filmek kellenének. Nem a mai reklámfilmekre hasonlító (a gyártók szándékát pontosan jelzi, hogy manapság a reklámfilmek és a zenés klippek rendezőit bérlik és futtatják játékfilmgyártóként a filmes trösztök), a divatos jólfésültséget magukon viselő, vagy az infantilisság bugyutaságába menekülő álművészi alkotásokra, nem fzes csemegézésre, még kevésbé a technikai tűzijáték káprázatára gondolok. Ezeknek messziről érzik hullaszaguk. Egyszerűsége, komolyságra, letisztultságra lenne szükség. A tiszta, rácsodálkozó szem pástázására. Hites látásra. A világot átható kozmikus erők, s nem az erről leváló emberi önkény szerint.

Az igaz film témáját nem lehet meghatározni. A lét szellemi alapokon nyugvó, összefüggő egész, éppen ezért a létezés teljessége bármiből kibontható.

A film esetében mindehhez látó és láttató képesség, és a tagoló formázást szülő időérzet, azaz kifinomult zeneiség szükséges. Minden más, így az írott forgatókönyv is, csak másodlagos.

A születő formák sokarcúsága leírhatatlan, minden meghatározás csak egy sor tévedést szülhet. Az alkotás formáját tekintve csupán az oda nem valót, a lélekpusztító ember-idegent lehet megfogalmazni. A filmművészetben kerülendő minden olyan eszköz, amely távol áll az emberi szem működésétől. Ne feledjük, szemünk az agyunk egyetlen kítüremlő nyúlványa. A lélek tükre. Kevesen veszik figyelembe, hogy az emberi szem, akárcsak az emberi fül vagy a többi érzékszerv, egyszerre ugyan több mindent befog, de mindig csak egyet kiemelve működik. A többi észlelést háttérbe szorítja. Élete során az ember is hierarchikus mellérendeltségben éli a világot. A szem

ugyancsak egy dologra összpontosít, egy valamit emel ki a látványból, a többit mellérendeli. Ember s világ alaptulajdonsága, hogy egy gerincre fűz mindent. Hiába szület pl. az újkori európai teremő gnius z gyönyörű többszólamú muzsikákat, de ezeket a fül valahol mindig „egyszólamosította”, azaz egy szólamot a maga számára kiemelten követett, míg a többit mellérendelte, háttérbe szorította. Az ősi Hagomány számolt ezzel, minden muzsikája ezért eleve egyszólamúként formázta önmagát. Az archaikus világ szemléletében minden élőlény és jelenség behatárolt, bizonyos korlátok közt él, semmi sem autonóm, nem független, lévén, hogy minden összefüggésben, az Egészben él. Így a látás sem képes pl. bizonyos gyorsaságon felül összefogni tapasztalatait, az ilyen látványból nem születik gondolat, tapasztalat. A látás maga, így a láttató gondolkodás is, a sétatempó gyorsaságához igazodik, ennél gyorsabb tempónál nem képződnek látáshoz fűződő, látásból fakadó gondolatok, csupán felszínes benyomástöredékek.

A mai rendkívül durva és gyors – önkényes – képritmusokon keresztül a gyártók ezt a felszínt célozták meg, egy sor pavlovi reflexet mozgatóván a képfüggő nézőkben.

Helytelen s kerülendő a sok közelkép halmozása is, hiszen látásunk ritkán emel közelképbe valamit. Még egy példa: az emberi szem nélkülözi a mai filmekben elburjánzott széles látószögű lencsék tapasztalatát. A széleslátószög túlzott „terítése”, bizonytalanságot, szédülést, idegességet okoz, vetítéskor a néző tudattalan beleajulását segíti elő. Divatos ma a vásznon a térbeliség iránti vonzódás is, holott a film, miként a festészet, síkban él. A térbeliségnek, a filmnek, mint álvalóságnak az erőltetése több, mint műfaji tévedés, úgy is mondhatnám, hogy civilizációs identitás-probléma.

A film lényege a fény, s ez mára a hangárfilmek sötét lidércfényévé vált. A természet fénye in felnőt embernek lidércnyomásszerűvé váltak a javarészt óriáshangárokb an készülő filmek végeérhetetlen sötét képfelületei. Alig van pl. olyan amerikai film, amelyben ne ez a díszletspóroló, álmissztikus, művi sötétség uralkodna.

Mindehhez párosul a töménytelen elektromos eredetű műhang, zajszemét. A hangi palettán túltengenek az érzékeket rángató bűgő mélyhangok, és párjuk, a felső hangállomány rikoltozó, éles hangjai. Az úgynevezett középhangok alig hallhatók. Ráadásul folyamatosan zene nyálka borít mindent. Egyrészt uralni az érzékeket, másrészt elfedni a kép s tartalom ürességét. Amire a minden ízében agresszív gépzene a legalkalmasabb. A térben elhelyezett hang sem a síkban élő film sajátja, nem művészetet, behelyettesíthető valóságot céloznak a hasonló technikák. Összességében mindez egy természetellenes állapotba kerülő, hektikus, önmagából kibillent embertípust nevel. Ne higgyük, hogy ártalmatlan szórakozásról van szó. A pénzvilág szándékos, emberformáló programjának résztvevői vagyunk. Mint Fellini mondja: „A mozi (...) egész népek szellemi arculatát, szokásrendjét, lelki állapotát határozza meg, hiszen az emberekre naponta képek

tömkelege zúdul. (...)...tönkreteszi az idegszálakat (...), válogatás nélkül kábít (...), veszélyesebb, mint a kokain, mert titkon, észrevétlenül munkálkodik.”

A még ritka emberarcú színészek a múltból maradtak itt. A mai filmtípus, a tömegek elé emelt követendő minta a manóken-ember. A próbababa. Jellemző sorsa, hogy az uniformizált, érzéketlen filmarcot kezdetben sebészkesével, majd immár számítógéppel is előállítják. A filmművészetben viszont a sorsot viselő, hiteles arcok élnek. Tragikus kórkép, hogy világunkban egyre kevesebb az ilyen. Színészről nem is beszélve. Azt is elfelejtettük mára, hogy mi a különbség a színházi és a filmszínészet közt. Az oktatásban, pontosabban a leendő műhelyekben a kétféle színjátszást határozottan szét kell választani. A magyarországi színházi élet fiaskóján pontosan lemérhető, hogy milyen zűrzavart okoztak az egykori remek filmszínészek a színház világában, amikor a színházi emelkedettség útját elhagyva egyfajta filmi naturalizmust emeltek színházi rangra, ami mára uralkodóvá vált a pódiumon. A jelenségnek persze más okai is voltak, de tény a formátlanság, s visszahatásként immár a filmszínészet is elbizonytalanodott.

A film anyagához érkeve itt emelném ki, hogy korábban a kisfilmkészítésről beszélvén szándékosan hagytam ki az oly kézenfekvőnek tűnő videó elektronikus nyersanyagát. A valódi tapasztalati tudás minden esetben a teljességből fakad, megélt élményen nyugszik. A videó és a digitális kép e téren teljes mértékben demoralizál. Zárt szerkezetű szerves anyaguk nagymértékben érzéketlen a szerves életre. Merev műanyagok.

A képzőművészetben a műanyagszobrászatot részben a szobrászművészet hosszú előtörténete, részben a szerves anyagtól markánsan elváló, tapintható különbözősége vetette ki a közvélemény szemében is a művészet keretéből. A film és a videó esetében e minőségi különbséget nem ilyen egyszerű elfogadtatni, mert egyrészt a film hamar feladta művészi jellegét, s rövid művészi előélete nem teremtett erős hagyományt, másrészt mind a film, mind a videó – eltérő módon ugyan – csak műfénny által él, ezáltal nehezebben szétválasztható a két nyersanyag jellege. Ezáltal összemoshatóvá vált a két képi világ, s ezt a művészet árulása, valamint az üzlet mindenható előrenyomulása méginkább elősegítette. Művészet születését előidézni csupán szerves, természeti anyag képes. A világot önmagán átszűrő és újraformáló lélek rebbenéseinek megjelenítéséhez – bármely művészeti műfaj esetében – az élő anyag szervesége szükséges. A szerves anyag kizárólag az emberi ész találékonyságát és egyben egyoldalúságát tükrözi, a teljesség hullámaint képtelen megformálni. Anyag és szellem egymást áthatva létezik csupán. A videó vagy műszakilag továbbfejlesztett változata, a digitális kép, a lényegét – a kép megragadását és újraszülését – illetően, többszörös áttételű fizikai/mechanikai elveken nyugvó konstrukció. A film nyersanyaga ezzel szemben a szerves kémia n alapszik. A celluloidszalag ezüstszulfidja közvetlen

fényt képez le. A videoszalag, a videokép, de a digitális kép is, áttételeken közvetített műfény. A videokép, a teljes mértékben műfényen alapuló elektronika közvetett, mechanikus képolvasásán alapszik. Egyszerűsítve: a film a fény erején kívül annak lényegét, lényét: a melegét is magába olvasztja; míg a videó és a digitális kép a melege érzékellen, csupán a fényhullám mozgását, erejét képezi le. Más szóval: a filmszalag anyaga – a kizárólag emberi találékonysággal élő elektromos képpel szemben –, az emberi lélek és szellem melegét is képes befogadni.

Kétségtelenül a film műfajában is van valami eredendően diabolikus, amit minden komoly filmrendező igyekezett megfogalmazni, és a költészet erejével feloldani. Elsősorban a rögzített pillanat változatlanságában megragadott külső látványt – a kimerevített időt – igyekeztek a kép mögötti időtlennel feloldani, átlényegíteni. A film nyersanyagát tekintve ilyen diabolikus, kétséget okozó elem, hogy a filmszalag életre keltéséhez nem kell a természetes fény. A filmszalag is, mint a videó csak műfényvel vetíthető, így a film az egyetlen művészeti ág, amely megalkotása után technika nélkül nem kelhet életre.

Ebből a szempontból a videó helyzete még rosszabb: míg a filmhez közvetlen műfény kell, a videónak a kép megjelenítéséhez nincs szüksége átvilágító, tényleges fényre, még szórt műfényre sem, mindössze a diódák továbbított, kristályok tükrözött hideg visszfényt láthatjuk. Átvilágító fény híján a videoképen nincs valódi fekete sem, a legmodernebb videón is csak a sötétszürkék árnyalatai élnek. A szerves fény szülte filmszalag ezüst-klorofiljának kissé szabálytalan, de látható szemcséi a vásznon a látványt képpé stilizálják, és evvel az álom elemeltségét idézik.

A videokép az elektronika panell-labirintusában szült, geometriailag egyre tökéletesebb pontozású rácsozatával éppen laboratóriumi sterilségével, a kiszippantott, üres tér érzetével taszít. A film fényárlatával szemben a videó fagyasztott képe áll. Lényegi különbség még, hogy míg vetítéskor a videó nézőjének szembe világít, a film belátóan nézője fölé, a szem elé emeli, tárja képét. Legkézenfekvőbb megnézni mit mond az örök döntőbíró, az idő: a videoszalag sérülései a többszörös áttételekből, s anyagának egyoldalúságából fakadóan mind erős geometrikus alakzatokat szülnék, a gép sematizmusát s nem a természetes anyag kopásait tükrözik. Az elektromos képsérülések ezért mértani rácsaikkal elviselhetetlenné teszik az idő koptatta videoszalag nézését. Ugyanakkor a film kopásai, karcolásai vetítéskor a torzók melankolikus ízét hordozzák, természeti sorsot tükröznek, vetítéskor külön érzéseket ébresztenek.

A videóval való filmezést már csak a fentiek miatt sem ajánlanám a fiataloknak. Rövidfilmekhez sem. A videokamerák elterjedése egyébként a vártnál gyorsabban megcáfolta azt a jellemzően materialista elvárást, hogy a sok kamera, a mindenki által elérhető nyersanyagmennyiség több képérzékeny fiatal alkotót és nézőt szül. Az ellenke-

zője lett igaz. Amióta tágabb térségünkben a videó-kamerák tízezreit használják, és családok tömkelege vett belőle, senki sem készít kisfilmeket. Kisvárosunkban az elmúlt évtizedben féltucatnyi házi kisfilm sem készült, holott korábban, amikor az egész városban csupán 4-5 szuper vagy normál 8 mm-es filmkamera létezett, a drága külföldi nyersanyaggal szinte mindenki rendszeresen készített művészi ambíciójú kisfilmeket. A házi videózás kimerül a családi protokoll – később senki által sem nézett – hosszadalmas, fásult rögzítésében. Ez törvényszerű. A szinte korlátlan mennyiségű, olcsó videónyersanyag eltompította, megszüntette a filmező kihegyezett figyelmét, képi élményvilágának intenzív követését. A videózás mindent lehet utópiájával, a most megélésének helyére a majd ült. A végtelen nyersanyagmennyiség elaltatta a filmező szemét, elhomályosította lelki érzékenységét végső soron elapasztotta alkotói vénáját.

Használjuk csak a nehezebben megszerezhető, drágább, szuper 8 mm-es és 16 mm-es filmes nyersanyagokat, ne legyen számunkra mindegy, hogy mit és mennyit rögzítünk. Az ember esendő lény, szüksége van a korlátokra. És örülünk a szerves filmanyag sok figyelmet, gondoskodást és érzékenységet követelő képlékenységének. Az automatizmusok egyébként is mindig a gépet, sosem az élő létet tükrözik. Az egyik rendező barátom a videoszalagot megjelenésekor találóan szelotejpnék, celluxnak, (átlátzó ragasztószalagnak) nevezte. Ha óvatlan légyként ráragadunk, megszokjuk ezt az állapotot.

Nehezebb helyzetben van, aki hosszat álmodik, s fészkes, igaz játékfilmet szeretne szülni a mozinak. Egy esélye van: mindvégig nem tágitani elképzeléséből. Akkor sem, ha elveszik filmjét. Jobb a semmi, mint a gerinctört lélek önpusztító jövője. Nem tágitani elsősorban a megformálás szabadságából, a hitelességet, hitességet jelentő saját képrástól, a látomássá érett képből, hangból, nem tágitani a megérett igazságból, a kiválasztott arcoktól, és ha a szerző még mindig talpon van, nem engedni a mai filmkészítés rákfenéjének: a futószalaggyártás tempójának. Panaszkodni is már csak idősebb, háttérrel rendelkező rendezők mernek: a mai művészfilmekre fele, sőt harmadannyi időt szánnak manapság a gyártók, mint hajdanán. Pontosán annyit, amennyit a gyorsan forgó pénz követel az árunak szánt film készítésekor. A művészi igényű film készítése, mint minden valódi alkotás: szülés. Természetes ideje kell, hogy legyen. Ezt nemcsak, hogy figyelmen kívül hagyják a mai gyártatók, producerek, de nagy átlagban elképzelésük sincs róla. Ismertessük meg – sok türellemmel – a művészi filmre vállalkozó ritka producereket a teremtés titkos világával. Végül is, ez az ember áll legmesszebb a teremtéstől, ő tud legkevésbé az alkotásról, ő a külső világ megszemélyesítője. Mit tudhat a belső világ öntörvényűségéről az, aki kizárólag az emberi törvények szerint él, azokat képviseli. Türelmes, pontos útvezetéssel próbáljuk bevezetni, ráébreszteni az alkotás fáj-

dalmas és gyönyörűséges élményére, a Teremtéssel azonos erkölcsi alapjára, lényegbevágó szerepére. Segítjük a producereket, hogy ismét mecénássá nőhessen ki magát (nemrég Roman Polanski sírta vissza régmúlt idők mecénásait), valódi segítővé, aki fészket rakó gondosságával – az alkotót szülő gyengeségében erősítő figyelmességgel óvva – segíti az újszülött filmet. Máskülönben, mint manapság szokás, ha a szülő erők ellenében hat – rágondolni is szörnyű –, halva szülés lesz csupán. A mai állapot, amikor a készülő művészfilmet, mint a születés kínjában előbukkanó gyermekfejet kritizálja a gyártó, sőt! megpróbálja átgyúrni arcvonásait – több, mint embertelen: ez démoni rombolás. Legyen a gyártató, a producer ismét mecénás, aki az egyszeri esélyt föltétlen szeretettel adja gyermekük szülőjének, a rendezőnek, hiszen alkotó művészetről lévén szó ez volt szerepe, feladata. Persze minden szülésben van egy sor kiszámíthatatlan, előre nem látott dolog, s ha csalódik a mecénás, másodjára meghátrálhat. De szülés közben sosem. Ahogy a többiek, s a rendező sem. Érdemes viszont elgondolkodni azon, hogy ha tehetségtelen tucatárut, selejtfilmet sorjázhathatnak egyes mozifilmrendezők, akkor a tévedés jogát nem érdemli-e meg a nagyobbra, többre készülő.

De előáll az a világhelyzet, eljön az a pillanat is, amikor megfosztható lesz mindenható szerepétől a mai filmet gyártató bankárvilág vagy egyéb hatalmak küldönce, pénzközvetítője: a producer. Persze nem feladatát, mások pénzének begyűjtését, szétosztását és elszámolását kell kiiktatni, hanem területen kívüli szerepét, hamis önjelöltségét, kreált nimbuszát. Sokan élnek abban a hiszemben, hogy a nyugati producerek saját pénzükből dolgoztatnak. A mai nyugati producer is a bankok, stúdiók, konzorciumok, trösztök, televíziós társaságok, alapítványok, minisztériumok pénzt használja, közvetíti, mint keleti társai, csak más léptékben, más felelőséggel. Amikor eljön a producervilág egyeduralmának vége, a rendezőknek követelniük kell a művészi igényű filmek különválasztását a mozifilmektől. Remélhetőleg marad még korrumpálatlan rendező, hiszen a helyzet elkeserítő. Az utolsó élő nagy mester, Ingmar Bergman mondta nemrég: „Befejeztem filmes pályafutásomat, mivel elegendem van a mészárosok és prostituáltak céhéből”. Művészfilmek esetében a nem mecénásként fellépő gyártatót, producereket új néven kell nevezni, hogy a hatalmi gőgnek, a kisajátító megközelítésnek ne lehessen esélye. Hogy megszűnjön az, amiről Fellini így mesélt: „A producer az a bizonytalan egzisztenciájú és szerepű lény, akivel meg kell harcolnom filmemért. (...) Tulajdonképpen a producer olyan tipikus jelensége a modern kapitalizmusnak, aki az alárendeltek megsemmisítéséről ismert. Ő teljes ellenőrzést kíván az események, a színészek, a szavak, a jelmezek, a rendező felett...” Legjobb mindig néven nevezni a dolgokat. Így lehetne a jövőben, mondjuk, *pénzközvetítő* új névvel illetni a producereket, ami segítene visszatéríteni feladatához a más véreből, más álmaiból, munkájából élőködőket. Addig a történeti pillanattig

azonban a készülő művészi film esetében marad a saját produkció sok vesződséggel járó szabadsága, vagy a szembenállás az alkotót kiskorúsító produceri szemlélettel. Valójában sosem volt más út, mint a Teremtő előtti személyes felelősségű művészi szabadság. Jobb kockára tenni az alkotás befejezését, a jövőbeni „pályánkat”, mint lemondani az önbecslésről, mert erről lemondani egyenlő az erkölcsi és művészi halállal. Pár határozott nem a gyártatók, a producerek világa felé, és pár ezzel járó zajos botrány után biztos, hogy valamennyit nőne a rendező ázsioja. A művészi szabadság csak a külvilágról való teljes lemondás – akár a producer által elvett film botránya – árán nyerhető vissza. Sok filmrendező szíve szakadt meg az alsóbbrendű követelések elfogadása miatt, de egy olyan igaz művészemberről sem tudok, aki abba szakadt volna bele, hogy a művészi becsület melletti kitartás okozta mellőztetés miatt nem készíthetett filmeket. Az igaz művész elsősorban nem saját alkotásaiba kapaszkodik. A művész számára a művészettől mindig van valami több, fontosabb. Máskülönben hiúság máglyája az egész, és nem kár érte. A teljes mellőztetésben élő igaz művész bármilyen szűk területen is, de megtalálja életfeladatát. Ebben is legnagyobb példaképünk lehet a magyar film egyetlen nagymestere, Szóts István. Végezetül idézzünk pár aktuális gondolatot 56 évvel ezelőtt írott híres röpiratából:

„Művészet a film, bízunk készítését művészekre. (...) Művészetet, stílust csak hivatott művészek teremthetnek. (...) A nagy parlag és pusztaság ismét pallérozott, kiművelt emberfőkre vár. (...) Meghitt stúdióelőadások (kellemek), gyakorlati szakemberek bekapcsolásával, hasonlatosan a régi céhek mester és tanítvány viszonyához. (...) Különböző emberek más és más művészetre való készségét kívánja a film és színpad más és más művészete. (...) Típusok jelenlétét – és csak másodsorban színművészeti alakítókészséget kíván a film. (...) A film önálló, új művészet. Reformját ne várjuk se az íróktól, se a színpad embeireitől. Filmművészekre van szükség. (...) A film a szemhez szól. Azon az érzéken keresztül, melyen át a legtöbb értesítést kapjuk a világról. (...) Természetesen csak azok kaphatnak moziengedélyt, akik tisztában vannak vele, hogy nemcsak jól jövedelmező kereskedelmi pozícióhoz jutottak, hanem a kultúra egyik igen fontos őrhelyén állnak. (...) Kritikusokat kell nevelni. (...) Nem szabad csodát várni a kritikustól a művészet megteremtésében... de ...egyik fontos előfeltétele a kibontakozásnak. (...) A filmügyek központi legfőbb vezetője lenne a kormánybiztos. (...) Az évi ötven magyar film is, a látvány lenyűgöző erejével és sodrával, ha a nép ízlésével és szellemével ellentétes jelű civilizációt és fogalmakat hoz – maga időmftja át népünket saját nyelvére, nem pedig ő lesz részese a nemzeti kultúrának. És itt a nagy veszélye a látszólag ártatlan, probléma nélküli magyar filmeknek. (...) Nálunk a művészet mindig több volt, mint másutt. Sohasem öncél és játék. Elv, hit, magatartás, sikoltás és jaj volt legtöbbször. (...) S hogy a (nép) a jövőben is megmaradhas-

son, szükséges, hogy megvédjék olyan szellemtelen tömegcikkkel áradatával szemben, amelyek igazi értékeit mállasztják és rombolják. Adjuk a magyar sors látnokainak kezébe a filmgyártást, hogy olyan filmművészetünk legyen, mely erősíti és táplálja a magyar kultúra letéteményeseit. (...) Elöl járni. Utat mutatni. Egyedüli vigasz, hogy a tömegek ízlése aránylag könnyen és gyorsan formálható. (...) A cenzúra egyedüli létjogosultsága a film művészetét, kibontakozását szolgálja és támogatni. A közönség ízlésének nevelése – ha kell, erőszakosan is – azért, hogy csak jó filmeket enged bemutatni. (...) Tiltsák be könyörtelenül a mértéket meg nem ütő selejtes filmeket. (...) Á (cenzor) legyen jó kertész és igazságos bíró.”

Különösen nagy a tét, ha tudjuk, hogy a szem az a kapu „melyen át a legtöbb értesítést kapjuk a világról”. (Szóts István).

Nem véletlen, hogy a film megújulásának útja a katakombákban tiszta lángot őrzők számkivetettségét juttatja eszünkbe. Az elrúlt század igaz értékei sem fényes termekben vagy tudós intézményekben születtek. Csontváry és Tóth Menyhért padlása őrizte a lényegét; Ciolkovszkij újságszéli jegyzetein, spárgán „utazó” petróleumlámpása fényénél született meg a világűrutazás is; lengyel, magyar városokban, de a „fény városában” New Yorkban is, pincékben és padlásokon élt a kortárs zene, az élő színház igazsága. Ezt az utat és tapasztalatot immár a filmnek is végig kell járnia. Gyökeres változás csak a majdani civilizációs léptékváltás kezdetével, a pénz globális mindenhatóságának csökkenésével, eltűnésével várható. A művészek érzik, tudják, hogy a sötétség végpontján állunk. Kevésen már a mélyben készülődő pirkadást is idegzetükben hordozzák. A nyílt beszéd segítsége kell.

A filmművészet ma halott. Hiába tiltakoznak a mai alkotók e megállapítás ellen, addig amíg saját tehetetlenségükről, tévedésükről, árulásukról nyilvánosan nem adnak számot – mégha ezzel magukra haragítják a filmpénzek urait is –, felemás alkotásaik „fényében” nincs hitejük. Ne fuldokoljunk tovább a hullabúzában. A császár meztelen.

Magyarkanizsa, 2002. I. 15.

SZERZŐINK

Andrássy Mária 1935-ben született Budapesten. Könyvtáros, szociológus. A Magyar Művelődési Intézet egykori, a Magyar Fotográfusok Háza Pécsi József Szakkönyvtár jelenlegi munkatársa.

Beke Pál 1943-ban született Budapesten. Népművelő, a Magyar Művelődési Intézet igazgatója.

Barsi Hajna 1958-ban született Győrben. Etnográfus. A Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkárságának osztályvezetője.

Bicskei Zoltán 1958-ban született a jugoszláviai Kanižsán. Grafikus, filmrendező. A kanizsai Cnesa Oktatási és Művelődési Intézményben a Művészetek Háza vezetője. Tagja volt az új Symposium szerkesztőségének. Az Újvidéki Jazz, improvizatív zene fesztivál művészeti vezetője.

Földesdy Gabriella 1951-ben született Budapesten. Tanár a Katona József Gimnázium és Szakközépiskolában. A Magyar Művelődési Társaság elnökségi tagja, az Illyés pályázat gondozója.

Jankó Ágnes 1941-ben született Nagyváradon. Zene-tanár, szerkesztő.

Katona Imre 1943-ban született Berettyóújfalun. Tanár, színházi rendező, dramaturg. A Rock Színház hajdani főrendezője, a legendás Universitas Együttes egykori művészeti vezetője. Jelenleg a mohácsi Petőfi kollégium tanára, s rendszeresen vállal zsűrizést az amatőr színházi fesztiválokon.

Kecskés Péter 1942-ben született Gyöngyösön. Muzeológus, múzeumi főtanácsos a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.

Molnár Gál Péter 1936-ban született Budapesten. Író, újságíró, kritikus, forgatókönyvíró, dramaturg.

Németh József 1962-ben született Szombathelyen. Történelemtanár, művelődésszervező, szociológus. A Veszprém Megyei Önkormányzat kulturális referense. A Veszprém Megyei Amatőr Színjátszók Egyesületének elnöke.

Dr. T. Kiss Tamás 1949-ben született Jászberényben. Főiskolai tanár. A Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar Közművelődési és Felnőttképzési Intézete igazgatója.

Tóth Erzsébet (Zsóka) 1950-ben született Dunaalmáson. Népművelő, előadóművész, a Magyar Művelődési Intézet művészeti igazgatóhelyettese.

Tóth Zsuzsanna 1953-ban született Sátoraljaújhelyen. Tanár, könyvtáros, esztéta, színházelméleti és drámapedagógiai szakember. A Magyar Művelődési Intézet Művészeti Osztályának vezetője. Előadóművész. Tagja a Drámapedagógiai Tanácsnak, a Játékos, a Szín, a Versmondó folyóiratok szerkesztőbizottságának. Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola drámapedagógiai szakirányú képzéseinek színházi tárgyakat tanít.

Tömöry Márta 1944-ben született Orosházán. Tanár. A Magyar Művelődési Intézet Művészeti Osztályának bábreferense.

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY DÍJ 2003 FERRUM SZÍNHÁZI TÁRSULÁS, SZOMBATHELY

2003 januárjában került először kiosztásra a Csokonai Vitéz Mihályról elnevezett díj, amellyel a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – a díj alapítója – a művészetek nem hivatásos, amatőr képviselőit – csoportokat és egyéneket, alkotókat és művészetpedagógusokat kívánt jutalmazni. A díj januárban összehívott kuratóriuma elsődlegesen a közművelődésben dolgozó szakemberek, az amatőr művészeti tevékenységek civil szervezetei és az amatőr művészekkel foglalkozó, azok tevékenységét rendszeresen értékelő szakemberek javaslatai alapján formálta meg véleményét. Az első kitüntetettek között van – a színháztársadalom képviselőjében –, a szombathelyi Ferrum Színházi Társulás, amely nem is oly régen ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. (Büszkék vagyunk arra is, hogy a Magyar Művelődési Intézet szakembereinek értékelése ez esetben is egybeesett a kurátori döntéssel.)

A kitüntetés apropóján e-mail interjút készítettem Török Gáborral, az együttes vezetőjével, amelyet a Játékosban megjelent írásának egyes részleteivel bővíték.

Ezzel is szeretnénk kifejezni elismerésünket, és gratulálni a kitüntetést elnyert színházi csapatnak.

Részletek a „Vasban, vértben – szilánkok a szerző naplójegyzetei alapján készülő, Dilettánsok ideje című, nagyobb terjedelmű esszéből” c. cikkből (= Játékos, 2001./1-4. 31-41.pp.)

„Ma már teljes bizonyossággal állíthatom, hogy az 1976-ban startoló Ferrum meghatározó jelentőségű, (ön)sorsformáló művészi műhely volt és maradt, noha a társulatban senkinek sem tanult mestersége és nem is első számú élethivatása a színháztársulat. Velem együtt mégis igen sokan az élet megélésének egyik lehetséges változatára találtak rá a csoportban. Az amatőr színháztársulat életvitelbe „menekülve” hatékonyabban fejezhették ki önmagukat, mint az élet más – látszólag jelentékenyebb – területein. Ezért is határoztam el, hogy megírom az együttes történetét. Vállalom az önfeltárás részben örömteli, részben kínos aktusait. Teszem ezt azért is, mert Grotowski által ihletetten valom, hogy az „embernek nemcsak önnön gondolataival kell szembesülnie, hanem egész lényével, hajlamaival, tudatalattijával és legteltesebben tiszta tudatával”.

A színház – természetesen a nem hivatásos változata is – az embertársainkkal és önmagunkkal való kontaktusteremtés egyik legfontosabb színtere. Az emlékezés célja is hasonló. Nem is olyan régen hagyunk magunk mögött egy amnéziás korszakot. A túlélés, a jövő záloga a dolgok tisztázása. A hiányos adatokból és a széttördellett emlékek képekből is kötelességünk az „építkezés”.

– Hogyan reagáltok, amikor megtudtátok, hogy végre lesz állami elismerése/kitüntetése az amatőr művészeti

tevékenységeknek is? (Persze tudom, hogy ’90 előtt” voltak nívó-díjak, kiemelt együttesek, országos minősítések stb., de mégis, azóta semmi!) És meglepetést okozott-e, hogy ti lettetek az első színháztársulat csoport, aki ezt most megkapta?

– Természetesen örömmel, mert a KIVÁLÓ EGYÜTTES cím elhalását (megszüntetését) nem tartottuk helyesnek. Ráadásul az évtizedeken át legjelentősebb, majd törölt KIVÁLÓ EGYÜTTES cím helyére évekig nem került be hasonló volumenű elismerés. Az új kitüntetés felteteleivel megismerkedve természetesen eszünkbe sem jutott, hogy a Ferrum is ott lehet az első díjazottak között, ráadásul az amatőr színházi formációk közül egyedül! Alaposan meglepődünk, de már a Csokonai-díj átvétele előtt konszenzus alakult ki az együttes tagjaiban, hogy nem került rossz helyre ez az újszerű elismerés.

– Szerénytelenség nélkül válaszolj, miért érdemeltétek meg ezt a díjat?

– 1976-ban alakultunk meg, de az alapítók közül néhányan már a szombathelyi Radnóti Színpadban is együtt dolgoztunk, ami azt jelenti, hogy a törzsgárda egyes tagjait több mint három évtizedes közös „mánia,” a színházcsinálás keserű gyötrelme köti össze. Ezért emlegetitek ti, a szakma irányítói is néha, hogy a Ferrum lassanként egy őskövület! E titulust egyáltalán nem érezzük pejoratívnak. Ellenkezőleg: büszkék vagyunk rá. No meg arra is, hogy mi nem gyorsított ütemű kampányfeladatként foglalkozunk színházi alkotással, hanem hetente minimum kétszer, 6-10 órát „áldozunk fel” a színház oltárán, és nyugodt tempóban képesek vagyunk akár egy fél színházi évadot is egyetlen produkció megvalósítására fordítani. Ma már többünknek az élet megélésének egyik legfontosabb színtere az a néhány négyzetméter, amit színpadnak hívnak. Ezt bizonyítja, hogy a Ferrum eddig már 9 tagját jutalmazta „vasgyűrűvel,” ami minimum 10 éves társulati tagság esetén dukál. Most készülünk újabb két oszlopos tag „felgyűrűzésére.”

Megjegyzendő, hogy a Ferrum műhelymunkája nem csupán a produkciókészítésben merül ki, hanem a készségfejlesztésre is nagy súlyt helyezünk, főleg nyári táborokban, de a szombati próbanapjainkon is. Részben ezzel magyarázható, hogy tucatnyi jó színész nálunk ismerkedett meg a színháztársulat alapjaival. Csak néhány jól csengő nevet említék: Fekete Ernő, Hujber Ferenc, Lengyel Ferenc és Molnár Judit.

– Ha összegezni kellene több évtizedes munkálkodásokat, mit tartasz ebben a legnagyobb sikerűnk általában, melyik előadást tartod a legkitűnőbbnek ennyi év alatt, melyiket a leggyengébbnek... (Nagy siker, nagy bukás?)

– A legnagyobb sikerként a 27 éves együttlétet és fe-

lelősségteljes alkotó munkát könyvelem el. Nem akármilyen a szerzők és művek listája! Vas megyében mi merészeltünk abszurd drámákat bemutatni akkor, amikor a hivatásos színházak számára ez még tabunak számított. Természetesen nem kis ellenállásba ütköztünk, és a titokrendőrség figyelmét is magunkra vontuk. Beckett, Broszkiewicz, Mrozek, Rozewicz, Örkény... Magyar drámaírók művei állandóan szerepeltek repertoárunkban: Bereményi, Czákó, Császár, Darvasi, Kárpáti Péter, Páskándi, Schwajda, Tolnai. Személy szerint arra vagyok a legbüszkébb, hogy egy kőszínházzal nem rendelkező megyeszékhelyen és környékén több mint negyedszázadon át képesek voltunk „zsilipeket nyitogatni,” azaz a konvencionális színházi stílusoktól élesen eltérő alternatívát kínálni. Főleg ennek köszönhető, hogy hamar kialakult a törzsközönségünk.

Természetesen néhány darab színpadra állítása azért okozott az átlagosnál is nagyobb örömet, mert az amatőr-színházi keretek között majdhogynem megvalósíthatatlannak tűnt. Ilyen volt például 1983-ban Rozewicz: *Kotlik az öreg hölgy* című kétrészes abszurd tragikomédiája, 1985-ben (a Katona József Színházzal párhuzamosan) Schwajda *A szent család* című groteszkje, 1994-ben a Hat szereplő szerzőt keres című Pirandello alapmű, 1999-ben Roger Vitrac *Viktor* avagy a gyerekekuralom című szürrealista polgári komédiája.

Katasztrófával felérő nagy bukásunk nem volt, legfeljebb többször tapasztaltuk, hogy az ún. szakmai zsűrik és a közönség fogadtatása között vannak éles eltérések. A Ferrum ugyanis elsősorban a saját közegében erős, ha kimozdulunk fesztiválokra, akkor már kevésbé. Produkciókkal kétszer jutottunk el Kazincbarcikára, kétszer Balasagymatra, kétszer egyetemi színházi fesztiválra, tucatszám alkalommal regionális minősítő fesztiválokra. Néha szinte visszhangtalanok voltunk, máskor ARANY minősítésekkel és különdíjakkal térünk haza.

– Ha már itt tartunk, milyen elismeréseket kapott az együttes több mint 25 éves fennállása során, és melyik volt eddig számotokra a legértékesebb?

– A legfontosabbakat emelem ki, de még így is alaposan utána kellett néznem naplóinkban:

1991: KIVÁLÓ EGYÜTTES CÍM (a rendszerváltás előtti betiltásokat követően talán nem véletlen a dátum).

1984: ORSZÁGOS ARANY MINŐSÍTÉSŰ EGYÜTTES (talán ma is egyedül mi vagyunk ilyenek, mert 3 egymást követő minősítő fesztiválon kaptunk produkcióinkra ARANYAT).

Minősítések a 27 év alatt: 1 BRONZ, 2 EZÜST, 7 ARANY.

2003: a CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY DÍJ.

– Van-e statisztikátok arról, hogy hányan fordultak meg a csoportban, s hogy hányan lettek esetleg pályára kerülők, vagy pályaközeliek (riporterek, újságírók, előadóművészek...)?

– Bizony van! 27 év alatt 180 színjátékos vett részt az együttes alkotó munkájában, akik legalább egy produkci-

óban szerepeltek, további 120 fő „jött, látott és nem győzött,” mert vagy mi váltunk meg tőlük vagy ők köszöntek el. De egy-egy szakmai táborban való részvételük, vagy néhány hónapos jelenlétük a próbákön bizonyára nyomot hagyott az ő életükben is.

Több mint egy tucat színészt adtunk a magyar színházi kultúrának. Néhány nevet fentebb említettem! De meg kell jegyezni azt is, hogy a ma már hivatásos szombathelyi MESEBOLT BÁBSZÍNHÁZ minden második tagja a Ferrumban tanulta ki a színészmesterséget, és jelenleg is van „kettős életet” élő színjátszónk, aki profi státusa ellenére is aktív részese a Ferrum sikereinek. Az sem kisebb csoda talán, ha egyik-másik ex-Ferrumosból nem hivatásos színházi szakember lett, hanem például a korlátozott nyelvi kódokat használó segéd munkásból többdiplomás közművelődési szakember, egy másikból amatőr-színházak életre hívója és működtetője, fesztiválok szervezője, vagy olyan vállalkozó, aki a kultúrába is befektet.

– Nehéz-e átadni a stafétabotot a fiataloknak – lesz-e, aki egyáltalán átveszi?

– Az 1990-es évek közepétől a társulat „vasgyűrűs” tagjai közül egyikkel-másikkal mindig megosztom a rendezés felelősségét, illetve önálló rendezést is bízok rájuk. Ebben a vonatkozásban – talán – biztosított a jövő.

Súlyosabb gondnak érzem, hogy az ál-valóság-show-műsorok korszakában egyre kevesebb fiatal tudunk a csoportba beépíteni. Az érték-válság alighanem a tizenéves korosztályban a legsúlyosabb. Erős a Ferrum törzsgárda, de utána nagy a szakadék... Egyelőre a toborzókkal, felvétellekkel és a személyes ráhatásokkal sem tudunk megfelelő létszámú utánpótlásra szert tenni. A Csokonai-díjas Ferrumnál itt van a „leggyengébb láncszem.” Természetesen nem nyugszunk bele ebbe a helyzetbe. Hírverő műsorokkal, rendszeres médiajelenléttel, nyilvános próbákkal és egyéb kis praktikákkal próbálkozunk. Épp most készülünk arra, hogy a szombathelyi Művészetek Házában egy fórum keretében – nem színjátékos énkünket kívánjuk csillogtatni hanem – privát személyiségekként is bemutatkozzunk.

– Mi okozza a folyamatos működés legnagyobb gondját manapság, egyáltalán, lehet-e ma még igazán amatőr módon színházat csinálni?

– Az egyik nagy gondról éppen a fentiekben beszéltem. A másik súlyos probléma, hogy minél izgalmasabb színházat akarunk csinálni – pl. a látványvilágát és a zenéiségét feleltetni egy darabnak – abban a pillanatban társzművészekre lenne szükség. De van-e olyan önzetlen építész, képzőművész, zenész stb., aki jelentős időt ráfordítva „bedolgozó” feladatot vállal egy amatőr színházi formációnak. Mi azt tapasztaljuk, hogy egy Szombathely típusú vidéki városban nincs, vagy alig akad ilyen. Ezért aztán a társzművészeti feladatok megoldása is ránk vár, holott e téren szinte autodidakták vagyunk. Más jellegű probléma, hogy a közművelődési intézményhálózat elszegényedésével kevesebb a meghívás. Vidéki kulturális in-

A SZAKMA ÜNNEPEI

témények a levitézlett profikból verbuvált hakni-előadásokat nem egy esetben szívesebben fogadják, mint egy amatőrszínházat, mert ha a profi truppban akad egy-két nagy név, akkor jobban el tudják adni az egyébként nélkülözhetetlen produkciót.

Hátrányos helyzetünk ellenére is felvállaljuk ezt a furcsa versenyhelyzetet, és harcolunk a játszóhelyekért. (Ezért van repertoárunkban több szabad téren is játszható bohózat és komédia!)

– Gondolom, szívesen beszámolsz friss terveitekről – illetve a jelenlegi repertoárról.

– Jelenleg három egymástól is élesen eltérő karakterű produkciót tartunk műsoron:

Darvasi László: ARGENTÍNA avagy hogyan legyünk szentek (XX. század-búcsúztató két részben)

ISTENI-EMBERI SZÍNJÁTÉKOK (három angol misztériumjáték Határ Győző magyarításában – játszhatók együtt és külön-külön is)

„FRANCIA KAPCSOLAT” (a XV. században élt André de la Vigne két vásári bohózata)

Előkészületben (most folynak a próbák) Szilárdi Béla, a részben Vas megyében, másrészt a Münchenben élő képzőművész MŰVÉSZETRE VÁRVA c. abszurdoid egyfelvonásos drámájának felolvasó-színpadi változata

EMBER(i) ÁLLATOK – ÁLLAT(i) EMBEREK (egyelőre munkacím) Phaedrus (állat)meséiből szerkesztett játék; tervezett bemutató az augusztusi Savaria Történelmi Karneválon

Jan Schmid: TIZENHÁROM ILLAT c. két felvonásos groteszk színpadi játékanak 2003 októberére tervezett bemutatója (a cseh darab színre vitelét tekintjük az esztendő legjelentősebb Ferrumos vállalkozásának)

S végezetül még egy idézet Török Gábor készülő könyvéből, amelynek szilánkjai a Játékosban láttak napvilágot 2001-ben:

„... Igazi kalákaszellem, barátságok, szerelmek, a gondolatok gyakori összeszikkasztása, és sok-sok apró, leírhatatlanul parányi, ám mégis jelentős történés... De »érdemes volt-e (...) a jövő kövén csírázni, vérszagú szörnyekkel vitázni«

egyéni karriert feláldozni, gyötrődni? amatőrnek maradni?

Az istenfáját, miért nem válaszol már valaki?

*

Egyharmadnyi emberöltő távlatából visszaneézve, de megseppent kisleányként kérdezem: „Hol vannak a régi játszóházak? Mi lett velük? Mi lett velünk? Adható-e pontos válasz ezekre a kérdésekre? (...)”

Az egykori Ferrumosok legtöbbször már régen és végérvényesen elszakította az amatőr színháztól a fűződő kötelékeit. (...) Egyesek csak külsőleg, mások belül is megváltoztak. Többen is feladták féltve őrzött álmaikat, és manapság már nem foglalkoztatja őket a „közeg” megreformálásának igénye. Nem terjesztenek „rosszkedvet” és „váratlan húzásakkal” nem botránkoztatják meg közvetlen környezetük tagjait. Óvatosságra, fokozott éberségre rendezkedtek be. Estéknént kulcsra zárják kertés házaik kapuját. A boltokban gondosan megszámlálják a visszajárót. Egyébként nemcsak a kiadásairól vezetnek pénztárkönyvet, hanem a dolgokat is szépen betírták a tartozik és a követel rovatba. Néhányan közülük még most is darálják a szólamokat, „melyek valaha jelentettek és még mindig jelentenek valahol valamit.

*

Örkény vérokonai mind vasutasok. Az én vérokonaim amatőr színháztalálók. Különösen az örök amatőrök. Mert azért maradtak, maradtunk még néhányan. (...) Egyesek nemcsak szeretőt, hitvest, házat, hanem hazát is cseréltek. Van, aki önként fejezte be földi pályafutását. A volt Ferrumosokat (is) alaposan szétszórta a történelmi idő. Ezen egyáltalán nem lehet csodálkozni. Évfolyam-találkozókat nem rendezünk, mégis tudunk egymásról. (...)”

Az előadásokon, a nézőtéri oldalon – a belépőjegyet váltók soraiban is – sok a régi ismerős.

TALÁN MÉGIS ÉRDEMES (VOLT)?”

Így legyen!

Az előadások többsége meghívható vendégjátékra. Pontos információk kaphatók a Ferrum Színházi Társulás vezetőjétől: Török Gábor művészeti vezető, 9700 Szombathely, Szent Flórián krt. 22. E-mail: torok@deimos.bdtf.hu

Tóth Zsuzsanna

VÍZVÁRI LÁSZLÓ KÖSZÖNTÉSE

Ezúton szeretnénk köszönteni minden bábos kedves Laci bácsiját, azon nevezetes alkalomból, hogy elsőként az szakmában megkapta a Csokonai-díjat.

Értékes, munkás életében néhány állandó jelző a nevéhez tapadt.

„Szenvedelmes tanárember”, aki a Piarista gimnáziumban a fizikát kedvenc tárgyá tudta tenni; a „legjobb magyar bábtechnológus”, akinek árnyjáték „patentjeit” jegyzi a nemzetközi szakma. (Kombinálta a pontfényes és szórt-fényes árnytechnikát, a színes árnyat a sziluettel, stb.)

Elárulhatom: az ország kedvence Süsü, a Sárkány bábtrükkjeinek is ő volt a kitervelője, a Varázsfuvola feldolgozása pedig a papírszínház minden trükkjét megcsillogtatta.

Az Auróra, majd ASTRA bábegyüttes alapítója, több bábos generáció nevelője. Az árnyjáték, a marionett, a papírszínház-forma, az óriásbáb technikák hazai népszerűsítője, művelője.

Még az Aurorából híres alkotó partner-tanítványai: Koós Iván, Balogh Bea, a bábrendező Urbán Gyula, és sorol-

hatnánk. Az ASTRA néhai kölyökcsapatából a Peharcz házaspár, a bábtervező Ősz Szabó Antónia, a Hollós fiúk (kik közül László vörös diplomával végzett később Prágában, s több szép bábfilmot rendezett a televízióban), a Pannónia filmstúdió animátor-rendezője Zoltán Annamária, Bodoky Laci, a legújabbak közül a televíziós Ősz Szabó Zoltán nála kezdték megszeretni a bábozást. Közös kalandjuk volt a Csalogány utcai műhely bábkészítő gyakorlata, s a híres ASTRA előadások, a legendás *Philemon és Baucis*, még Koós Ivánékkal, majd a 60-as években a kölyökcsapat marionett játéka a *Bűvészinás*, mellyel a TV Ki mit tud? döntőjéig jutottak, s megoszlott az ország Bóbita illetve ASTRA pártra. (Bár itt végül alulmaradtak, számos külföldi országot ismertek meg együtt, később.)

A hazai és külföldi fesztiválszereplések mellett rendszeresen felléptek, pl. a CSILI majálisokon, s számos jótékonyági rendezvényen is, súlyosan sérült, beteg gyerekek örömeire, egyházi intézményekben.

1972-ben, a Charleville Mezieres-i Nagy UNIMA fesztiválon szereplésük az első nagy világbábozás bevezető élmény volt, s a 2001-es Magdeburgi Világbábofesztivál amatőr szekciójának a magyar résztvevője is (a közben többször megújult) ASTRA lett.

Meghívásukkal Magdeburgba a nemzetközi szakma elsősorban Vízvári László emberi, vezetői értékeit, töretlen ívű, fáradhatatlan alkotói pályáját, a magyar palettán az ASTRA folyamatos, igényes jelenlétét ismerte el.

Laci bácsi számos bábтанfolyamot, nyári tábort is ve-

zetett, pedagógusok seregeinek adta tovább a gyakorlatban a báb-készítés fortélyait, a megvilágított papírdoboztól a kombinált paravánokig.

Két ízben adatott meg vele dolgoznom: az általam először szervezett, 1983-as árny-tanfolyamon a Csiliben, ahol balladákat dolgoztunk fel, miközben háromféle árny-típust ismertünk meg. Szentirinyai Laci a *Júlia szép leányt*, a Nánásky házaspár a *Dimnyelapó öndögöt*, a pedagógiai főiskola csapata *Háry János* világvégi, színes sárkányviadalt alkotta újra, Laci bácsi segítő, de sosem ránehézkedő, partner-pedagógusi jelenlétében.

1986-ban Balatonalmádiban pedig – ugyancsak B. kategóriás, ún. szintentartó táborban a színes, kínai árnyak készítését, mozgatását, s a sziluetjtétek trükkjeit árulta el, adta tovább, Lázár Ervin mesékre komponálva.

Személyesen tanúsíthatom hát, kiváló, lelkes, önfeláldozó tanár.

Máig vezeti az ASTRA-t. Számomra kedves rendezései:

A *Don Quijote*-t láttam először tőlük, a CSILI-ben, igen kedves emlékem, akár a bájos *Bartók Gyermekjátékok*, a *Bábcirkusz* – e híres, hosszú életű marionett-show, *Az állatok farsangja* árny-kavalkádja, a *Varázsfuvola* papírszínháza, a templomi bábjátékok sora.

A Csokonai díjhoz öszintén, melegen gratulálunk, s további alkotó éveket, sikereket kívánunk erőben, egészségben!

Tömörny Márta

VÍZVÁRI, A BÚBÁJOS BÁBOS

Szemközt az V. kerületi önkormányzat épületével, a tér peremén állt a Vágó fivérek tervezte szecessziós Nemzeti Szalon. Mielőtt még előzékenyen 1960-ban helyet csináltak volna lebontásával a 15-ös autóbussznak: 1956 őszén váratlan művészi meglepetéssel egy frissiben megalakult marionett rajongók csoportja – az Aurora együttes – bemutatta itt Bartók táncjátékának, *A fából faragott királyfinak* bábváltozatát, egy műsorban Haydn *Philemon és Baucis* című egyfelvonásos operájával, ami eredetileg is bábszínpadra született, de nem a szocialista realista művészettel dacolva, hanem Esterházy Miklós herceg eszterházi bábszínháza számára azon alkalomból, hogy Mária Terézia császárnő leányai és fia társaságában látogatást tett 1773-ban.

A két finom bábjáték esztétikai szenzáció volt. Nyomukat csupán a gyorsan bekövetkező történelmi vihar sodorta el. Valamint azt a művelődéspolitikai szenzációt is, hogy az Aurora együttes nem állami szerveződés, hanem úgynevezett „szövetkezeti színház” volt. Mint az újságok hírlelték: a Múzeum u. 19. számú iskolaépületben alapította meg Vízvári László tanár, Balogh Beatrix írónő, valamint Koós Iván műegyetemi tanársegéd. Harminc

diák, mémök, szigorló orvostanhallgató, tanár, képzőművész és muzikus volt a szövetkezet tagja. Évtizede nem volt és majd nem is lesz önszerveződésű társadalmi összefogás anélkül, hogy valamelyik hivatalos szervezet legalább formálisan ne támogatta volna.

Marionettbábukkal játszani bábszínházat, ha nem is esztétikai ellenforradalom, legalábbis a szocialista realizmus eredményeivel elégedetlen revizionizmus. A nagy szovjet bábszínházi példa a benyúlós bábokat és a vajang-rendszert részesítette előnyben. A zsinórokon függő bábokhoz főúri kastélybeli bábszínházak képzelet tapadt. Az egykorú, földszintes eszmerendszer talán azt is kifogásolta, hogy a bábokat fölülről irányítják a zsinórok. Akárha a fából faragott személyek egy bábszínház feletti mindenható irányításában hinnének, s tagadnák az ember irányította, testközelezi zsák- és vajangbábozás humanizmusának elsőbbségét.

Mi hozta össze a bábösszeesküvőket a Múzeum utca 19.-ben?

Üres zeneterem fogadta be őket. Csak nemrégiben lett róla tudomásom, hogy ez a Lenin Intézet hátsó traktusa volt akkoron. Akkoriban kapta vissza – Nagy Imre júniu-

A SZAKMA ÜNNEPEI

si kormányprogramját követően – a piarista rend. Az első emeleti folyosóról lebontották Lenin gipszszobrát. Azt sem tudtam, hogy Vízvári, ez a tiszta mosolyú, mindig serény és mindenkiel szívélyes tanár szerzetes volt.

Vagyis egy piarista paptanár vezetésével az alighogy visszanyert piarista gimnázium hátsó traktusában forralták ki és próbálták az orosz-szovjet bábszínház kizárólagosságával perbe szálló bábcsoportosulást.

Vízvári László tanári pályáját Debrecenben kezdi meg. Az V. osztály vezetőjeként a Sárkány őrs tagjaival eljátszatja Arany Rózsa és Ibolyájának dramatizálását. Bábszínpadra viszi a János vitézt. Békési professzortól könyvjóváírással kap egy kimustrált esztergapadot. Azon maga készíti a bábokat és a díszleteket. Mindmáig üzemben tartja esztergapadját a Csalogány utcai Astra bábműhelyben. Debreceni bábszínházában tojás a belépti díj. Hankiss János lefordítja a 24 színből álló János vitéz franciára, hogy kijussanak vele a franciaországi Cserkész Világtalálkozóra 1947-ben. Velük megy a professor harmadéves egyetemista fia, Hankiss Elemér is. Ő játssza a János vitéz boszorkányát.

A piarista rendet államosítják. Vízvári László Endrődön lesz káplán, segédlelkész. Aratni megy a Viharsarokban. Ebből politikai vihar támad. Az a vád, hogy egy pap tönkreteszi a termést. Az endrődi plébánián ismét bábszínházat szervez. 1951-ben Sík Sándor rendfőnök behívja biológia-földrajz tanának. Mindmáig hét évfolyamot vitt érettségiig. Magyarországon vendégszerepel azután Skupa professor prágai bábszínháza, Milos Kirschnerrel játsszák Spejbl és Hurvinek marionett-bábjeleneteit. Vízvárit megragadja a marionett. Elhatározzák, hogy a Piarista Gimnázium Múzeum utcai zenetermében marionettszínházat kezdeményeznek. Határ Győző első felesége, Prágai Piroska Vízvári unokatestvére. Balogh Beatrix akkoriban a rokon Koós Ivánék Moszkva téri lakásában albérlő. Véletlen verődnek össze az esztétikai összeesküvők, akik Koós nagybátyjának, Hamvas Bélának agytornájára gyűlnek össze, de marionettet találnak. Elkészítik első produkciójukat – *Csodatévő ócska ecset* –, zenei anyagot a kínai nagykövetségtől kapnak. Őt autóval érkeznek azután a bemutatóra a kínai diplomaták. Szelíd elnézéssel szemlélik: mint képzeli el az európai ember a kínait. Elkészítik két változatban is a Fából faragott királyfit. A második variáns kerül bemutatásra az Erzsébet (akkor: Engels) téri Nemzeti Szalonban Marek Vera, a szemorvos Marek Péter, Gruber Hugó és Urbán Gyula a közreműködők között. Oláh Gusztáv is megnézi Bartók-előadásukat, biztatást kapnak tőle. Az Aurora átalakul Astra bábegyűttessé.

1959-ben kirakják a szűrüket. Különböző kerületekben keresik helyüket. Az V. kerület művészeti csoportjaként megvethetik lábukat. Így kerülnek be a „kockás terembe”. Nevét onnan nyeri, hogy talaja keramitkockákkal kirakott. A XIX. kerületben művészeti osztályvezető Horváth István áthelyezi őket a pesterzsébeti Csili művelődési házba, ami a Csillagocska becenév rövidített alakja.

Negyven éve a pesterzsébeti Vasas Művelődési Otthonban egy piarista paptanár vezeti a munkás kultúrotthon bábkörét. A Csili fizeti a Csalogány utcai lakásbérletet, azt a lakást, amelyben meghalt az előző lakó: Szokolay Béla bábos. Itt van a bábműhelyük, itt készítik a díszleteket, a bábfejeket és a bábtesteket. Negyven éve semmi összeütközése nem volt a hivatalossággal, ha nem tekintjük annak, hogy az első bukaresti bábfesztiválra *A fogoly katonával* nem engedték ki.

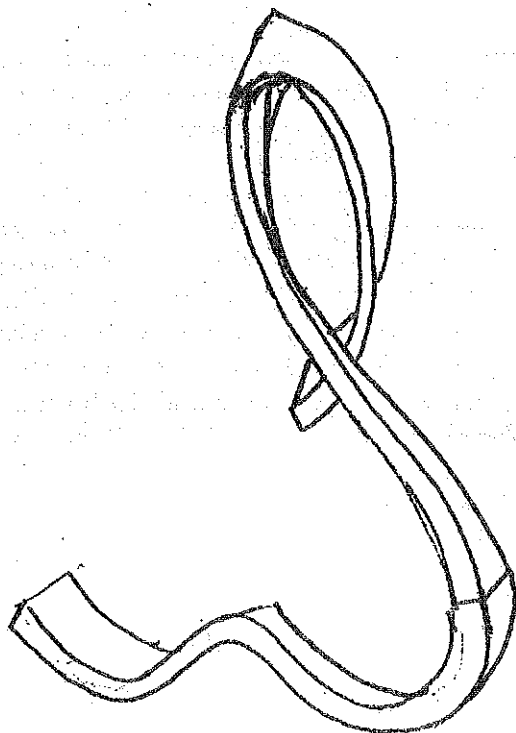
Egyéb összeütközése nem volt. Azt mondták Vízvári-nak: ne csináljon vallásos propagandát, és ne csináljon államellenes propagandát. Nem csinált. Szelíd kedvességgel, emberi bájjal, odaadóan faragja-ragasztja a bábokat, forralja a színházi szépségeket, és fáradhatatlanul uszít a jóra.

Nyolcvan felé közeledvén megromlott a hallása. Tanítani nem lehet, ha nem hallja a növendékeit. Le kellett mondania a földrajzról. Felügyelő tanár a Mikszáth téri piarista gimnáziumban. Ott is lakik. Jelenits szobája mellett az első emeleten. Pesthidegkútra jár pasztorációra. Valószínűleg álmában is mosolyog. Oka van rá: egy jól végzett szolgálat derűje tölti el. Vízvári László szeptember 17-én betöltötte 80. életévét.

Tisztelettel köszöntöm.

Molnár Gál Péter

Az írás megjelent Molnár Gál Péter *Bábszínház 1949-1999*, című könyvében. (Szerk.: Balogh Géza; Molnár Gál Péter tanulmányával.) Budapest Bábszínház, 1999. 203. p.

BARSÍ HAJNA

A MAGYAR DÍSZÍTŐMŰVÉSZET MÉLTATÁSA ÓZDON

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Higgyék el, ezt a megszólítást nem csupán formáságból használom, hanem ezt a napot valóban ünnepnek tartom mindannyiunk számára. Önöknek azért, mert egy olyan kiállítás létrehozói, vagy netán szemlélői, amelyre méltán lehetnek büszkéek mindannyian. S igen büszke lehet rá a város, hogy ilyen eseménynek adhatott helyet, s a Művelődési Központ, mely megálmodta és megvalósította ezt a nagyszerű rendezvényt. Ünnepe ez számomra is, hiszen részese lehetek ennek a csodának, a magyar hízműkultúra ilyen színvonalú és gazdagságú bemutatkozásának. S nem utolsósorban ma ünnepejük Himnuszunk születését, mely számunkra a Magyar Kultúra napját jelenti.

Ez pedig különösen napjainkban nagyon fontos, mikor mind magyarságunk, mind kultúránk egyre inkább háttérbe szorul. Pedig már Kodály Zoltán is azt tanította: „...nem faj a magyarság, hanem kultúra... Morális alapja mindezekért való áldozatkészség. Ez a magyar kultúra pisálkóló mécses, a mécsből azonban világító lehet. Még sokan élnek, akik nem tudnak róla. Nem ismerik, tehát nem is szerethetik... Elég volna az itt élők, eddig közömbösebbek tevékeny érdeklődése, hogy a mécses fáklyává lobogjon föl. Ezzel a magyarságnak olyan védőbástyája épülne, amin nem fognak az anyagi erők fegyverei.”

Itt, Ózdon hál' istennek, ismerik és szeretik a magyar kultúrát, meggyújtották a mécses. S külön öröm számomra, hogy itt tudják, a magyar kultúra s ezen belül a hagyomány milyen fontos része napjainknak, s tudják, hogy ez a szó mit jelent. Hisz de sokan vannak, akik ezt a fogalmat a múlt időhöz kapcsolják! Szerintük ez csak a régmúlt idők emléke, maradványa, melynek őrzésére kizárólag a múzeumok hivatottak.

Önkéntelenül is Kodály Zoltán szavaira kell gondolnom, melyet válaszul fogalmazott meg a kételkedők kérdésére, hogy mit akarnak a régi székely dalokkal:

„Múzeum! ellenségei oda szeretnék már zárni az egész magyarságot, hogy majd üveg alatt mutogassák. De hiába. A magyarság még él, nagyon is él, és egyelőre nem akar múzeumi tárgy lenni!”

Bizony, nagyon is él, annak ellenére, hogy a mindent elöntő „tömegkultúra” miatt nagyon sok veszély fenyegeti. A mindennapi életben, különösen a médiákban gyakran találkozom olyan divatos fogalmakkal, mint globalizáció, multikulturális ideológia, amerikanizmus és szinte gátlástalan alkalmazkodás az általa sugalmazott mintához”. Akik aggódva figyelik a magyarság sorsának alakulását, joggal félhetnek mindezeketől. Mert, ha nem vetünk gátat ennek a mindent elborító folyamatnak, beteljesedik Ady Endre a „Szétszóródás előtt” c. versében szereplő sötét jóslata: „Fölolvaszt a világ kohója. Elveszünk, mert elvesztettük magunkat.”

De hogyan és hol találhatjuk meg ezt a már-már elvesztett magunkat? Csak a hagyományainkban, s azoknak a változó körülmények közötti újra meg újra való megfogalmazásával, újjáélesztésével. Mert ahogy Kodály Zoltán írja a Magyar Népzene című könyvében: „a hagyomány külső formái változhatnak, de a lényege ugyanaz marad, míg él a nép, amelynek lelkét kifejezi.” De a tétel fordítva is igaz: addig él egy nép, ameddig hagyományait nem dobja el, sőt a megváltozott körülmények között újra használja. Ahogy azt Önök is teszik, akik még magukéknak érzik Kodály következő szavait is: „Mi azt mondjuk a népnek: amit tudsz, nagy érték, az ősök hagyománya, a magad lelke igaz kifejezése. Olyan érték, hogy mi műveltek is tőled tanuljuk el, mert már elfeledtük idegen szellemi javak utáni kalandozásainkban. Becsüld meg, mert ha többre akarsz menni, csak erre építhetsz!” (A zene mindenkié Bp. 1954.)

Hál' istennek, erre építenek azok a szakkörök és alkotók is, akiknek ezt a gyönyörű kiállítást köszönhetjük. Ejtsünk róluk név szerint is néhány szót!

Legtávolabbról jött vendégünk a győri Ady Endre Művelődési Ház Népi Díszítő Baráti Köre. Vezetőjük Takácsné Nagy Ani.

A kör 1988 óta működik. A Nyugat-Dunántúl hízművilágának kutatásával és megmentésével foglalkozik, melyeket múzeumokban, könyvtárakban gyűjtenek és aztán maguk is elkészítik, de nem öncélúan! Azt szeretnék, hogy ezek a minták tovább éljenek! Régi-új mintákat, használati tárgyakra átvitt értékeiket – terítőket, párnákat, ingeket, falvédőket – minden évben kiállításon mutatják be. Tagságuk létszáma jelenleg 21 fő. A kiállításon szereplő munkáik több stílust és technikát mutatnak be, s felölelik a vidék legnevezetesebb hízműstípusait. Igen magas színvonalon mutatják be nekünk a nyugat-dunántúli gyapjúhízműt, mely a legrégebbi ismert magyar hízműstílusok közé tartozik, az ún. úri hízműseket, a csomai aranyfonalas kendőmintákat, valamint az országban egyedülálló köveji pókos hízműt. Kiemelkedő tevékenységük jelszavukat tükrözi: „Nagyanyáinktól – unokáinknak”.

Észak-Magyarország két legismertebb hízműfajtáját: a palóc és a matyó hízműt a legavatottabbak: a Heves megyei Népművészeti Egyesület alkotói és a mezőkövesdi asszonyok ismertetik meg velünk.

A Heves megyei Népművészeti Egyesület az országos szervezettel egyidőben, azaz 20 esztendővel ezelőtt alakult, a szakkörök pedig már 30 éve működnek! A jubileumhoz gratulálunk, és sok erőt és egészséget kívánunk további munkájukhoz! Itt most az egri és a demjéni szakkörök, Izer Istvánné, Hliva Andrásné, Gyarmati Jánosné, Hajnal Lászlóné, Izmilánci Kálmánné, s nem utolsósor-

ban Eiben Imréné népi iparművész csodálatos alkotásait láthatjuk, akik már számtalan kiállításon és megmérettetésen képviselték méltóan a tájegység hímzőmunkáját, s növelték országos hírnevét. Szakavatott tolmácsolásokban megtekinthetjük a palóc hímzések igen változatos tárházát, s nyitottságuk, tájékozottságuk bizonyítékeként úri hímzéseket és más tájak jellegzetes mintáit is. Eiben Imréné népi iparművész pedig a belpátfalvi hímzést mutatja be nekünk. Neki mind a megye, mind az ország rengeteget köszönhet. Négy évtizede szolgálja a magyar népi kultúra továbbélésének nemes ügyét, azóta járja Heves megye falvait és tanítja az asszonyokat, vezeti a szakköröket. Tudását már 26 éve népi iparművész címmel ismerték el, s számtalan kiállítás és pályázat sikeres, díjazott alkotója. Áldozatos munkáját nagyon köszönjük, s az idén betöltendő 75. születésnapjához jó egészséget kívánunk, és az Isten áldását kérjük.

Legújabb stílusú hímzéseink egyik legismertebbikét, a világhírré szert tett matyó hímzést a kiállításunkra egy Mezőkövesdről érkezett, nívós válogatás mutatja be. Igen ismert stílus, hiszen Kalotaszeg és Sárköz mellett ez a népcsoport volt, amely a XIX. sz. végén megjelenítette az akkoriban a nemzeti kultúra jelentős részeként értékelt népművészetet, sőt éppen a magyar paraszti kultúra sajátos matyó változata, illetve annak tudatos vállalása tette a mezőkövesdieket matyóvá. Ez az öntudatos matyó kultúra az elmúlt száz esztendőben is rendkívül sok vihart megélt. Virágzott, hanyatlott, átalakult, sokféle jó és rossz hatás érte és éri napjainkban is, hisz ismertsége és szimbólumértéke miatt igen gyakran devalválódott. De minden gátló tényező ellenére még mindig él, s ez sokak féltésének és kemény munkájának köszönhető. Közéjük tartozik a fél évszázados múltra visszatekintő Matyó NTSz, melynek soraiban nagyon sok neves Népművészet Mestere és népi iparművész tevékenykedett, s melynek munkáit most megtekinthetik. A válogatás annak a kollekciónak a része, melyet a szövetség 20 esztendeje ajándékozott a városnak, s azóta a Városi Galériában látható állandó kiállításon.

Következő kiállítónk a tiszaujvárosi Guzsalyos díszítő-művészeti szakkör: 1976-ban alakult 12 fővel, Molnár István vezetésével. Kezdetből fogva a Derkovits Művelődési Központ adott számukra helyet, ahol a mai napig dolgozhatnak, ráadásul jó körülmények között, amiért külön köszönet illeti a Művelődési Központot, mert ezt bizony sok szakkör nem mondhatja el magáról az országban. A szakkör vezetését 1981-ben vette át Szabados Lajosné, aki játszóházvezetői és felsőfokú szakoktatói képességgel rendelkezik, s az ő szakavatott irányításával szép sikereket értek el. Ma 16 fővel dolgoznak, közülük ketten alapító tagok. Éves munkaterv alapján dolgoznak, s heti egy alkalommal jönnek össze. Helytörténeti kutatásaikat két nagy kiállításon foglalták össze: 1996-ban „Gyökerek textilben”, 1999-ben a „Konyha és textiljei” címmel, „Tűbarátság” néven pedig évente rendeznek összegző

bemutatót. Mivel nagyon fontosnak tartják az utánpótlás nevelését, 1988-tól alsósoknak is indítottak ifjúsági szakkört, mely 12–14 fővel működik. 1983-tól pedig 18 alkalommal rendezték meg nyaranta a „Vizitke”-tábort.

Minden országos megmérettetésen jelen vannak, s szép sikereket tudhatnak magukénak.

Itt több hímzőközpontot bemutató gyönyörű munkát láthatunk. Tevékenységük méltó a jelszavukhoz: „Őrizni, megmenteni, továbbadni, alkalmazni.”

S végül, de nem utolsó sorban hadd szóljak a házigazdánkról, az Ózd Városi Művelődési Központ Aranygyűrű Díszítőművészeti Szakköréről is néhány szót.

A szakkör 1975-ben alakult, néhány lelkes, kézimunkázni, hímezni szerető asszony kezdeményezésére. A szakkör vezetője Holló Istvánné, aki már 1968-ban szakkör vezetői tanfolyamot végzett, s „C” kategóriájú művészeti oktatói működési engedélyt kapott a Népművelési Intézettől. 1978-ban újra vizsgázott, szakmai tudását azóta is folyamatosan bővíti. Alkotó résztvevője volt eddig 19 nyári népművészeti tábornak, a különféle tanfolyamok, továbbképzések rendszeres látogatója, s megszerzett ismereteit átadja szakköri tagjainak. A Népművészeti Egyesületnek 1982-től tagja. A „népi iparművész” kitüntető címet 2000-ben, 75 éves korában méltán kapta meg. Munkája alapján előbb is megkaphatta volna, de közismert szerénységével korábban nem kopogtatott az ajtón, hisz tevékenységének sosem a címek megszerzése volt a mozgatója.

A szakkörnek 1987-ig különböző társadalmi szervezetek biztosítottak helyiséget, 1986-tól karolta fel őket a Városi Művelődési Központ.

A szakkör a megyei és országos szakmai pályázatok és kiállítások rendszeres résztvevője, melyeken sok rangos elismerést szereztek.

Az évek során feldolgozták Magyarország legtöbb tájegységének hímzőkultúráját. Kiváló ismerői lettek a palóc, a matyó, a köveji, a zalai, a nyugat-dunántúli, a széki, a mezősegi, a torockói, a gyetvai és az úri hímzéseknek.

Nagyon jó kapcsolatokat építettek ki a tiszaujvárosi szakkörrel. Remélem, ez a találkozó jó alkalom lesz arra, hogy a kapcsolatok tovább bővüljenek!

Nekik is további szép sikereket kívánok, vezetőjüknek, Holló Istvánnénak jó egészséget, és kívánom, hogy az emberi kor legvégső határáig végezhesse példaértékű, áldozatos munkáját!

Mindannyiuknak köszönettel tartozunk munkájukért, melynek méltó bemutatása ez a kiállítás. Ahogy Kodály Zoltán mondta: „Minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud!” Amit Önök tettek és tesznek, az bizony, szolgálat a javából!

S ezek a hímzések, melyek elkészítéséhez annyi idő és energia, annyi tanulás és kitartó munka, annyi hit kellett, olyan erőt sugároznak, amelyről Németh László ír:

„Egy társadalom igazi ereje nem a belőle rakétaként föl- szálló tüeményekben, hanem a mélyén dolgozó emberek értékében van.” Márpedig, ha ennyi értékes ember van ebben az országban, nincs mitől félnünk! Van mit megmutatnunk az oly sokat emlegetett Európának! Hiszen van nekünk olyan kultúránk, amit nem csak szégyellnünk és tagadnunk nem kéne, hanem nagyon is büszkének kéne rá lennünk! Nem csak az európai kultúra gazdagított a múltban is minket, hanem mi is gazdagítottuk azt. Hiszen – ahogy Kodály mondta: „Az általános emberit minden nép csak nemzeti sajátosságain át közelítheti meg.” (A zene mindenkié 1954) S éppen a kultúránk az, amellyel a jövőben is meg tudjuk mutatni magunkat, maradandót tudunk létrehozni. Ahogy nagy néprajztudósunk, Gyórfy István már 1939-ben megfogalmazta: „Valami alacsony rendűség érzése vett erőt rajtunk. Nem becsüljük azt, ami a miénk. Kapva-kapunk mindenben, ami idegen, ami európai. Pedig Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkéból mivel gyarapítottuk az európai művelődést. Európa az egyéniséget keresi és értékeli bennünk, nem a tanulékonytságot.”

Ilyen egyéniségek Önök is. Akik nem csak kitartóan tanulták ezt a kultúrát, hanem tanítják, másokkal megismertetik és megszerettetik azt. Részesei és hordozói lehetnek egy igen gazdag kultúrának, amit elsajátítani igazából csak aktívan lehet. Megint – szokásomhoz híven – Kodály Zoltán szavait tudom csak idézni, aki a szememben a XX. század talán legnagyobb gondolkodója volt, de tanításait kezdjük egyre inkább elfeledni: „Pénzt, vagyont lehet örökölni, de kultúrát, magyarságot nem. Azt mindenkinek meg kell szerezni!”

Önök pedig megszerezték! Méltó tanúsága ennek ez a gyönyörű, sokszínű kiállítás! Remélem, sokan megtekintik, hiszen valódi értékeket közvetít, s a magyar ember alkotó erejét! Ez az, amit meg kell mutatnunk magunkból Európának!

Ha erre a kiállításra nézek, az a mese jut eszembe, amit édesapámtól hallottam gyermekkoromban. Volt egy szegény ember, akinek népes családja volt. Betevő falatjuk is alig akadt. Egyszer találtak egy fényes követ, amely beragyogta otthonukat. De az életükben nem történt semmi változás. Hiszen senki sem mondta meg a szegény embernek, hogy igazi gyémánt van a birtokában! Ez bizony, mindig így van, ha valaki nem veszi észre az értékeket: megmarad a szegénységben. Az értékvesztés ellen kell dolgozni, s a gyémántot felismerni és másokkal is felismertetni. Ez különösen napjainkban nagyon fontos, amikor előtt minket a globális sivárság. Köszönet és hála érte Önöknek, akik felismerték és megmutatták nekünk a gyémántot!

Nekünk, amikor az értékvesztés ellen igyekszünk dolgozni, nagyon fontos az ilyen jó példa!

Remélem, ezt az első találkozózt több is követheti majd a jövőben, s szolgáljon jó és követendő mintául más régi-

ók számára is! Hiszen a magyar díszítőművészet az egész magyarság kincse, lelkének, gondolkodásmódjának, érzelmi világának tiszta tükre. Nélküle nem lehet azonosulni népünkkel, nem lehet kötődni gyökereinkhez. Már pedig „minden egészséges ország a maga gyökereiből kezd politikát, életet, művészetet. Ami nem a nemzet életében gyökerezik, elsovad. Vagy pedig elburjánzik az elősdi növény és megfojtja az életet.” (Kodály Zoltán) Rajtunk múlik, hogy ez be ne következzen!

Itt, Ózdon, most lángja lobbant a fákllya! Hasson megszire lángjának fénye és melege, s kívánom, hogy mindannyian meríthessünk belőle erőt! Nagy szükség van rá!

Sütő András mondja Olasz Ferenc: Székelykapuk c. könyvének előszavában: „Székelykapuk ma is készülnek a falukban, és ahol a székelykapu épül (hozzátennem: ahol hímzés készül, ahol népdalt énekelnek, különféle hagyományokat újítanak fel), tagadás az, a reménytelenség tagadása.”

Kapuinkkal, hímzéseinkkel, hagyományainkkal azt hirdetjük, amit Mikes Kelemen hűségéből tanultunk:

„Vagyunk, akik voltunk, s leszünk, akik vagyunk. Isten minket úgy segítjen!”

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Befejezésül engedjék meg, hogy ne csak szavaimmal hangsúlyozzam a hagyományápolás fontosságát, hanem magam is tegyek érte valamit. S mivel adósa vagyok Önöknek, engedjék meg, hogy tegyek én is úgy, mint az egyszere cigány, aki – amikor számon kérték tőle le nem rótt adósságát, azt felelte: „Instálom, majd lemuzsikálom!” Hadd köszöntsem Önöket egy népdalcsoporttal. A hímzések mellett hadd hozzam össze én is a Kisalföldet és Észak-Magyarországot egy csokorban, hisz – ahogy Kodály mondja – „Százhangú orgona a magyar népzene, mindenre van hangja.” S teszem ezt külön örömmel, hisz ez a két táj az én életemben is összefonódott. Édesapám a bükkaljai Sályban született és nevelkedett, majd hivatása Győrbe szólította, így lettem én győri. De ha kislánként megkérdeztek: „Hová való vagy, kislányom?” Azt feleltem: Sályi, Győri! Hisz az egyikben vakációimat töltöttem, a másikban iskoláimat jártam. Ma is mindkettőhöz erős a kötődésem. Így a dalokban is jól megférnek egymással. Azokat egyébként úgy válogattam – egy kivétellel, amely a helynevek miatt került bele –, hogy valami kapcsolatuk legyen a hímzéssel, varrással, vagy ruhadarabokkal.

Fogadják olyan szeretettel, mint amilyen szeretettel én próbálom Önöket a dalokon keresztül köszönteni. Hisz, hogy édesapám, Barsi Ernő hitvallását idézzem:

„A szeretet sugározzon mindenüvé, mert szeretet nélkül nem lehet sem muzsikálni, se tanítani, se írni. Szeresse mindenki az övét, saját népét s értékeit, hogy a másokét is szeretni tudja.”

Ózd, 2003. január 22.

PALACKPOSTA

Török József: Porlódi vitairatok a városról, kultúrájáról, közművelődéséről

(Szeged, 2003. Csongrád megyei Közművelődési Tanácsadó Központ)

Ha nem hiszik el, járjanak utána a Világirodalmi Lexikonban, hogy Verne Gyula a huszadik század második felétől kezdve mind inkább megkapta azt a világirodalmi rangot, amit hosszú felnőtt életem során magamban, saját belső mércém szerint kiosztottam neki. A tizenkilencedik század eleji romantika erkölcsi elveit ötvözte a század második felének természettudományos racionalizmusával.

Olvasták a *Grant kapitány gyermekeit*?

Bár gyermekkorom kedvenc regénye volt, felnőttként értettem meg, hogy ez a racionalitásba vetett hit apoteózisaként is felfogható. Elküldi az üzenetet, mert hiszi, hogy van vevőkészülék is, befogadó is. És tudja, hogy az üzenet elfogója befogadó is egyben, aki a nyomába ered, akit az üzenet cselekvésre készítet.

*

1992. február. A Szegedi Közgyűlés Kaszinó céljára bérbe adja a hajdani iparkamarai székházat, és a több mint húsz éve ott működő Művelődési Központot kiköltözteti onnan. A Ház partra vetett hal lett, új funkciót kellett magának keresnie. Ebből a célból született meg a *Koncepcióvázlat Szeged közművelődésének fejlesztésére*. Lényege: a hagyományos központi kultúraelosztó magatartás helyett szakmai elemző-segítő munkát kell végezni, amely a helyi társadalom törvényszerűségein, az ott élő emberek életszükségletein alapul.

1993. március. Vita a *Délmagyarország* hasábjain Szeged hosszú távú városfejlesztési koncepciójáról. A *Városfejlesztési paradigmaváltást!* című, a Bartók Béla Művelődési Központ véleményét tartalmazó írás kisebb vihart kavart. Megállapítja, hogy az anyag a szocialista városrendezési gondolkodás dezideologizált termése. A felvázolt új paradigma: a település népességmegtartó képessége helyett a népesség településmegtartó képességéről kell beszélni, azaz a fejlesztési koncepció elsődleges célja az emberek fejlesztése, másodsorban életminőségük és életérzésük javítása.

1993. július. Az első választási ciklus végére világossá vált, hogy egyik párt programja sem tartalmazza a fontos, humán szempontokat, a kultúráról való rendszerszemléletű gondolkodást. A *Szeged* folyóiratban megjelent a *Városról – társadalomról – kultúráról (egy új paradigma – és néhány gondolat)* című írás. Vezető gondolata: Az új paradigma a humán szempontú településfejlesztés, amely a konkrét ember konkrét – de nem partikuláris – igényeire, érdekeire reagál.

1994. január. A Kaszinó csődbe ment, és a város közgyűlése visszaadta a korábban elvett épületet a Bartók

Béla Művelődési-Központnak. Az intézmény újra indulása előtt a népművelők a *Szemponatok egy művelődési szervezet fölépítéséhez* című írásban vázolták fel a Ház javasolt tevékenységszerkezetét.

1995. február. A második önkormányzati ciklus kezdetén a szakma kezdeményezte a kulturális intézmények bürokratikus struktúrájának lebontását. A polgármester részére javaslatot készítettek *Az algyői, szőregi és tápéi művelődési ház önállósításáról*. A korábban önálló településeket 1973-ban a városhoz csatolták, és az önálló művelődési házak a Bartók Béla Művelődési Központ tagintézményei lettek. A javaslat lényege: a kultúra demokratizálása során elengedhetetlen, hogy a helyi társadalmak beleszólási jogot kapjanak az őket szolgáló intézmények működésébe.

1995. február. A fiskális észjárás győzött a helyi társadalom és a kultúra szempontjai felett. A beadvány nem nyerte el a városvezetés tetszését, elutasították. A népművelők ismét megfogalmazták érveiket, de nem juttatták el a polgármesternek, itt azonban *Egy el nem küldött válasz* címmel nyilvánosságra hozták. Ebben megfogalmazták, hogy a gazdasági döntés nem számol az ún. „elmaradt haszon” fogalmával, a centralizált szervezet alacsony hatékonyságú működésével.

1995. március. Az intézmények önállósítása helyett offenzíva indult az intézményrendszer szétverésére, azaz kht-vá alakításukra, illetve egyesületi kezelésbe adásukra. Válaszul megalakult a *Szegedi Művelődési Otthonok Szövetsége*, amely megfogalmazta *Állásfoglalás*-át. Ebben kifejtik, hogy a kultúra folyamat, amely a maga öntörvényű, szerves fejlődésében – a maga medrében – hömpölyög. Nem lehet négyévenként új medreket ásni, s a folyót elterelni. Aprólékos, éveken át tartó konzekvens szakmaisággal érhető el eredmény. A kultúraközvetítők ezt a folyamat-jelleget tartják meghatározónak, amelyben a kontinuitás előbbre való a szubjektív értékítéleteknél.

1998. december. Az évtized közepén a kritikai látásmódú szerzőt politikai tanácsadóként alkalmazták. Azt hitte, hogy a politika a szakértelmét kívánta, azonban ahogy keserűen fogalmaz: csak virágnak kellett a zsíros kalapra. Tanácsadói működésének terméke *Az önkormányzat kulturális stratégiájának főbb szempontjai* című írás, amely tulajdonképpen korábbi gondolatainak összefoglalása. Ismét kifejti a paradigmaváltás szükségességét, javasolja a centralizált szervezet lebontását, a tagintézmények önállósítását, a kht visszaalakítását költségvetési intézménnyé. Új elgondolás a javaslat a komplex intéz-

mények létrehozására, amely a családsegítő központok szervezetét kívánja felhasználni komplex közművelődési-közösségi-szociális-mentális munka végzésére.

1999. január. Szintén a politikai tanácsadói korszak idején született *Az Önkormányzat közművelődési feladatainak ellátásáról* című írás. A szerző keserű megjegyzése: „A feljegyzés – mondhatni magamnak született, sorsában osztozott a többi szakmai gondolatéval...” Központi mondanója, hogy a liberális (USA, Anglia) és az állam-szocialista direkt irányítói magatartás között a francia-német-holland gyakorlatban kikristályosodott menedzser-típusú kultúrpolitika az, amelyet a hazai gyakorlatnak követni kellene. Ebben a modellben az állam és az önkormányzat egyrészt tulajdonosként továbbra is közvetlenül segíti és befolyásolja a helyi kultúra alakulását, másrészt növekvő mértékben támaszkodik a civil társadalom erejére. Probléma: mikorra fog megszületni az a civil társadalom, amelynek igénye van arra, hogy kezdeményező legyen ebben a folyamatban?!

1999. április. Az önkormányzatok 1994 óta ország-szerte érdemi elemzés, modellezés illetve szakmai ellenállás nélkül alakítják át közhasznú társaságokká a művelődési intézményeket. A szakmának beszélni kell a problémákról, akár azért, hogy összegyűjtse az ellenérveket, akár azért, hogy szakmailag értelmezhető szervezetté tegye, ha erre lesz szükség. *A Kinek hasznos a kht? – töpren-gő kérdések a közhasznú társasági formáról* című írás első-sorban kérdéseket fogalmaz meg, amelyekre választ kellene adni a kht értelmezéséhez.

1999. május. A Hivatal stratégiai irodája felkérte a kulturális irodát, véleményezze az önkormányzatnál formálódó városfejlesztési stratégiát. „Itt érdemes lenne megkérdezni – írja a szerző – hogy mi lett a sorsa a város felkérésére és nyilván tetemes költségre a Délterv által

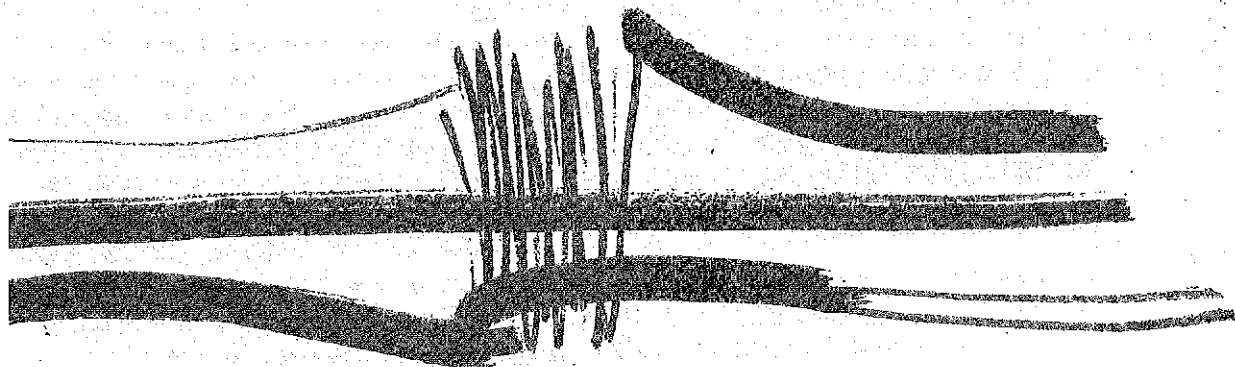
1997-ban elkészített városfejlesztési koncepciónak – de nem íeszem.” A válasz *Vélemények, javaslatok a városfejlesztési stratégiáról* címmel született meg. Egyrészt szól a dokumentum szerkezetéről, a tervezésmethodikáról. A második részben pedig a tartalmi ügyekről tesz megállapításokat. Kifejti, hogy nagyon fontos humán ügyek hiányoznak a programból, másrészt az anyag alapvetően mennyiségi szemléletű, mintha a városfejlesztés elsősorban felújítási-beruházási program lenne. Végezetül felsorolja, hogy miről kellene még szólni a programcsomagban.

1999. július. A hivatalnok hatyúdala lett ez a vázlatos vélemény, amelyet *A dél-alföldi régió területfejlesztési koncepciójáról* írt. Kifejti, a szerzők arra hivatkoztak, hogy a koncepciót az EU alapelvei szerint készítették. Megállapítja, hogy imponáló a tudományos, innovációs, műszaki, logisztikai, infrastrukturális fejlesztések koordinált megjelenítése. Vonzó célok, nagy ívű feladatok. Csakhogy ez itt Magyarország, néhány száz év társadalmi lemaradással.

Végül megismétli az egész kötetten átvonuló koncepcióját. A település fejlesztése nem lehet más, mint az ott élő ember és életminőségének fejlesztése. Minden ilyen terv nem önmagáért, hanem az ember által, az emberért van. Az egyén az, aki képes megtartani települését és nem fordítva. Így lehet megszerezni és megtartani a polgárok együttműködését. A szükséges és elégséges humán-erő hiányában semmilyen koncepció sem valósítható meg. Ehhez kell a kultúra-közvetítő rendszerek felhasználása.

*

Jelentem a palackot kifogtuk! De hol van a nemes Lord, és vannak-e Grant kapitánynak gyermekei?! Remélem nyájas olvasó, legalább Önhöz eljutott az „üzenet”, elolvassa a kis kötetet, és megpróbál gondolatainak nyomába eredni!

EMBERMÉRTÉKŰ HELYEK

A közművelődés házai Budapesten 1.

(Módszertani Füzetek / Különszám Budapesti Művelődési Központ 2002)

Aesopus meséje: „a játékról és a jó munkáról” jutott eszembe, amikor kézbe vettem a Budapesti Művelődési Központ Módszertári Kiadványok sorozatának új könyvét: „A közművelődés házai Budapesten”-t. A könyvet olvasva a mesére azért gondoltam, mert számomra a művelődési házak jelentik leginkább a mesében rejlő tanácsot, mely szerint tudjunk olyan elmélyülten, felszabadultan játszani, mintha dolgoznánk, és tudjunk olyan jól és önfeledten dolgozni, mintha játszánánk.

Slézia Gabriella, a kötet szerkesztője, kitűnő érzékkel választotta ki Budapest művelődési intézményei közül azt a hármat, amelyek nagy vonalakban keresztmetszetet adhatnak a város szabad idő eltöltési igényeiről, valamint a kultúra aktív közösségi alkotó formáiról, módszereiről.

Dr. Dombóvári Antal és Prém János írása a fennállásának századik évfordulóját betöltő Csekovszky Árpád Művelődési Ház múltját, Rákosliget lakóinak összefogását a kulturális intézmény létrehozásáért, a „boldog békeidőket” és a fennmaradásért való küzdelmet mutatja be. Szinte ott érezzük magunkat a Polgári Kör gyönyörű ünnepélyén 1911-ben, melyet a vigalmi bizottság rendezett, és részt veszünk az Izraelita Nőegylet összejövetelén, ahol senkit nem érdekel a vallási hovatartozás. Hogyan vált a politikai áramlatok színterévé folyamatosan semlegességre törekedve a két világháború között, miközben fennmaradásáért élet-halál harcot vívott.

Az 1960-tól már Dózsa Művelődési Ház néven ismert létesítmény igen kiterjedt kapcsolatot tart fenn társintézményeivel is. Bővítéséről és annak következményeiről: a megszorodó kluboktól a művészeti tevékenység kialakulásáig, mind azt bizonyítja, mennyire létfontosságú szükséglete az embernek a jó szándékú, okos közösség.

Az 1990-es évektől Prém János igazgatósága óta még inkább kiszélesedett a ház művészeti tevékenysége. Miatán a településeken sok kitűnő művész lakott és él jelenleg is, a ház sorozatosan lehetőséget nyújtott a különböző művészeti ágak rendszeres bemutatkozásához. Az itt élő művészek közül is kiemelkedik Csekovszky Árpád keramikus művész munkássága. Az ő tiszteletére vette fel nevét a művelődési ház.

Prém János írása szívszorító melegséggel szól kollégáiról-barátairól, a népművelőkről, akiknek fő feladatát a következő módon jelöli: „A népművelő kulturális human segítő: segíti az embereket, abban hogy szórakozhassanak, felüdüljenek, a művek, a művészek, nézők találkozhassanak, hogy aki akar, alkotó tevékenységet végezhesen.”

Várhalmi András szerző, a Csili jelenlegi igazgatója

időt és munkát nem kímélve felkutatta a művelődési ház körül kialakult legendák igazságát, és bemutatja az 1918-as megnyitásától napjainkig a munkásotthon mindennapjait, valamint kiemelkedő ünnepeit. Megismerjük a település születését és jelenlegi lakóit. A megnyitást követően gyorsan megkezdődött a munka. Megalakult az Erzsébetfalvai Általános Munkás Dalkör, létrejött a könyvtár, egyszerűen, a ház közkedveltségét jelzi a becéző név is: CSILI. Otthont adott a szakszervezeteknek és magánembereknek. Korabeli fotók és írásos dokumentumok igazolják anyagi és egyéb önzetlen társadalmi munkájukat, mellyel a ház mindennapi életének szervezését segítették. Programjai közül a dalárda és a könyvtár rendezvényei emelkedtek ki. (Magam is szívesen emlékszem vissza a nyolcvanas évek Olvasó Munkáskör kedd esténként tartott jó hangulatú és magas színvonalú előadásaira, beszélgetéseire.) Később megindult a műkedvelő színházi játszás, nagy sikereket ért el az Astra bábegyűttes, s európai szinten jegyzik a Csili Kamarakórusát is. A Csili sok nagy művésztüntet indította el a siker útján. A Házban rendszeresek a nemzetközi bábfesztiválok, kitűnő a zenei élete, színházi- és táncszínházi előadásai sok nézőt vonzanak.

Klubjai és tanfolyamai, kiállításai valamint a könyvtár munkája az állandó szellemi megújulást jelentik az itt élők számára.

Megilletődötten olvasom Drucker Tibor emlékezését a Fővárosi Művelődési Házzal. Sok minden csak most tudatosul bennem a ház bonyolult és emberközpontú működéséről. Meghatottságom oka: igazgatósága idején magam is dolgozhattam ott. Még abban az emberléptékű világban.

A könyv szerkesztői elvének megfelelően, és feszes pontossággal mutatja be a helyszín történelmi múltját, lakóinak sokféleségét, ipari és kulturális létesítményeit. A lapokat olvasva az ember nem is gondolhat másra, mint: hogy itt, ezen a helyen, ebben a környezetben kellett létrejönnie, és hosszú időre a művelődés, a módszertani munka és a művészeti bemutatók központjává válnia a Fővárosi Művelődési Háznak.

A szerző szerint: „Az FMH receptje nem más, mint a vállalt ügy alázatos szolgálata, áldozatkészség, nem csekély makacsság, elkötelezettség a kultúra iránt, az újra való szüntelen törekvés – és talán mindenek előtt az emberek iránti szeretet, bizalmuk elnyerésének vágya.”

Az FMH létrejöttét megelőzően a Pamuttextil Művek, majd a Dallos Ida névre hallgató kultúrotthonként működött néhány ismeretterjesztő előadással, valamint helyet

adott különböző színházak bemutatóinak. A hatvanas években a Lágymányosi Színházi Esték sorozat elindításával megalkotta bölcsőjét a majdani színház és Folklór Centrumnak.

A szervezeti felépítésében és intézményi felügyeletében (Fővárosi Tanács-SZOT) beálló változások nyomán, már Drucker Tibor igazgatása alatt vált egyre szerteágazóbbá a munka. Feladatai: a művészeti nevelés – benne az amatőr művészeti mozgalom –, a módszertani munka, a népművelők továbbképzése, a klubmozgalom szélesítése, s a szórakozás, szórakoztatás gyakorlata és módszerei. A területi tevékenység nagyon fontos szerepet kapott. Ebben is kiemelkedő helyet foglalt el a testvérintézményekkel való együttműködés. A klubok, így az Illés-, és magnós klub városzerte nagyhírű rendezvényei hétről hétre a fiatalok ezreit vonzotta, a tanfolyamok, a bélyeggyűjtő-, a hobbyklubok és kiállítások a folyosókat és kisebb termeket töltötték meg érdeklődőkkel.

Rendkívül sikeresek lettek a munkásszállási körműsorok. Óriási előadásszámmal és kitűnő művészgárdával működött a körműsorok pódiumszínházának társulata.

A gazdasági helyzet „fokozódása” nyomán, élve a nyitás lehetőségével, a művelődési ház vezetősége kiváló érzékel indította el a Folklór Centrum napjainkban is tartó sikersorozatát.

Nem feledkezhetünk meg a tágabb tér igényéről, sem a kibővített és megújított könyvtár otthonos helyiségéről, sem az újonnan épített körteremről, mely helyszíne lett az éjszakákba nyúló nemzetiségi tánczázi estéknek, önálló zenei, és irodalmi estéknek, a gyermekműsorokról nem is beszélve.

A rendszerváltás után – mely a művelődési intézményeket kövületként kezelte – kemény viták és alkudozások eredményeként több más intézménnyel együtt a Művelődési Intézmények Egyesületének tulajdonába került, s mint krónikás, idézve az igazgató, Urbán Gyula szavait:

„Egyesületünk és az FMH rangját, súlyát is demonstrálja, az FMH bizonytalan hovatartozását egyszer s mindenkorra megoldja. Az intézmény az itt dolgozóké, és a használók tulajdonába került. Ez az ötven éves FMH történetében igen-igen nagy és jelentős esemény.”

Nagy örömmel és szívesen olvastam ezt a könyvet, várom a többi, mert számomra azt bizonyítja ebben a projectekkel és managementekkel teli világban, hogy még mindig léteznek helyek, ahol igazak lehetnek Semprun szavai: „Az emberek a legfontosabbak az életedben. Az emberek, akiket ismertél.”

FALUSI ÉS KISVÁROSI SZÍNJÁTSZÓCSOPORTOK HÁROMMEGYÉS TALÁLKOZÓJA

Nagy sikerrel és népes részvétellel zajlott le a korábbi évek sümegi hagyományaira támaszkodó, de hárommegyésre kiterjesztett színjátszó találkozó március 1-2-án. A rendezvényt a VASZE (Veszprém megyei Amatőr Színjátszók Egyesülete) szervezte a Kisfaludy Művelődési Központtal, vas és zala megyei segítőkkel is bevonva.

A rendezvényen három megye 16 csoportja és meghívottként egy budapesti együttes mutatkozott be egymásnak és a szakembereknek. Díjazás nem volt, de a Szabad Színjátszásért Egyesületnek – a rendezvény szakmai védnökének – köszönhetően országos minősítést lehetett kérni a produkcióra. A minősítés lehetőségével 9 csoport élt, közülük 6-ot minősített a zsűri. **Soltészky Tibor**, a zsűri elnöke elmondta, hogy ezek országos minősítést jelentenek, amelyek mögött komoly szakmai garanciák állnak.

Az SZSZE által kidolgozott szempontrendszer alapján ezüst minősítést ért el a **pápai TM Stúdió** Tabarin A megbékélt ellenségek című vásári komédiája és a **szombathelyi Ferrum Színházi Társulat** Isteni-emberi színjátékok című,

középkori angol betlehemes játékok (Határ Győző magyaráításában) nyomán készített misztériumjátéka.

Bronz minősítést kapott a **gyenesdiási Gyenesszín** Fejér István Az alkohol öl című kabaréjelenete, a **veszprémi Alig Színpad** Baranyi Ferenc A lónak vélt menyasszony című vásári komédiája, az **Ikervári Színkör** Arisztophanész Lüsizisztraté című komédiája és a **budapesti AHA Színpad** Dickens Karácsonyi ének című művéből készült előadása.

Fentieken kívül bemutatkozott a bándi, a vasvári, a rábagyarmati, a keszthelyi, a zalaszentgróti, a bázakereteyi, a zalaszentgróti, a körmendi, az eplényi csoport, valamint Hajmáskérről két együttes (AKT, Vadgesztenye) is.

Gratulálunk a minősítést elért csoportokon kívül azoknak is, akik „csak” az egymásnak történő bemutatkozás szándékával érkeztek Sümegre! Terveink szerint a találkozót két évente rendezzük meg Sümegen, a köztes években pedig más megyében.

Németh József

REGIONÁLIS SZÍNJÁTSZÓ TALÁLKOZÓ

Hideg tavaszi szelek ostroma közt, de annál melegebb légkörben zajlott le Vasváron március 21. és 23. között a második Regionális Színjátszó Találkozó. A három napos előadássorozat tizennégy együttesnek biztosította a bemutatkozást, a tájékozódást és megmérettetést lehetőségét. A résztvevő csoportok kiválogatása igazán demokratikusan történt, hiszen az állandó színház nélküli Vas megyében különösen is jelentős alternatív színházi műhelyek mellett lehetőséget kaptak az amatőr falusi színjátszás legjobbjai, a felnőtt- és gyermekelőadások, de a drámaoktatás széles skáláját felvillantva az általános iskolai és egyetemi fórumok is. S ez lehet az oka, hogy a rendezvény átfogó keresztmetszetet tudott adni a nyugati régió színjátékos kultúrájának jelenlegi állapotáról.

A szigorú zsűri kritikai észrevételeit, melyek elméleti és praktikus oldalról egyaránt korrigálni igyekeztek az egyes produkciók hiányosságait, most nem érdemes megismételniük. Megállapításaik, okfejtéseik a résztvevőknek, a kérdésekkel és feladatokkal viaskodó alkotóknak szóltak. Utólag meggyőzőbbnek tűnik, s bizonyára sokkal többet jelent az, hogy minősítő fokozatban nyolc előadást sikerült részesíteniük.

Arany minősítést kapott a **Solus Lajos Színház**, és megállapíthatjuk, hogy a Találkozó legjobb teljesítményét nyújtotta **Stílusgyakorlatok** című etűdsorozatával, mely Raymond Queneau szövegei nyomán készült. Szakszerű-

ség, lelemény, ízlés és arányérzék hatotta át előadásukat. Pápai László, a celldömölki stúdiósok mestere pedagógiai és rendezői munkájáért külön is elismerésben részesült. Szintúgy arany minősítést ért el a **Körmendi Alternatív Színház** megejtően egyszerű **Kis hercege** Szalóky B. Dániel rendezésében. Az előadás – vagy inkább annak sodrása – ezúttal már kevésbé tűnt egyenletesnek, de sajátos érték-ként villantotta fel az érzélgősségtől mentes színházi költészet lehetőségeit.

Ezüst minősítésben részesült a **szombathelyi Ferrum Színházi Társulás** a **Tébrus tolvaj** című középkori angol karácsonyi játékkal, az **Epilóg Kamara** (a Nyugat-Magyarországi Egyetem győri műhelye) a **Világnak vége** című posztmodern moralitással és a **kaposvári Lorántffy Zsuzsanna Általános Iskola** gyermekcsapata, akik a maguk módján szintén a világrend, a jó és rossz szakrális kérdéseit vizsgálták A zöld lovag című előadással. Mindhárom produkciót a hétköznapiakon túli kérdések iránti érdeklődés, a kifinomultság, a hatásos szcenika jellemezte – s a színészi játék kidolgozásának másodlagossága. Ez utóbbi kitétel fokozottan érvényes a Ferrum előadására, noha rendezőjük, Török Gábor megérdemelten nyert rendezői különdíjat is.

Bronz minősítést és dramaturgi különdíjat ért el **Németh József**, aki veszprémi együttesével a **Gilgames** eposz színpadi feldolgozására vállalkozott. Gondos, kulturált

előadásából éppen az idők mélyéről megszólaló hang s az eposz nagyságrendjéhez mért energia hiányzott. (Nem mindenestől persze, hiszen egyik szereplője – Érsek József Zénó – intenzív és erővel teli játéka miatt színészi különdíjat kapott.)

Bronz minősítést nyert a *Vasvári Színi Egylet* és az *Ikervári Színkör*. Előadásaik abban hordoztak valami közöset, hogy mindennapi és alávaló, földhözragadt emberi gyarlóságainkat vették célba. Azt, ami nevetséges és kicsinyes. (Noha ismét szakrális esemény kapcsán, hiszen a házasság is annak tekinthető. És micsoda egybeesés: mindkét előadás tárgya a házasság!) A vasváriak Vörösmarty-Görgey *A fátyol titkai* című vígjátékát, az ikerváriak Csehov egyfelvonásosát, a *Lakodalmat* játszották. Néha kimunkálat-

lanul, néha vitriolos gúnnyal. S olykor akár kabaréba illő eszközökkel is, a közönség örömeire.

És a nézők el voltak kényeztetve három napon át. Szórakoztatóik listáját tovább bővíthetjük a körmendiek, a csesztregiek, a vasváriak színészeivel (különdíjak)! A pápai *TM Stúdióval* (a *Megbékült ellenségek* című fergeteges Tabarin komédiáért speciális elismerést kaptak) és a sárvári *Nádasdy Tamás Általános Iskola* „fejszéküket nagy fába vágó” diákjaival (a *Hair* és a *Képzelt riport* rock operákból állítottak össze keresztmetszetet tanáruk védőszárnya alatt, aki szintén különdíjat nyert).

Katona Imre

(Az írás megjelent a Szabad Színházasért Egyesület Kapocs című hírlevelében.)

JEGYZŐKÖNYV

A REGIONÁLIS SZÍNHÁTSZÓ TALÁLKOZÓ EREDMÉNYEIRŐL

Vasvár – 2003. március 21-23.

Egyéni díjak:

I. színészi alakításért tárgyjutalmat kaptak (könyvcso-mag illetve váza)

1. Érsek József Zénó – Alig Színpad – Veszprém – a Gilgames eposzban nyújtott alakításáért
2. Csiszárné Németh Szilvia – Csesztregi Színhátszókör – a Tóth Ede: Angyal vagy ördög című népszínműben nyújtott alakításáért
3. Mikolics Istvánné – Csesztregi Színhátszókör – a Tóth Ede: Angyal vagy ördög című népszínműben nyújtott alakításáért
4. Tóth Zsanett – Vasvári Színi Egylet – Vörösmarty-Görgey: *A fátyol titkai* című komédiában nyújtott alakításáért
5. Gerencsér Mónika – Ferrum Színházi Társulás – Szombathely – a Határ Győző: *Tébrus tolvaj* című titokjátékában nyújtott alakításáért + színhátszó tábortól lehetőséget, amit a Magyar Színhátszói Szövetség ajánlott fel
6. Kuráth Patrik – Körmendi Alternatív Színhátszó Társaság – az Antoine de Saint Exupery: *A kis herceg* című zenés mesejátékában nyújtott alakításáért

II. dramaturgiai munkáért

1. Németh József – Alig Színpad – Veszprém – a Gilgames eposz színházi feldolgozásáért

III. szerkesztő-rendezői munkáért

1. Takács Ferenc – Nádasdy Tamás Általános Iskola Színhátszó Csoportja – Sárvár – az Eszter és Berger keresésére (képzelt riport egy XXI. századi Hair fesztiválról) című sulis-musical összeállításáért

IV. rendezői munkáért

1. Török Gábor – Ferrum Színházi Társulás – a Határ Győző: *Tébrus tolvaj* című titokjáték rendezéséért
2. Csukárdi Sándor – T.M. Stúdió – Pápa – Tabarin: *A megbékült ellenségek* című vásári komédia rendezéséért

V. színész-pedagógiai és rendezői munkáért

Pápai László – Soltis Lajos Színház – Celldömölk – Raymond Queneau: *Stílusgyakorlatok* című munkája alapján összeállított Celli Stílusgyakorlatok produkció színpadra állításáért a Soltis Lajos Színház II. évfolyamos stúdiósainak

Csoportos díjak:

1. A Nemzeti Színházban egy darab megtekintése (ingyen):

Epilóg Kamara – Győr – A Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Színház és Vizuális Műhelye a Mészáros Urbán Szabó Gábor: *A világnak a vége* című dráma előadásáért

2. A Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ által felajánlott szereplés:

Körmendi Alternatív Színhátszó Társaság – az Antoine de Saint Exupery: *A kis herceg* című zenés mesejáték előadásáért

3. A Vasvári Hegyháti Napokon való szereplés:

T.M. Stúdió – Pápa – a Tabarin: *A megbékült ellenségek* című vásári komédia előadásáért

4. Profi sminkkészlet:

SZAKMAI BESZÁMOLÓK

Soltis Lajos Színház – Celldömölk – Raymond Queneau: Stílusgyakorlatok című munkája alapján összeállított Celli Stílusgyak produkció előadásáért

Minősítések:

bronz: *Alig Színpad* – Veszprém – Gilgames eposz
Vasvári Színi Egylet – Vörösmarty-Görgey: A fátyol titkai – komédia
Ikervári Színház – Csehov: Lakodalom – vígjáték

ezüst: *Epilóg Kamara* – Győr – A Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Színház és Vizuális Műhelye – Mészáros Urbán Szabó Gábor: A világnak a vége – dráma
Ferrum Színházi Társulás – Határ Győző: Tébrus tolvaj – titokjáték
Lóránffy Zsuzsanna Színházi Csoport – Kaposvár – Lukács Zoltán – Magyar László: Zöld lovag – középkori szerelmi történet

arany: Soltis Lajos Színház – Celldömölk – Raymond Queneau: Stílusgyakorlatok című munkája alapján összeállított Celli Stílusgyak produkció
Körmendi Alternatív Színházi Társaság – Antoine de Saint Exupéry: A kis herceg – zenés mesejáték

A zsűri tagjai voltak:

1. Máté Lajos – rendező
2. Katona Imre – rendező, dramaturg, a Rock Színház egykori főrendezője
3. Soltészky Tibor – rendező, dramaturg, a Magyar Színháztársaság elnöke

Az összes résztvevő létszáma: 250 fő (csak a szereplők és rendezők) + közönség, szombaton körülbelül 350-en lehettünk.

Ebből Vasváron töltött 3 napot: 166 fő.

A jelentkezett csoportok száma: 16, benevezett darabok száma: 17.

A csoportok közül: 2 Veszprém megyei (Veszprém és Pápa), 1 Győr-Sopron megyei (Győr), 1 Zala megyei (Csesztreg), 1 Somogy megyei (Kaposvár) és 11 Vas megyei (Vép, Gersekarát, Sárvár, Rábagyarmat, Körmend, Celldömölk, Vasszécseny, Szombathely, Csehímszent, Ikervár, Vasvár).

2 előadás betegség miatt elmaradt – Rábagyarmat és Csehímszent.

Bővebb információ kérhető: Gergye Rezső igazgató úrtól és Rajner Ágota szervezőtől a Művelődési Ház telefon-számán vagy személyesen.

NÉPI IPARMŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA

Skorutyák János, Tomó Zsolt és Vass János munkáiból

Tisztelt Közönség!

Az MMI Népi Iparművészeti Bemutatótermében Önök egy újabb, jelentős időszak kiállítását láthatnak. Az utóbbi évtizedben ezeknek az – általában havonta megszervezett és megrendezett, használati, esztétikai és műtárgy rangú – eszközök bemutatójának két gyökere, ha tetszik pólusa van. Az egyik, hogy a falusi/mezővárosi háziipari vagy céhes múltú mesterségek eszközanyagát és produktumait az alkotók/mesterek feltárják, megőrzik, kiegészítik és reprodukálják. E munka az ipartörténet és történeti néprajz kutatásának háttérvonala, de technikátörténet szempontjából elsősorban fontos, muzeológiai és restaurátori vonatkozásban pedig pótolhatatlan. A második „pólus”/„gyökér” a népművészet utóélete, a neofolklorizmus és a népi iparművészet ösvényein az új igények, kihívások és lehetőségek keresése, megtalálása és „megélhetése” (megélhetés érzelmi és anyagi szempontból egyaránt). Mindkét vonalon az utóbbi években megindult és kiteljesedik egyfajta specializáció (fakanalások, székellykapusok, csuhébabások, stb.), ami a hagyományos tevékenységkörökön belül szinte egy-egy tárgytípust céloz meg. Másrészt szinte a régi céhes, később az ipartestületi körök szelleme szerint

az alkotók/mesterek érdekegyeztető, -érvényesítő, egymást segítő egyesületekbe szerveződnek. Szükség is van ezekre az organizációkra, mert megszűnt az állami mecénatúra, továbbá az európai szabadkereskedelmi versenyben valahogyan talpon kell maradni.

Fenti gondolatok és tények köréből származnak az itt látható tárgyak: a textíliák és a pintér/fakupák. Az alkotók is e világ örömszerző és szenvedő részesei, a családi és mesterség hagyományait megőrző-felkutatató-továbbvivő tevékenységükkel, az ipart és technológiát színvonalasan képviselő munkájukkal, szakmai közösséget szervező törekvéseikkel együtt.

Tisztelt Közönség! A bácsalmási kékfestő mestert, Skorutyák Jánost 1984 októbere óta ismerem, ugyanis ekkor volt önálló kiállítása a pápai Kékfestő Múzeumban. Energikus, mestersége múltjából táplálkozó, munkáját és családját reálisan tervező, sokoldalú embert ismertem meg benne. Később többször láthattam bácsalmási „birodalmát”, nagy műhelyét, az indantrén anyagú, perotin mechanikával működő technikát. Az eljárás még dédapjától származik, s 1879-től folyamatosan termeli az „árút”, immár negyedik generációt képviselve. E birodalmat, az

embert és családját akkor ismerhettem meg jobban, amikor a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, a Nagykőrösről áttelepített Vladár-féle kékfestő műhelyt kellett berendeznem. A feladat egy korszakkal korábbi eljárás rekonstrukcióját jelentette. Vagyis az indigó anyagú, kézi nyomódúc, lőjargányos „szekrényes mángorlás” visszaállításakor konzultáltam Skorutyák Jánossal, s ekkor derült ki, hogy ezen „hideg eljárású” technológia eszközanyagának nagy része az Ő műhelyében is megtalálható. A mester nemcsak termel, hanem rendszeresen tart technikatörténeti bemutatót kül- és belföldi látogatóknak.

Skorutyák János alkotó munkáját, szakmáseretét és ismeretátadó kvalitásait elismerések sora dicséri: Népi Iparművész (1973), Kiváló Kisiparos (1978), Ipar Kiváló Mestere (1986). Alkatának jellemzője, hogy már 1988-ban meg tudta szerezni a konvertibilis elszámolású, önálló exporttevékenységre jogosító engedélyt. Így áruja Nyugat-Európába (főként német nyelvterület), Japánba és Amerikába is eljut. Árusító lakókocsijával járja a kül- és belföldi vásárokat és bemutatókat. A müncheni Deutsches Museumban 1995-ben fél éves mesterkurzust tartott.

A mester által használt mintakészlet közel háromszáz darabos, benne 19. századi „tarkázó fák”-kal: Alapanyagként egyaránt használja a pamutvásznat és a lenvásznat.

A közösségi emberről el kell mondanunk, hogy a KIOSZ-ban két évtizedig társadalmi titkár volt, s ellátta hosszú időn át a Kisipari Kézműves Tanács országos elnökhelyettesi feladatait is.

A mester munkásságának méltatását a pápai önálló kiállítással kezdtük, de az elmúlt harminc évben helyszíne volt hasonlóan Budapest, Szentendre, Kecskemét, Szeged, Szekszárd, Kalocsa és Baja városa is. A közeli napokban volt Skorutyák János hatvanadik születésnapja, most a NIT bemutatótermében laudálhatjuk, további sikereket – hozzá lelki és fizikai erőt – kívánva.

Tisztelt Közönség! A kiállítás másik fele dongás, esztergált és csapolt ill. a technikák elegyítésével készült fatárgyakat tár elénk. Legnagyobb számban fakupákat láthatunk, melyek egyaránt készülhettek puha és keményfából is. Szerepük szerint kiöntő- és ivóedényeket a 17-19. században céhes vagy falusi specialisták készítményeként pintérek, kádárok, esztergályosok, kupások, csutorások, csobolyósok készítették. Ezeknek a falusi/paraszi háztartásban és a hadseregek kiszolgálásában nagy szerepet játszó faedényeknek több nyoma maradt a hagyatéki leltárakban és életkép-ábrázolásokon, mint a közelmúlt használatában vagy a múzeumi gyűjteményekben. A fatalak, fatányérok, fapoharak és fakupák „eszközüáltása” már a 18. század folyamán megkezdődött, a 19. században pedig a fazekastermékek, keménycserep áruk, üvegtárgyak kiszorították a használatból a fatárgyakat. A polgári-nemesi eszközhasználatban a fémötvözetekből és porcelánból készült tárgyak kultúrája állandósult.

Ezeket a történeti összefüggéseket érzékeltetnünk kellett annak megértéséhez, hogyan születhettek meg a kiál-

lításban szereplő fatárgyak egy tíz éves családi összefogással és vállalkozásban, a pater familiaris, Vass János vezetésével/irányításával. Történt ugyanis, hogy a mostanság 52 éves, szekszárdi születésű, Baján élő ember az apjától faipari tapasztalatokat szerevén mégis földmérő-geodéta lett. Jóval harminc éves korán túl az östehetség belső hitével, továbbá az anyag- és formaérzék, valamint akaraterő áldásával fafaragásra adta a fejét. Újat, eredményeset, perspektívikusat célzó kutató ösztöne jó útra vitte. A már említett tárgytörténeti emlékanyagból a fakupát választotta ki. E történeti/használati eszközcsoportból az anyag és technika összhangjában olyan tárgysorozatokat hozott létre, melyek kifejezik a forma és funkció egységét, a faerezetek és színhatások jó megválasztásával esztétikusak, összegzően népi iparművészeti értékkel nemesedtek. Vass János 2001-ben népi iparművész címet/rangot kapott.

Családi orientáció és szocializáció révén Vass János munkájához kapcsolódott veje, a 27 éves Tomó Zsolt, akinek alapképzettsége fémipari forgácsoló, rövidebben esztergályos. A dongás faedények fémabroncsozásán túl famegmunkáló tehetsége mind a tervezésben és kivitelezésben, mind pedig önálló tárgysorozatok megalkotásában bizonyított. Tomó Zsolt tevékenységének méltó elismerése, hogy igazán ifjú létére népi iparművésznek tudhatja magát. Após és vej 2000-2002 között több országos pályázaton díjazott és kiállító volt.

A két „kupás” népi iparművésznek két nagy és közös álma, törekvése, célja van megvalósulóban. Az egyik: Vass János kezdeményezésére megalakult a Bajai Kézműves Egyesület, aminek elnöke Tomó Zsolt. E közhasznú szervezet nemcsak a bajai régió kézműves hagyományainak feltárását, életképessé tételét tűzte zászlójára, hanem egy ház, egy műhely megvalósítását, ahol a mesterségek folytatásához megfelelő lehetőségek adatnak meg.

A bajai egyesület – 30 fős és közel húsz kézműves tevékenységet képvisel – 2002-ben a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának nagydíját nyerte el.

A két mester közös vágya, hogy létrehozassák a „kupás céhet”, mert „még csak ketten vagyunk”. A sokan, sokszor, sok jót elve érvényesüljön munkájukban az alkotói megszállottság realitásának talaján.

Tisztelt Közönség! Az alkotóknak és családjainak köszönöm, köszönjük a hasznos közreműködést. Bár a hazai kiállítás-megnyitókön nem szokásos a rendezői közreműködők megnevezése, most hadd tegyek kivételt. Ezen kiállítás tárgyait az adott térben, az adott anyagból „helyére rakta” Török Sándor, a Népi Iparművészeti Titkárság munkatársa, Major Tímea és Csákányi Zoltán szakmai irányításával.

Ezennel a kiállítást megnyitottnak nyilvánítom.

Kecskés Péter

Elhangzott 2003.03.12.

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI TÁRSASÁG ILLYÉS GYULA PÁLYÁZATÁRÓL

„Mit mondanánk, ha a kicsit huncut, mégis történelmi felelősséget sugalló tekintetével valóban ránk nézne és megkérdezné: hogyan állunk ma emberség, műveltség, irodalmi ízlés dolgában?” – ez a kérdés állt a Magyar Művelődési Társaság pályázati felhívásának elején, melyet Illyés Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából hirdettünk. A rövid terjedelmű esszé vagy tanulmány írására szóló felhívásunk célja az volt, hogy felmérje, mennyire élnek a költő művei, gondolatai a 21. század elején. A pályázat országos jellegű volt, azon bárki részt vehetett.

A beadási határidőt 2002. november 2-ára tűztük ki, Illyés Gyula születésnapjára, hogy a dátum tudatosodását ezen az úton is segítsük. Talán a szerencsésen megfogalmazott kérdéseinknek is köszönhető, hogy 78 pályamunka érkezett, 28 Budapestről, 41 vidékről, 10 Erdélyből, 2 Délvidékről, 1-1 az Egyesült Államokból, illetve Angliából.

Társaságunk elnökségéből és irodalmár tagjainkból alakult 4 előzsűri válogatta ki a legjobb munkákat, nehéz döntések után végül 29 dolgozat került a 3 tagú bírálóbizottsághoz. Alexa Károly irodalomtörténész, Jankovics Marcell filmrendező, társaságunk elnöke és Kristó Nagy István irodalomtörténész ítélte a díjakat a legérdemesebbeknek.

Az ünnepélyes eredményhirdetést – a felhívásban tett ígéretünk szerint – 2003. január 22-én tartottuk, a Magyar Kultúra Napján, a Magyar Írószövetség székházában. Megjelentek a pályázók, valamint társaságunk tagjai közül sokan. Kalász Márton, házigazda, az írószövetség elnöke köszöntőjében Illyés Gyula szellemi örökségét méltatta. Jankovics Marcell a beszédében összekötötte a Magyar Kultúra Napjára való emlékezést és a pályázat értékelését. Földiák András, a társaság társelnöke mondott köszönetet a lebonyolításban közreműködő tagtársainknak, és számos támogatóknak.

Az I. díjat megosztva adtuk ki Szűcs Magdolna szolnoki pedagógus és Vajda Kornél budapesti irodalmár számára, mindkettőn 60.000 forint jutalomban részesültek. A II. díjat Prágai Tamás budapesti pályázónk kapta 50 ezer forinttal, a III. díjat 30 ezer forinttal Veress Miklós budapesti költő nyerte el.

A Kölcsey Alapítvány két 30 ezer forintos különdíjat adományozott Görög Leventé Károly (Erdély) és Bata János (Vajdaság) részére. A Móricz Zsigmond Társaság 10 ezer forintos különdíját Németh István Péter tapolcai pályázónk kapta. Könyvcsomaggal jutalmazott különdíjat nyert még Kovács Emőke budapesti, Ferentzi Eszter pápai középiskolai tanuló és Apáti Lajosné budapesti pályázónk. Támogató társszervezeteink jóvoltából, a különdíjakkal együtt összesen tíz résztvevőt tudtunk díjazni, bár jóval

többben lettek volna erre méltók.

A díjakhoz és a különdíjakhoz az említetteken kívül kiemelkedő segítséget adott a Nemzeti Alapítvány, továbbá az Anyanyelvi Konferencia, a Kráter Műhely Alapítvány, a Honismereti Szövetség, a Magyar Írószövetség. A pályázat lebonyolítását támogatta a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Kulturális Szövetség.

Szeretnénk a legjobb tanulmányokat önálló kötetben megjelentetni, de erre csak akkor lesz lehetőségünk, ha a jövőben társaságunk is eredményesen fog pályázni támogatásért. Addig is egy-egy írás megjelentetését ajánlotta fel a Zempléni Múzsá, a Polisz és a Honismeret.

Földesdy Gabriella

A Magyar Művelődési Intézet Művészeti Osztálya által összeállított szakmai hírek (Tóth Zsuzsanna)

A Soltis Lajos Színház és az alsósági Általános Iskola VI. alkalommal rendezi meg Alsóságon a *Szabad Színjátszás-ért Egyesület RENDEZŐKET ÉS SZÍNJÁTSZÓKAT KÉPZŐ TÁBOR-át, 2003. július 4-12. között.*

A táborba jelentkezhet mindenki, aki a 16. életévét be-töltötte.

A képzés három év alatt fogja át a színháztörténet azon részét, mellyel egy felnőtt csoportot vezető személy biztos háttér tudással kezdheti rendezni csapatát. Az első évben a résztvevők a színjátszás kezdeteitől Shakespeare-ig jutnak el, a következő évben a középfajú drámák, azt követően pedig az abszurdok kerülnek sorra.

Az elméleti foglalkozások délelőttönként folynak, melyen rendezők és színjátszók közösen vesznek részt. A délutáni és esti gyakorlatok során a rendezők a (választott) színját-szókkal színre viszik az általuk kiválasztott rövid darabot vagy jelenetet. Néhány este bemutatókra is sor kerül, ne- ves amatőr csoportok és profi színházak részvételével.

A tábor munkájában képzőművészek, zenészek, fotósok is részt vesznek, az utolsó napon pedig a helyszínen az elké- szült alkotások bemutatásra kerülnek.

Jelentkezni lehet: Soltis Lajos Színház – 9500 Celldö- mölk, Géfin L. tér 1., Tel/Fax: 06-95/521-050, vagy 06- 309/863-859. E-mail: soltisszinhaz@freemail.hu Nagy Gábornál és Savanyú Gergőnél

BÁBTÁBOR

Tervezett programok: Arany János: Józsa ördöge
Etűdök Cseh Tamás, Zorán, Kern, Bródy, Presszer da- laiból

Felkészítő hétvégek: Május 3-4, május 17-18, június 14-15.

A tábor ideje alatt megrendezésre kerülő etűdök és mese dramatizálása, bábtervek, díszletek tervezése, kivitelezése.

Bábtábor: június 29. kora délutántól – július 6. kora délutánig.

A még be nem fejezett bábok elkészítése mellett, gyer- mekcsoport bevonásával, rendezés elmélet és gyakorlat (mese) a délelőtti és délutáni órákban. Késő délután és este a szabadon választott zenés etűdök próbája a tábor résztvevőivel.

Tanárok: Művészeti vezető Lengyel Pál – rendezés, dra- maturgia; Táborvezető Miglinczi Éva – bábtervezés-kivi- telezés

A tábor zárásaként délelőtt bemutatjuk a mesejátékot, esti órákban az etűdök eljátszása baráti társaságban, ven- dégekkel.

A tábor színhelye: Dózsakerti Községi Ház (Tatabá- nya, Dózsakert 54.) Az előkészítő hétvégeken és a tábor ideje alatt az egész ház a táborozók használatában lehet.

Szabadtéri játéklehetőség a kertben.

Szállás, étkezés: A középfokú kollégiumban, mely öt percre van a Községi Háztól. Reggeli, ebéd a szomszédos óvodában, vacsora elkészítése a ház konyhájában.

Részvételi díj: 25.000 Ft (két részletben is fizethető)

Információ kérhető: Miglinczi Éva, Tel.: 06-20-805-5120, 06-34-314-178, 06-34-317-202. E-mail: merleg47@freemail.hu
Keresztes Mária Tel.: 06-34-487-287, 06-34-383-998
E-mail: keresztesm@kemkoszi.hu

ORSZÁGOS DIÁKSZÍNJÁTSZÓ TÁBOR

2003. július 14-20. Feldebrő

Régi hagyományokat szeretnénk folytatni az országos diák- színjátszó tábor megrendezésével. A tábor idejére össze- álló csoportokban az ország minden részéről érkező diák- színjátszókkal egy-egy rendező dolgozik, hogy a hét végére összeálljon egy előadás. Az idén minden csoport munkáját egy kézműves és egy kreatív zene tanár is segíti. Az inten- zív játék eredményeként gyakran születnek izgalmas meg- oldások, újítások. Természetesen a színjátszás mellett lesz táborúti, különböző sportprogramok, vetélkedők, éjszakai fürdőzés az egerszalóki termál fürdőben, na és persze sok meglepetés...

A csoportok munkáját irányítják: Kulcsár Vajda Enikő mozgásszínhász, Kovács Áron kreatív zene, Perényi Balázs rendező, Mészáros Szofia kézműves (bábok, maszkok, kel- lékek). Szabadidős programfelelős: Telegdy Balázs és Völ- gyesi Károly.

Időpont: 2003. július 14-20. **Helyszín:** Feldebrő (Mátra), Debrő vendégház.

Költségek: 20.000 Ft (szállás, étkezés, programok)

Kapcsolat/jelentkezés: 06-20-590-6931 (Telegdy Balázs)

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ: 2003. JÚNIUS 20.

Az *Apor Vilmos Katolikus Főiskola* 2003 őszén tanító- és óvónőjelöltek, valamint középiskolai diákok részére meg- rendezi a **XVII. Benedek Elek Országos Mesemondó Versenyt.**

Minden testvérintézményből két-két nappali, illetve leve- lező tagozatos hallgató nevezését várjuk május 20-ig.

A verseny *első fordulójában* a versenyzők egy, bármely gyűj- teményből származó, szabadon választott népmesét mon- danak el. Javasoljuk, hogy lehetőleg Benedek Elektől vagy saját vidékük mesekincséből válogassanak. A mesemondó versenyre ajánlott válogatott mesebibliográfia lapunk 37-40. oldalán található.

A zsűri kijelölése alapján, a *második fordulóban*, a Benedek Elek-díjra esélyes versenyzők a kötelezően választható mesékből az általuk kiválasztott egy mesét mesélik el.

SZAKMAI HÍREK

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a versenyen a meséket az írott szöveg használata nélkül kell előadni!

Minden versenyző oklevelet és könyvjutalmat kap. A legjobbak elnyerik a főiskolánk által alapított Benedek Elek-díjat.

A verseny várható időpontja 2003. november 3-4, a részvételi díj összege 3.500,-Ft.

Jelentkezni lehet: Apor Vilmos Katolikus Főiskola Drámapedagógiai Tanszék 2072 Zsámbék, Tichy tér 3.

Tel.: 23/565-551, fax: 23/565-555, e-mail: vtuba@avkf.hu
e-mail: tothzs@mmi.hu

Kazincbarcika város Önkormányzata, Borsod-Abaúj-Zemplén megye Önkormányzata, a kazincbarcikai Egressy Béni Művelődési Központ, a Magyar Színháztudományi Szövetség, a Magyar Művelődési Intézet és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 17. alkalommal hirdeti meg az **ifj.**

Horváth István Nemzetközi Színháztudományi Fesztivált

Kazincbarcikán, 2004. június 30. szerdától július 4. vasárnapig.

Az új évezred második **ifjabb Horváth István Nemzetközi Színháztudományi Fesztiválját** hirdetjük meg -- s reméljük, hogy az előző évszázadban elért nagy sikereket továbbra is megújítják majd a mindig fiatal szívű színháztudományi művészek. A Szervezőbizottság a Magyar Színháztudományi Szövetség állásfoglalását magáénak vallva, a fesztivált a hazai nem-hivatásos színháztudományi „reprezentatív” találkozási fórumként tekint, amely ugyanakkor nyitott a külföldi, akár fesztiválsikereket elért színháztudományi csoportok számára is.

A 2004. évi fesztiválra tehát a hazai és határokon túli magyar nyelvű, valamint külföldi **felnőtt amatőr színháztudományi művészek jelentkezését várjuk.** Országos vagy regionális egyesületek is javasolhatnak tagjaik közül egy-három előadást/együttest. Nevezhető bármilyen stílusú és műfajú produkció, amelynek időtartama lehetőleg nem haladja meg a 90 percet, s amelynek szereplői és technikai segítői együttesen nem haladják meg a 15 főt. A nevezéshez kérjük mellékelni valamely országos hírű színházi vagy köznevelődési szakember támogatását.

A fesztivál Szervezőbizottsága ismét először kér fel arra, hogy a nevezett előadásokat nézze meg, és a találkozó hagyományait figyelembe véve döntsön meghívásukról. Összesen 8-12 magyar előadás hívható meg. A válogatást végző szakember előzetesen nem nevezett produkciót is meghívhat.

A nevezéseket **2003. október 15-e és 2004. március 15-e között** juttassák el a Magyar Művelődési Intézetbe (1011 Bp., Corvin tér 8.). Az előszűrésre 2003. november 1. után folyamatosan kerül sor 2004. április 30-ig.

Döntés a meghívásokról május első hetében várható. A nevezéshez kérjük csatolni az **előadás részletes színlapját, technikai igényeit,** és lehetőség szerint **három időpontot,** amikor a válogató a produkciót megtekintheti.

Örömmel vesszük, ha videofelvételt, fényképeket és újságcikkeket csatolnak a jelentkezéshez.

A fesztivál szervezői a meghívott együtteseknek szállást (kollégium), étkezést (napi háromszori) és próbalehetőséget, valamint a fesztivál kísérő rendezvényeibe való bekapcsolódás lehetőségét biztosítják. A Kazincbarcikára való utazás és a szállás költségeit a résztvevő együttesnek kell állnia. A száznál kevesebb nézőt befogadó térben a meghívott együttesnek két előadást kell tartania.

Budapest-Kazincbarcika, 2003. március 25.

A Szervezőbizottság

TEST & TÁNC MŰHELY MIN TANAKA vezetésével, asszisztensek: Shiho Ishihara és Yasunari Tamai
Palics, 2003. június 30-július 6.

Min Tanaka 1945-ben született Tokióban. A Tánc Forrásai a Földön, a Tokason Butho Együttes és a Hon-Mura projekt Organikus Farm igazgatója. 1978-ban hozta létre a Test-Időjárás-Laboratórium-ot (Body Weather Laboratory).

„A test, amely a tájat méri, a test, mely az időjárással érintkezik, a test, amint végigcsokolja a tőzeghalmokat, a test: szerelem-halál viszonyban minden napunkkal. Számomra a tánc a kétségbeesés és a bátorság szimbóluma.”

„Ez a műhely nem csak táncosok számára áll nyitva, hanem mindazokat is várja, akik elszántak önmagunk állításainak vizsgálatára, testiükön keresztül, különböző környezetben. A Test nem befejezett valóság. Folyton változik, mint az időjárás.”

Helyszín: A Szabadka (Vajdaság) mellett fekvő Palics fürdőtől 3 km-re, az erdőben, egy tőzegtónál.

Időpont: 2003. június 30. és július 6. között, 7 napos intenzív kurzus.

Részvételi díj: magyar jelentkezőknek – jelentős kedvezményrel – 38.000 Ft.

Szállás: a Palics melletti fenyőerdőben található Etno Camp-ben. A sátorhely, melegvíz, áram, mellékhelyiség biztosítva, a sátorozáshoz szükséges egyéb felszerelésről a résztvevőknek kell gondoskodni.

Étkezés reggel, délben, este, igény szerint vegetáriánus menü, melynek ára a részvételi díjban benne van. Személyi biztosítás kötelező.

Gyakorlati tájékoztató: június 29-én reggel 9-től este 6 óráig a YuFest Cafféban, Szabadka főterén, a Népszínház épületében fogadjuk a résztvevőket.

Jelentkezés: Döbrei Dénesnél, a ddebrei@yahoo.fr email címen, **május 25-ig.**

A levél mellé kérünk rövid önéletrajzot is mellékelni.

A résztvevőket június 3-ig értesítjük. További információk szintén a ddebrei@yahoo.fr címen kérhetőek.

A kurzus elmúlt éveiről információk a www.bwl.jonapot.hu weboldalon találhatóak.

(A MASZK Egyesülettől kapott híryanag)

VÁLOGATOTT MESEBIBLIOGRÁFIA

Ajánlás a XVII. Benedek Elek Országos Mesemondó Versenyhez

- Arany László: Eredeti népmesék. – Pest : Heckenast, 1862. – 328 p.
- Arany László: Magyar népmese gyűjteménye. Bev. Gyulai Pál. – Bp. : Franklin, 1901. – 304 p. (Arany László összes művei; 4.)
- Arany László: Magyar népmese gyűjtemény. – 5. kiad. – Bp. : Franklin, 1914. – 302 p. (Olcsó könyvtár)
- Arany László – Gyulai Pál: Elegyes gyűjtések Magyarországon és Erdély különböző részeiből. – Pest : Athenaeum, 1872. – 607 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 1.)
- Asztalos István: Miért kerek az alma? – Bukarest : Ifjúsági K., 1954. – 48 p.
- B. Kovács István: Szőlő-Szült-Kálmány. – Öt gömöri hőmse. – Madách-Posonium. Bratislava, 1999. – 225. p
- Babus Jolán: Közmondások és szólások a Bereg megyei Lónyárról. = Néprajzi tanulmányok a beregi Tiszahátról. – Nyíregyháza, 1976. – 141-163. p.
- Bajkó Mátyás – Béres András: Három aranyalma. Közrem. Valádi Erzsébet, Varga Gyula. – Debrecen : Alföldi Magvető, 1955. – 119 p.
- Bakos József: Mátyusföldi gyermekjátékok. – Bp. : Akadémiai K., 1953. – 336 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 7.)
- Balassa Iván: Karcsai mondák. Gyűjt., bev., jegyz. – Bp. : Akadémiai K., 1963. – 626 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 11.)
- Bálint Sándor: Tombác János meséi. Gyűjt., bev., jegyz. Dömötör Ákos. – Bp. : Akadémiai K., 1975. – 710 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 17.)
- Balla Tamás: Fehér virág és fehér virágszál. Magyardecsei népmesék. Gyűjt. – Mesélte Balla János. Szerk., utószó Faragó József. – Bukarest : Kriterion, 1970. – 245 p.
- Banó István: Baranyai népmesék. Gyűjt., bev., jegyz. – Bp. : Franklin, 1941. – 301 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 2.)
- Bari Károly: Az erdő anyja. Cigány népmesék, hagyományok. Gyűjt., ford., bev. – Bp. : Gondolat, 1990. – 466 p.
- Békefi Antal: Vasi népdalok. Gyűjt. összeáll. – Szombathely : Vas m. Tanács, 1976. – 358 p.
- Bene Lajos: Kalotaszegi népmesék 1-3. köt. – Bp. : Gárdonyi Társ., 1931. – 154; 151; 157 p. (Magyar ifjúság könyvtára.)
- Bene Lajos: Nagykunsági népmesék 1-2. köt. – Bp. : Gárdonyi Társ., 1931. – 158; 158 p. (Magyar ifjúság könyvtára.)
- Bene Lajos: Jászsági népmesék. – Szolnok : Gárdonyi Társ., 193 p. – 158 p. (Magyar ifjúság könyvtára.)
- Benedek Elek: Székely tündérország. Székely népmesék és balladák. – Bp. : Pallas, 1885. – 287 p.
- Benedek Elek: Székely mesemondó. – Bp., 1888.
- Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág. Ezer év meseköltése. 1-10. köt. – 6. kiad. – Bp. : Athenaeum, 1929.
- Berde Mária: Fóttonfót király. Eredeti székely népmesék. Vál., bev. – Brassó : Ágisz, 1937. – 85 p. (Hasznos könyvtár; 20.)
- Berde Mária: Az árva királyfi. Eredeti székely népmesék. Össeáll. – Bp. : Athenaeum, 1941. – 105 p. (Magyar tájak mesekincse; 1.)
- Béres András: Rozsályi népmesék. Gyűjt., bev., jegyz. Kovács Ágnes. – Bp. : Akadémiai K., 1967. – 519 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 12.)
- Berze Nagy János: Népmesék Heves- és Jász-Nagykun-Szolnok megyéből. Gyűjt., jegyz. Katona Lajos. – Bp. : Athenaeum, 1907. – 587 p. (Magyar népköltési gyűjtemény; Új folyam 9.)
- Berze Nagy János: Baranyai magyar néphagyományok 1-3. köt. Gyűjt., szerk., jegyz. – Pécs : Baranya vm. közönsége, 1940.
- Berze Nagy János: Magyar népmesetípusok. Bev., szerk. Banó István. – Pécs : Baranya m. Tanácsa, 1957. – 675, 732 p.
- Berze Nagy János: Régi magyar népmesék. – Szerk. Banó István, Dömötör Sándor. – Pécs : TIT Baranya m. Szervezete, 1960. – 271 p.
- Bodnár Bálint: Kisvárdai környéki népmesék. Sajtó alá rend. Erdész Sándor. – Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár m. Tanács, 1980. – 174 p. (Jósa András Múzeum kiadványai; 18.)
- Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok. – 2. kiad. – Bp. : Tankönyvkiadó, 1977. – 128 p.
- Böszödi György: A tréfás farkas. Bágyi János meséi. – Bp. : Turul, 1942. – 116 p. (Turul könyvek.)
- Böszödi György: Az eszös gyermek. Bágyi János meséi. – Bukarest : Ifjúsági K., 1958. – 199 p.
- Csenki Sándor: A cigány meg a sárkány. Püspökladányi cigány mesék. Ford. Mészáros György és Vekerdi József. – Bp. : Európa K., 1974. – 329 p. (Népek meséi.)
- Dégh Linda: Pandur Péter hét bagyi meséje. – Bp. : Officina, 1940. – 124 p.
- Dégh Linda: Pandur Péter meséi 1. köt. – Bp. : Magyarságtud. Int., 1941. – 292 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 3.)
- Dégh Linda: Pandur Péter meséi 2. köt. – Bp. : Magyarságtud. Int., 1941. – 284 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 4.)
- Dégh Linda: Bodrogközi mesék. – Bp. : Anonymus, 1945. – 98 p. (Népek meséi.)
- Dégh Linda: Kakasdi népmesék 1. Palkó Józsefné meséi. – Bp. : Akadémiai K., 1955. – 509 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 8.)
- Dégh Linda: Kakasdi népmesék 2. Palkó Józsefné, Andrásfalvi György meséi. – Bp. : Akadémiai K., 1960. – 399 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 9.)
- Dobos Ilona: Egy somogyi parasztcsalád meséi. Gyűjt., bev., jegyz. – Bp. : Akadémiai K., 1962. – 546 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 10.)
- Dobos Ilona: Bodrogkeresztúri mesék és mondák. – Bp. : Akadémiai K., 1988. – 422 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 22.)
- Dobos Ilona: Gyémántkigyó. Ordódy József és Kovács Károly meséi. – Bp. : Szépirodalmi K. 1981. – 469.
- Dömötör Ákos: Sarkadi népmesék. Gyűjt., jegyz. – Bev. Dégh Linda. – Gyula : Erkel F. Múzeum, 1962. – 95 p. (A gyulai Erkel Ferenc Múzeum kiadványai; 34-36.)
- Duka János: Kilenc kéve hány kalangya? Anekdoták a székegyekről. Bev. Vöcs Gabriella. – Bukarest : Kriterion, 1982. – 286 p.

- Eperjessy Ernő: A három sorsmadár. Őrtilosi beás cigány népmesék. – Bp.: MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1991. (Ciganisztikai tanulmányok; 8.)
- Erdélyi János: Magyar népmesék. Kiad. – Pest: Landerer-Heckenast, 1855. – 194 p.
- Erdész Sándor: Ámi Lajos meséi. 1-3. köt; Gyűjt., bev., jegyz. – Bp.: Akadémiai K., 1968. – 545; 543; 567 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 13-15.)
- Erdész Sándor – Halmos István: Ruzskovics István meséi. Utószó, jegyz. Kovács Ágnes. – Bp., Nyíregyháza: Jósza A. Múzeum, Néprajzi Múzeum, 1968. – 308 p. (A magyar népmese-katalógus füzetek; 4.)
- Faragó Jánosné: Jászárokszallási cigány népmesék. – Bp.: MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1985. (Ciganisztikai tanulmányok; 2.)
- Faragó József: Farkas barkas. Magyar népmesék; Összeáll. – Bukarest: Ifjúsági K., 1953. – 73 p.
- Faragó József: A szegény ember vására. Székely népmesék. Szerk., utószó – Bukarest: Irod. és Műv. K., 1955. – 129 p.
- Faragó József: Kurcsi Mínya havasi mesemondó. Gyűjt., bev. – Bukarest: Irod. K., 1969. – 234 p.
- Ferenczy László Marcella: Székely népmesék. – Bp.: Athenaeum, 1939. – 110 p.
- Gaal György: Magyar népmese-gyűjtemény 1-3. köt; Kiad. Kazinczy Gábor és Toldy Ferenc. – Pest: Pfeifer, Emich, 1857-1860. – 233, 256, 243 p.
- Gaál Károly: Aranymadár. A burgenlandi magyar faluk elbeszélőkultúrája. – Szombathely: Vas m. Múzeumok Ig., 1988. – 495 p.
- Gaál Károly: Kire marad a kisködmön. Adatok a burgenlandi uradalmi béresek elbeszélőkultúrájához. – Szombathely: Vas m. Múzeumok Ig., 1985. – 416 p.
- Gáspár János: Kerekecske, dombocská. Mesék, versek, mondókák. Vál., kieg., sajtó alá rend. Vita Zsigmond. – Bukarest: Creanga K., 1977. – 151 p.
- Gazda Klára: Gyermekvilág Esztelneken. Néprajzi monográfia. – Bukarest: Kriterion, 1980. – 495 p.
- Géczi Lajos: Ungi népmesék és mondák. Gyűjt., bev. – Bp., Bratislava: Akadémiai K., Madách K., 1989. – 611 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 23.)
- Gönczi Ferenc: Göcsej s kapcsolatosan. Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése. – Kaposvár: Szabó Lipót ny., 1914. – 689 p.
- Gönczi Ferenc: Somogyi gyermek. – Csurgó, 1937. – 312 p. (Csurgói könyvtár; 6.)
- Gönczi Ferenc: Göcsej népköltészete. – Zalaegerszeg: Zalai Táj és Népkutató Munkaközösség, 1948. – 359 p. (Zalai tudományos gyűjtemény; 1.)
- Gönczi Ferenc: Somogyi gyermekjátékok. – Kaposvár: Kultúra ny., 1950. – 103 p. (A Dunántúli Tudományos Intézet kiadványai; 12.)
- Grabócz Gábor – Kovalcsik Katalin: A mesemondó Rostás Mihály. – Bp.: MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1988. (Ciganisztikai tanulmányok; 5.)
- Görög Veronika: Berki János meséi cigány és magyar nyelven. Szerk. Görög Veronika – Bp.: MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1985. (Ciganisztikai tanulmányok; 3)
- Görög Veronika: Szalonfafa. Varsányi cigány népmesék. Elmondta Berki János és családja. Gyűjt. és utószót írta Görög
- Veronika. Közrem. Grabócz Gábor és Vekerdi József Bp.: Akadémiai K. 1992. – 251 p. (Mesék, mondák, történetek.)
- Halász Ignác: Legszébb magyar mesék. Meséli az ifjúságnak és a népnek Móka bácsi. – 1. 2. sorozat. – Bp., 1879-1905.
- Hegedüs Lajos: Népi beszélgetések az Ormánságból. – Pécs: Dunántúli Tud. Int., 1946. – 184 p. (Magyar néprajzi szövegek.)
- Hegedüs Lajos: Moldvai csángó népmesék és beszélgetések. Néprajzi szövegek moldvai telepésekről. – Bp.: Közoktatási K., 1952. – 352 p.
- Hintalan László: Gyermekjátékok. Gyűjt. és összeáll. – Szentendre: Pest m. Múzeumok Ig., 1980. – 272 p. (Pest megyei múzeumi füzetek; 12.)
- Honti János: A mészároslegény meséje. – Bp.: Faust, 1940. – 63 p.
- Horger Antal: Hétfalusi csángó népmesék. Gyűjt., jegyz. – Bp.: Athenaeum, 1908. – 464 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 10.)
- Horváth Endre: A bakonyalji nyelvjárás. – Bp.: Athenaeum, 1906. – 185 p. (Nyelvészeti Füzetek; 34.)
- Horváth István: Zölderdő fia. Mesék. – Bp.: Ifjúsági K., 1955. – 181 p.
- Horváth István: Magyarózdi toronyalj. Írói falurajz. – Kolozsvár: Dacia, 1971. – 472 p.
- Horváth István: Egy gyöngyszem, két gyöngyszem. Magyarózdi népmesék. – 2. bőv. kiad. – Bukarest: Creanga, 1979. – 255 p.
- Hunyadi András: Erővel is, ésszel is. Zselyki és décei népmesék. – Bukarest: Ifjúsági K., 1956. – 146 p.
- Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese. Vál. Katona Imre. – Bp.: Móra K., 1972. – 538 p.
- Imreh Lajos: Sáska sógor. – tréfás történetei. Utószó Vőő Gabriella. – Bukarest: Kriterion, 1985. – 209 p.
- Istvánffy Gyula: Palóc mesék a fonóból. – Liptószentmiklós, 1890. – 121 p.
- Ipolyi Arnold népmese-gyűjteménye. Szerk. Kálmány Lajos bev. Sebestyén Gyula. Bp.: Kisfaludy T. 1914 – 532 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 13.)
- Istvánffy Gyula: Palóc mesék a fonóból. – Liptószentmiklós, 1890. – 121 p.
- Istvánffy Gyula: Palóc népköltési gyűjtemény. 1893-1912. – 277 p.
- Istvánffy Gyula: Palóc népköltési gyűjtemény. Sajtó alá rend., bev. Bodgál Ferenc. – Miskolc: Herman Ottó Múzeum, 1963. – 271 p. (A miskolci Herman Ottó Múzeum néprajzi kiadványai; 2.)
- Jékely Zoltán: Szélördög. Bácskai népmesék; Penavin Olga gyűjtéséből elmesélte – Bp., Újvidék: Móra K., Fórum, 1971. – 151 p.
- Kálmány Lajos: Koszorúk az Alföld vadvirágaiból 1. köt. Pécskáról való. 2. köt. Elegyes. – Arad: Réthy ny., 1877-1878. – 250, 248 p. (Népköltési gyűjtemény.)
- Kálmány Lajos: Szeged népe 1-3. köt. 1. köt. Ős Szeged népköltése, 2. köt. Temesköz népköltése, 3. köt. Szeged vidéke népköltése. – Arad: Réthy ny., 1881-1891. – 216; 244; 322 p. (Népköltési gyűjtemény.)
- Kálmány Lajos: Hagyományok. 1-2. köt; Borbély Mihály mondása után leírta és jegyzettel ellátta. – Vác: Néphagyományokat gyűjtő Társaság, 1914. – 222; 210 p.

- Kálmány Lajos: **Pingált szobák.** Borbély Mihály meséi. Gyűjt. – Sajtó alá rend., utószó Katona Imre. – Újvidék : Fórum, 1976. – 418 p.
- Katona Imre: **Csalóka Péter.** – Eredeti gyűjtése nyomán közli Beke Ödön. – Bp. : Szikra, 1947. – 93 p. (A magyar nép meséi.)
- Katona Imre: **Sárkányölő ikertestvérek.** Kopácsi népmesék. Gyűjt., sajtó alá rend., jegyz. – Újvidék : Fórum, 1972. – 413 p.
- Kelemen Zoltán: **Tolna megyei székely népmesék;** Gyűjt. – Szerk., bev., jegyz. Dégh Linda. – Szekszárd : Szekszárdi ny., 1964. – 180 p.
- Kocsisné, Szirmai Főris Mária: **Felsőtisza népmesék.** Gyűjt. Kocsisné, Szirmai Főris Mária, sajtó alá rend. Kovács Ágnes, Debrecen, Alföldi Magvető, 1956. – 407 p.
- Konsza Samu: **Háromszéki magyar népköltészet.** Gyűjt. – Szerk., bev. Faragó József. – Marosvásárhely : Áll. Irod. és Műv. K., 1957. – 565 p.
- Kovács Ágnes: **Kalotaszegi népmesék 1-2. köt.** – Bp. : Magyarországtud. Int., 1944. – 278; 206 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 5-6.)
- Kovács Ágnes: **Icinke picinke.** Népmesék óvodásoknak. – 2. kiad. – Bp. : Móra K., 1974. – 269 p.
- Kovács Ferenc: **Iratosi kertek alatt.** Kisiratosi népköltészet. Gyűjt. – Szerk., bev. Faragó József. – Bukarest : Állami Irod. és Műv. K., 1958. – 247 p.
- Križa János: **Vadrózsák.** Székely népköltési gyűjtemény. 1. – Kolozsvár : Stein, 1863. – 577 p.
- Križa János: **Vadrózsák.** Székely népköltési gyűjtemény. 1-2. köt. – 2. kiad. – Bp. : Athenaeum, 1911. – 478; 468 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 11-12.)
- Križa János: **Székely népköltési gyűjtemény.** Összesítő válogatás a kiadott kéziratok hagyatékból. 1-2. köt. – Bp. : Magvető, 1956. – 274; 511 p.
- Križa János: **Az apám lakodalma.** Székely népmesék. Szerk. Faragó József. – Bukarest : Ifjúsági K., 1957. – 193 p.
- Križa János: **Az álomlátó fiú.** Székely népmesék; Vál., szerk. Kovács Ágnes. – Bp. : Móra K., 1961. – 265 p.
- Križa János – Orbán Balázs – Benedek Elek – Sebesi Jób: **Székelyföldi gyűjtés.** – Bp. : Athenaeum, 1882. – 459 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 3.)
- Kuntár Lajos: **A furfangos Tilinkó.** Kardos József meséi. – Szombathely : Vas m. Tanács, 1955. – 102 p. (Vasi népmesék.)
- Kuntár Lajos: **Az arany rózsafa.** Vasi népmesék. – Szombathely : Pável Ágoston Néprajzi Munkaközösség, 1957. – 119 p.
- Kuntár Lajos: **Az arany rózsafa.** Vasi népmesék. – 2. kiad. – Bp. : Móra K., 1957. – 122 p.
- Kuntár Lajos: **A bűvös ládikó és más mesék.** Vas megyei népmesegyűjtés; Gyermekeknek átd. – Bp. : Móra K., 1959. – 85 p.
- Lammel Annamária – Nagy Ilona: **Parasztbiblia.** Magyar népi biblikus történetek. – Bp. : Gondolat, 1985. – 611 p.
- Lázár István: **Alsófehér vármegye magyar népe.** Etnográfiai tanulmány. – Nagyenyed : Cimer-Lingner ny., 1896. – 211 p.
- Mailand Oszkár: **Székelyföldi gyűjtés.** Gyűjt., szerk. – Bp. : Athenaeum, 1905. – 592 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 7.)
- Makra Sándor: **Görbedi István mesél.** Gyűjt., bev., sajtó alá rend. Erdész Sándor. Nyiregyháza, Jósa András Múzeum, 1991. – 214 p. (Jósa András Múzeum kiadványai.)
- Nagy Géza: **Karcsai népmesék 1-2. köt;** Vál., jegyz. Erdész Sándor. – Bp. : Akadémiai K., 1985. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 20-21.)
- Nagy Olga: **Előbb a tánc, azután a lakoma.** Mezőségi népmesék; Szerk., bev. Faragó József. – Bukarest : Állami Irod. és Művészeti K., 1953. – 157 p.
- Nagy Olga: **A három táltos varjú.** Mezőségi népmesék. – Bukarest : Ifjúsági K., 1958. – 220 p.
- Nagy Olga: **A vén pákász meséi.** – Bukarest : Ifjúsági K., 1960. – 115 p.
- Nagy Olga: **Lüderc sógor.** Erdélyi magyar népmesék. – Bukarest : Irodalmi K., 1969. – 341 p.
- Nagy Olga: **A szegény ember táltos tehene.** Mérai népmesék. – Kolozsvár-Napoca : Dácia K., 1976. – 188 p.
- Nagy Olga: **Széki népmesék.** – Bukarest : Kriterion, 1976. – 477 p.
- Nagy Olga: **Paraszt dekameron.** Válogatás széki tréfákból és elbeszélésekből. – Bp. : Magvető, 1977. – 442 p.
- Nagy Olga: **Zöldmezőszárnya.** Marosszentkirályi cigány népmesék. – Bp. : Európa, 1978. – 287 p. (Népek meséi.)
- Nagy Olga: **Újabb paraszt dekameron.** A szerelemről és a házasságról. – Bp. : Magvető, 1983. – 412 p.
- Nagy Olga: **A havasi sátoros.** Dávid Gyula meséi. – Bp. : MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1988. (Ciganisztikai tanulmányok; 6.)
- Nagy Olga: **Cifra János meséi.** Gyűjt., bev., jegyz. – Szómagyarozat NAGY Ilona. – Bp. : Akadémiai K., 1991. – 439 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 24.)
- Nagy Olga – Vő Gabriella: **A mesemondó Jakab István.** – Bucuresti : Ed. Acad., 1974. – 411 p. (Folclor din Valea Gurghiuului.)
- Nagy Zoltán: **Pórnijárt szerelmesek.** Tréfás palócmesék. – Salgótarján : Nógrád m. Tanács, 1987. – 276 p. (Palócföld könyvek.)
- Nagy Zoltán: **Az ikertündérek.** Zagyvarónai népmesék. – Bp. : Akadémiai K., 1990. – 279 p. (Mesék, mondák, történetek.)
- Olosz Katalin: **A kecskés ember.** Udvarhelyszéki népmesék. – Bukarest : Kriterion, 1972. – 205 p.
- Olosz Katalin – Almási István: **Magyargyőrmonostori népköltészet.** A szöveggyűjtemény Olosz Katalin, a dallamgyűjtemény Almási István munkája. – Bukarest : Irodalmi K., 1969. – 392 p.
- Ortutay Gyula: **Nyíri és rétközi parasztnesék.** – Gyoma : Kner ny., 1935. – 263 p. (Szegedi fiatalok művészeti kollégiuma; 16.)
- Ortutay Gyula: **Bátorligeti mesék.** – Bp. : Hungaria ny., 1937. – 84 p. (Hungaria könyvek; 4.)
- Ortutay Gyula: **Fedics Mihály mesél.** – Bp. : Egyetemi Magyarországtud. Int., 1940. – 410 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 1.)
- Ortutay Gyula: **Magyar népköltészet 1. köt. Népdalok, 2. köt. Népballadák, 3. köt. Népmesék;** Sajtó alá rend. – Bp. : Szépirodalmi K., 1955. – 503; 352; 646 p. (Magyar klasszikusok.)
- Ortutay Gyula: **Magyar népköltészet.** Népballadák, népmesék. A népballadák szövegét gondozta és jegyz. összeáll. Križa Ildikó. A népmesékét Kovács Ágnes. – Bp. : Akadémiai K., 1985. – 374 p.
- Ortutay Gyula – Katona Imre: **Magyar parasztnesék. 1-2. köt.** – Bp. : Szépirodalmi K., 1951, 1956. – 455; 407 p.

- Ósz János:** Marossszéki székely népmesék 1-2. köt. – Bp. : Lampel, 1909, 1917. – 48, 42 p. (Benedek Elek kiskönyvtára; 111, 188.)
- Ósz János:** Székely népmesék 1. A szép királyfi. Major Palkó. Halászfői. – Tirgu Mures : Nagy, 1939. – 12; 11; 9 p.
- Ósz János:** Csudatáska. Eredeti székely népmesék. – Bp. : Révai, 1941. – 194 p.
- Ósz János:** Az élet vize. Kisküküllői népmesék. Vál., utószó Faragó József. – Bukarest : Ifjúsági K., 1969. – 165 p.
- Pap Gyula:** Palóc népköltemények. – Sárospatak : Főisk. ny., 1865. – 148 p.
- Penavin Olga:** Jugoszláviai magyar népmesék. Jegyz. Dömötör Ákos. – Bp. : Akadémiai K., 1971. – 623 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 16.)
- Penavin Olga:** Jugoszláviai magyar népmesék 2. köt; Jegyz. Kovács Ágnes, Magdalena Veselinovic-Sulc. – Bp., Újvidék : Akadémiai K., Fórum, 1984. – 470 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 19.)
- Pető Margit:** Rozmaring ága, virágnak virága. – Bp. : Gondolat K., 1984. – 230 p.
- Pintér Sándor:** A palócokról. Népismertető tanulmány. – Bp. : Aigner, 1880. – 96 p.
- Pintér Sándor:** A népmesékről. 13 eredeti palóczmesével. – Losoncz : Kármány ny., 1891. – 192 p.
- Ráduly János:** A vizitündér leánya. Kisküküllő menti népmesék. – Kolozsvár-Napoca : Dacia, 1978. – 201 p.
- Ratkó Lujza:** Mesék, mondák Biriből; Gyűjt., bev., jegyz. – Nyíregyháza : JAM, 1987. – 235 p. (Jósa András Múzeum kiadványai; 24.)
- Sándor László:** Magyar népmesék. – Uzshorod : Kárpátontúli Területi K., 1958. – 190 p.
- Sebestyén Gyula:** Dunántúli gyűjtés. – Bp. : Athenaeum, 1906. – 599 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 8.)
- Sebestyén Ádám:** Bukovinai székely népmesék. 1. Fábían Ágostonné meséi. Jegyz. Kovács Ágnes. – Szekszárd : Tolna Megyei Tanács, 1979. – 392 p.
- Sebestyén Ádám:** Bukovinai székely népmesék. 2. Fábían Ágostonné, Mátyás Rózsika, Fábían Ágoston, Győrfi Rudolf stb. meséi. – Szekszárd : Tolna megyei Tanács Könyvtára, 1981. – 461 p.
- Sebestyén Ádám:** Bukovinai székely népmesék. 3. Palkó József (Lüle Jóska), Kovács (Ráfi) Péter, László Györgyné (Pius Gyurkáné), Derék (Jádri) Károly meséi. – Szekszárd : Tolna megyei Könyvtár, 1983. – 352 p.
- Sebestyén Ádám:** Bukovinai székely népmesék, 4. Sebestyén Lőrinc, Sándor Lajos, Domokos Imre, Sebestyén Antal és mások meséi. – Szekszárd : Tolna megyei Könyvtár, 1986. – 580 p.
- Seres András:** Barcasági magyar népköltészet és népszokások. Sajtó alá rend. Keszeg Vilmos. – Bukarest : Kriterion, 1984. – 545 p.
- Sinkó Rozália – Dömötör Ákos:** Loló. Cigány mesék és mondák Békés megyéből. – Bp. : MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1990. (Ciganisztikai tanulmányok; 7.)
- Szabó Judit:** Rózsakirályfi. Berekméri Sándor geryeszegi meséi. – Bukarest : Kriterion, 1977. – 579 p.
- Szabó Lajos:** Taktaszadai mondák. Jegyz. Dobos Ilona, Körner Tamás, Nagy Ilona. – Bp. : Akadémiai K., 1975. – 555 p. (Új magyar népköltési gyűjtemény; 18.)
- Szapu Magda:** Mesemondó és közössége Kaposszentjakabon. Bp. : MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1985. (Ciganisztikai tanulmányok; 4.)
- Szende Aladár:** Süss föl nap! Ifjúsági népköltési gyűjtemény. 1-2. köt. – Bp. : Turul, 1944. – 365; 242 p.
- Szendrey Zsigmond:** Nagyszalontai gyűjtés. Közrem. Kodály Zoltán. – Bp. : Kisfaludy Társaság, 1924. – XXXII, 370 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 14.)
- Szentmártoni Kálmán:** Székely népmesék. Gyűjt., átd. – Kolozsvár, 1944.
- Szentmiklósi Ferenc – Vita Zsigmond:** Magyar népmesék. – 2. kiad. – Alud : Bethlen ny., 1943. – 85 p.
- Török Károly:** Csongrád megyei gyűjtés. – Pest : Athenaeum, 1872. – 504 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 2.)
- Ujváry Zoltán:** Menyecske a kemencében. Világjáró palóc adomák és huncutságok. – Bp. : Európa, 1986. – 261 p.
- Ujváry Zoltán:** Adomák Gömörből. – Debrecen : KLTE, 1988. – 325 p. (Gömör néprajza; 13.)
- Végh József:** Sárréti népmesék és népi elbeszélések. – Debrecen : Magyar Néprajzkutató Intézet, 1944. – 196 p. (Magyar néprajzi szövegek; 1.)
- Vekerdí József:** Cigány nyelvjárási népmesék 1-2. Gypsy dialect tales from Hungary. – Debrecen : KLTE, 1985. – 383; 244 p. (Folklor és etnográfia; 19.)
- Veres Imre:** Orosházi népmesék. Szántó Kovács Múzeum Évk., 1960. – 325-374. p. – Orosháza.
- Vikár Béla:** Somogy megye népköltése. – Bp. : Kisfaludy Társaság, 1905. – 472 p. (Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam; 6.)
- Villányi Péter:** Tündérmesék a zabari néphagyományban. – Debrecen : KLTE Néprajzi Tsz., 1989. – 166 p. (Gömör néprajza; 20.)
- Virány Judit, Földyné:** A bodrogi Laca népmeséiből. – Sárospatak : Rákóczi Múzeum, 1957. – 116 p. (A sárospataki Rákóczi Múzeum kiadványai; 9-11.)
- Vőh Gabriella:** Többet észrel mint erővel. Mesék, tréfák, anekdoták a romániai magyar népköltészetből. – Bukarest : Irodalmi K., 1969. – 281 p.
- Vőh Gabriella:** Tréfás népi elbeszélések. – Bukarest : Kriterion, 1981. – 389 p.
- [Halász Ignác], Móka Bácsi:** Legszebb magyar mesék. 1-4. sor. – Bp. : Lampel, 1897-1905. – 299, 304, 270, 313 p.
- [Halász Ignác], Móka Bácsi:** Legszebb magyar mesék. – Új kiad. – Bp. : Franklin, 1933. – 110 p.

DUNA-EURÓPA POLGÁRA

Ma már rossz diákjuk vagyok a nyelveknek. Tán nem is az agyamban a hiba; egy belső „tervgazdálkodás” tiltakozik a nyelvtanulás ellen; fél, hogy nem jut idő a munkámba beépíteni. A szomszéd nyelveknek, szerbnek, romának, csehnek azonban időnként még neki-látok. Nem hiába voltam a szerzője is kicsit: ezekben az években is megmaradtam Duna-Európa polgárának. S ha azt láttam, hogy vétenek ellene, a vállalt haza nyelveit tanultam tiltakozásul. Krleza Glembajevije, Alecsandri román vadrózsái, Wolker versei, egy Hus drámához Hus írásai: ilyenekkel válaszoltam én sűrűn forgatott szótáram fölött ország elsöprésekre, kivégzésekre, faluirtásokra. Most megint nógat, anynyi más dolgom közt, hogy félbemaradt nyelvtudásomat toldozzam. Ha lehetne, egyszerre mindet: a lengyeltől az újjörögig. Egyszerre szeretnék mindbe elrejtőzni; mert most jön a legnehezebb: ők fognak (úgy vélem legalább) ellenünk véteni.

Részlet Németh László: Az értelmiség hivatása (Turul Kiadás Budapest 1944. 288.p.) című könyvéből, annak Utolsó írások. Madáchnot olvasva (263. p.) című fejezetéből és írásából.